

HRVATSKI VOJNIK

BROJ | 633

25. LIPNJA 2021.

CIJENA 10 KUNA

PRVI ZA
HRVATSKU 2021.

PRESUDNA KOMBINACIJA
ISKUSTVA, SPREMNOSTI
I VOJNICIH VJEŠTINA

NAPREDNA
PADOBRANSKA
OBUKA U ZSS-u

HRVATSKO
PREDSJEDANJE
FORUMOM
EUROPSKIH
OBALNIH STRAŽA

HRVATSKA VOJNA
INDUSTRija

PUN POGODAK
NA JAMADOLU

PROTUPOŽARNA SEZONA

NOĆNO JE LETENJE ISTO KAO PO
DANU, OSIM ŠTO NIŠTA NE VIDIŠ

ISSN 1330 - 500X PRINTED IN CROATIA
02521
9 7713301500003

PRVI ZA HRVATSKU 2021.

Na "Memorijalu bojnik Davor Jović" pobjedu u absolutnoj kategoriji na zahtjevnoj stazi poligona "Eugen Kvaternik" odnio je satnik Ivan Gerenčir iz Gardijske oklopno-mehanizirane brigade

[STR. 4]

NASLOVNICU SNIMIO TOMISLAV BRANDT

SADRŽAJ

- 4 PRVI ZA HRVATSKU 2021.**
Presudna kombinacija iskustva, spremnosti i vojničkih vještina
- 10 VOJARNA "LUČKO"**
Napredna padobrarska obuka u ZSS-u
- 16 PROTUPOŽARNA SEZONA**
Noćno je letenje isto kao po danu, osim što ništa ne vidiš
- 22 HVU "DR. FRANJO TUĐMAN"**
Najbolji polaznici vojnih škola 2020./2021.
- 24 HRM**
Hrvatsko predsjedanje Forumom europskih obalnih straža
- 28 29. OBLJETNICA**
Abeceda akcije Miljevc
- 32 HVU "DR. FRANJO TUĐMAN"**
Okrugli stol o stvaranju Hrvatske vojske 1990. – 1991.
- 34 STRELIŠTE "VRAPČANSKI POTOK"**
25. prvenstvo Hrvatske vojske u streljaštvu
- 36 SASTANAK NA VRHU**
Jasan smjer za budućnost NATO-a
- 38 HRVATSKA VOJNA INDUSTRIJA**
Pun pogodak na Jamadolu
- 42 RATNO ZRAKOPLOVSTVO**
Studija TacAir: Budući američki borbeni avion
- 50 KOPNENA VOJSKA**
Ručne bombe (II. dio)
- 58 VOJNA POVIJEST**
Mač – jednom davno
- 60 REGIONALNA STABILNOST**
25 godina Sporazuma o subregionalnoj kontroli naoružanja
- 64 HMDCDR**
Izvor o razmiricama u neprijateljskim snagama u Lici, studeni 1991.
- 67 FILATELIJA**
Marke – Maketarstvo

PRVI ZA HRVATSKU 2021.

PRESUDNA KOMBINACIJA ISKUSTVA, SPREMNOSTI I VOJNIČKIH VJEŠTINA

TEKST
Domagoj Vlahović

FOTO
Tomislav Brandt
Filip Klen

Na "Memorijalu bojnik Davor Jović" pobjedu u absolutnoj kategoriji na zahtjevnoj stazi poligona "Eugen Kvaternik" odnio je satnik Ivan Gerenčir iz Gardijske oklopno-mehanizirane brigade

Nakon prošlogodišnje pauze zbog pandemije koronavirusa, najprestižnije vojničko natjecanje u Hrvatskoj prošlog je tjedna opet okupilo pripadnice i pripadnike OSRH, MUP-a te savezničkih i partnerskih oružanih snaga. Doduše, epidemiološke mjere smanjile su njihov broj na 73. Stekli smo, međutim, dojam da je taj broj čak i bliži optimalnom kako bi se što bolje organiziralo i provedlo natjecanje, za što je zaduženo Zapovjedništvo za obuku i doktrinu "Fran Krsto Frankopan". Za sve natjecatelje bilo je i više no dovoljno mesta na najvećem hrvatskom vojnem poligonu "Eugen Kvaternik" kod Slunja.

Stići na prijavnici poligona u zoru 18. lipnja nije značilo i da ste odmah stigli na start glavne utrke "Memorijala bojnik Davor Jović – Prvi za Hrvatsku 2021.". Za to je trebalo još barem pola sata vožnje po makadamima, a natjecatelji su se okupili kod drvene kućice u blizini Močila, uobičajenog položaja za topničke i raketne bitnice na vojnim vježbama. Prvo što smo učinili bilo je da bacimo pogled na startnu listu, formiranu na temelju prethodnog dana održanih kvalifikacijskih gađanja iz pištolja HS-9 i jurišnih pušaka VHS-2. Zanimljivo smo jako dobre rezultate pripadnika

PRVI ZA HRVATSKU 2021.

MUP-a, no dobro nam poznata imena pripadnika OSRH opet su nametala prognoze da će ukupna, absolutna pobjeda ponovno pripasti nekom hrvatskom vojniku.

PRESUDNA ORIJENTACIJA

Natjecanje je počelo u 7:30, sa sudionikom koji je prethodnog dana gađao najbolje i tako zaslужeno stekao povlasticu da počne prije svih. No, ta prednost rijetko se kad pokazuje presudnom. Ostali natjecatelji također su kretali u vremenskim razmacima ovisno o svojoj preciznosti na streljistu. Zrak je bio još relativno svjež i ugodan, ali sve su vremenske prognoze govorile da to neće dugo trajati. Spremao se iznimno vruć dan, a svi na startu vjerojatno bi radije izabrali

Ovogodišnje je natjecanje provedeno u čast 30. godišnjice ustrojavanja Hrvatske vojske, u duljini od 30 kilometara i uz moto "30 kilometara za 30 godina Hrvatske vojske"

pljusak. Prolaziti desetke kilometara natovaren naoružanjem i opremom mase minimalno 17 kilograma teško je čak i najspremnijim vojnicima i policajcima, a vrućina je faktor koji još dvostruko povećava izazov.

Nakon starta, prva radna točka bila je navigacija, tj. orijentacija. I vrlo je vjerojatno da je ona, kao i nekoliko puta na prijašnjim natjecanjima, u priličnoj mjeri odlučila pobjednika. Naime, ta je temeljna vojnička zadaća na natjecanju "Prvi za Hrvatsku" uobičajeno postavljena tako da se potrebne lokacije pronalaze iznimno teško, a slabo prohodan teren u divljini čini je i fizički izazovnom. Ovogodišnje natjecanje provedeno je u čast 30. godišnjice ustrojavanja Hrvatske vojske, u duljini od 30 kilometara i uz moto "30 kilometara za 30 godina Hrvatske vojske". Međutim, navigacija je tražila prelazak još dosta dodatnih kilometara u odnosu na osnovnih 30. Naša ekipa vrlo se brzo pomaknula prema idućoj točki, svladavanju kosine, i čekala da vidi tko će prvi iz slunjskog gustišta izbiti na makadam. Bio je to satnik Ivan Gerencir iz Gardijske oklopno-mehanizirane brigade Hrvatske kopnene vojske (GOMBR HKoV-a), kojeg smo dobro zapamtili

na natjecanju 2019. u Udbini kad je stigao drugi. Brzo se popeo na vrh stijene i po kosini se užetom spustio na tlo te krenuo dalje. Samo minutu poslije njega stigao je Nikola Slatina iz MUP-a, a tek za dvadeset minuta dvije skupine od trojice, odnosno četvorice natjecatelja. Nekima su odore bile potpuno mokre, teška navigacija i sve veća vrućina počele su uzimati danak.

PREBRZ ZA NOVINARE

Satnik Gerenčir napunio je 46 godina i bio je najstariji sudionik natjecanja. No, pokazao je da godine u slučaju natjecanja nikako nisu važne. Sama osnovna staza koja je vodila od jedne do druge radne ili kontrolne točke zapravo je bila prilično jasna, uglavnom je trebalo slijediti makadam i orijentirati se tek na riješkim raskrižjima. Međutim, hladovine je na makadamu bilo malo, a prašina, kamenje i vrućina nisu olakšavali situaciju. Ipak, časnik iz bojne Sokolovi neumorno je grabio i grabio čistom izdržljivošću, a zadaće na radnim točkama izvršavao gotovo rutinski. Pri odlasku s točke gađanja puškom VHS povećao je prednost nad drugoplasiranim na sedam, a s gađanja protuoklopnim sustavom AT-4 na 12 minuta. Peta

“NITI JEDNA PREPREKA NIJE DOVOLJNO VELIKA”

Nakon što mu je uručio pobjednički pehar, ministar obrane Mario Banožić čestitao je pobjedniku satniku Gerenčiru na osvojenom prvom mjestu.

“Čestitam na osvojenom natjecanju i na učinjenom naporu da bi došao prvi na cilj, uspješno svladavši sve prepreke na 30 kilometara dugoj stazi. Isto tako, čestitam i drugo- i trećeplasiranom, kao i svim ostalim sudionicima, koji su došli do cilja i pokazali da niti jedna prepreka nije dovoljno velika, niti jedno sunce dovoljno jako, niti jedan teren toliko zahtjevan da ga hrvatski vojnik ne može svladati,” istaknuo je ministar Banožić. “Biti danas na ovom natjecanju uistinu je čast i u ovako zahtjevnim uvjetima prije svega dokaz na koji se način radi u Hrvatskoj vojsci, na koji se način ljudi trude stvoriti spremnog hrvatskog vojnika, na čast i slavu onih koji su sudjelovali u stvaranju Hrvatske vojske,” naglasio je Banožić.

*

Načelnik GS OSRH admirал Robert Hranj poručio je kako se od hrvatskih vojnika u ova zahtjevna i izazovna vremena očekuje iznimna psihofizička sposobnost te kako su ovim natjecanjem još jednom dokazali visoku razinu profesionalnosti i spremnosti.

“Život modernog vojnika zahtjevan je i podrazumijeva brojne izazove. Ovakva natjecanja zapravo na neki način promoviraju vojnički način i stil života, ali govore i o tome kako je cilj cijelog sustava promovirati upravo ovakav način života. Potrebno je vježbat i razvijati praktične vještine, ne samo fizičke,” poručuje admirал Hranj.

PRVI ZA HRVATSKU 2021.

radna točka, prijelaz vodene prepreke preko balvana, na stazu je donijela dvije nove okolnosti. Olakšavajuća je bila što se ulazio u šumovitiji dio blizu rijeke i potoka s više stabala nego makije, a time i više hladu. Otežavajuća je bila što je taj krajolik brdovitiji. Nakon vodene prepreke Gerenčir je imao već 22 minute prednosti i shvatili smo da imamo problem: prebrzo prelazi stazu i želimo li ga dočekati na cilju, morat ćemo se na radnim točkama zadržavati kraće nego što bismo željeli kako bismo posvetili dužnu pozornost i ostalima. Negdje na sredini staze korak s vodećima počeo je hvatat i pobjednik prošlog natjecanja skupnik Nikola Knežević iz Zapovjedništva specijalnih snaga (ZSS). Nevjerojatnom brzinom i izdržljivošću, koje je dokazao još 2019., prelazio je jednog po jednog konkurenta. Samo je satnik ostao neuhvatljiv. Nešto poslije 13 sati, nakon bacanja ručne bombe i preciznog gađanja pištoljem HS-9 te pješačkih zapreka koje su otprilike označile početak zadnje četvrtine staze, obišli smo Gerenčira vozilom na makadamu i postavili kurtoazno pitanje: "Je l' možete?" Uz osmijeh, kao iz puške, stiže odgovor: "Je l' Sunce izlazi na istoku!?" I samo je krenuo dalje, i dalje, i dalje...

MEĐUNARODNA KONKURENCIJA

Na natjecanju je sudjelovalo 73 natjecatelja (51 iz Hrvatske vojske, 10 iz Ministarstva unutarnjih poslova RH te 12 iz oružanih snaga savezničkih i partnerskih zemalja (Albanije, Bosne i Hercegovine, Francuske, Kosova, Sjeverne Makedonije, Slovenije, Sjedinjenih Američkih Država te Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske). Među njima bilo je pet žena: tri pripadnice OSRH, jedna pripadnica MUP-a i pripadnica Kosovskih sigurnosnih snaga.

TOP-3 PO KATEGORIJAMA

pripadnici OSRH i MUP-a i absolutna kategorija

- satnik Ivan Gerenčir (GOMBR)
- skupnik Nikola Knežević (ZSS)
- skupnik Ante Kalaica (ZSS)

pripadnice OSRH i MUP-a

- Antonija Radeljić (MUP)
- poručnica Donna Vadija (Bojna NBKO)
- narednica Maja Tominac (ZSS)

pripadnici OS-a partnerskih i savezničkih zemalja

- skupnik Sokol Ahmeti (Kosovo)
- desetnik Ylber Mala (Albanija)
- vojnik Petar Avramski (Sjeverna Makedonija)

Preostali su izvlačenje ranjenika i prelazak kontaminiranog zemljišta, no Gerenčir uspijeva bez problema. Tijekom poslijepodneva, nakon više od sedam sati dolazi na cilj kao prvi za Hrvatsku i prvi u absolutnoj kategoriji, koju čine sve natjecateljice i natjecatelji. Suci mu važu i pregledavaju opremu i sve je u redu.

SMJENA NA VRHU

Preostalo je još nekoliko stotina metara do "mjesta dočeka". Ondje su bili organizatori natjecanja iz ZOD-a, GS-a, voditelji timova i drugi sudionici. Najbolje natjecatelje na cilju su dočekali i ministar obrane Mario Banožić, načelnik GS OSRH admiral Robert Hranj, izaslanik Predsjednika RH i vrhovnog zapovjednika OSRH Dragan Lozančić, zapovjednik natjecanja i ZOD-a brigadni general Željko Ljubas, zapovjednici ustrojstvenih cjelina HV-a i MUP-a, predstavnici MUP-a, Vojnodiplomatskog zbora i drugi. Pripadnik Sokolova nije izgledao previše iscrpljen. Uz gromoglasan pljesak pozvonio je cilnjim zvoncem i pozdravio hrvatsku zastavu. Prije no što su ga "napali" čestitari i novinari, otišao je na kratku okrepu i zatim mirno iznio prve dojmove: "Bilo je zahtjevno i izazovno, a sad se osjećam super! Da, najzahtjevnija je bila orientacija, odnijela je najviše snage kolegama, ja sam valjda bio najkoncentriraniji pa sam izišao prvi i to je usmjerilo cijelo natjecanje. Već sam tad znao da ću pobijediti. Ne želim okretati pilu naopako i glumiti lažnu skromnost, pripremao sam se i to je dalo rezultat! Zahvalan sam nadređenima što su mi omogućili najvažniji resurs, a to je vrijeme. Najstariji sam ovdje, ali i s najviše iskustva, godine su samo statistika!" Gerenčir se prisjetio i prošlog natjecanja, kad je vodio veći dio staze, ali na kraju je stigao drugi, iza skupnika Kneževića: "Usvojio sam naučene lekcije i ovdje ih primijenio." Spomenuti pripadnik ZSS-a ovaj je put na cilj stigao drugi. Tako je u odnosu na Udbinu s Gerenčicom zamjenio mjesto na samom vrhu i pokazao fenomenalan kontinuitet: "Bilo je teže no prošli put. Na prvoj radnoj točki prešli smo jako puno kilometara. Ako je netko već morao pobijediti, a da

Pobjeda Ivana Gerenčira nije nikakvo iznenađenje. Prošli mu je put izmagnula za malo, i to na stranu mladeg pripadnika elitne postrojbe ZSS-a

S OCA NA SINOVE

Na cilju smo imali priliku porazgovarati sa sinovima pokojnog bojnika Davora Jovića, prvog osvajača natjecanja za najspremniјeg pripadnika OSRH 1997. godine. Obojica su pošla koracima svojeg oca: poručnik Jure Jović zapovjednik je Izvidničkog voda u bojni Pauci GMBR-a, a Ante Jović pripadnik je HRM-a. "Natjecanje koje je simbol spremnosti hrvatskog vojnika zove se po ocu i dragi mi je da mogu biti ovdje, jednog dana možda se i natjecati," kaže Jure, a Ante dodaje da je ušao u OSRH upravo zbog oca, a ambicije mu idu prema plovidbi na hrvatskim vojnim brodovima. Obojica su čestitala satniku Gerenčiru, dodavši da je pobjeda i nad dvostruko mladima velik pothvat, ali ne i iznenađujući kad se pogledaju njegova fizička spremnost i vojničke vještine.

nije iz ZSS-a, dragi mi je da je to satnik Gerenčir. Pobjeda mu je nagrada za cjeloživotni napor, ima 46 godina i za njegov se rezultat nema reći ništa drugo!"

Knežević je dodao da je on bio drugi "samo statistički", jer je u cilj ušao praktički istodobno s trećeplasiranim, kolegom iz postrojbe skupnikom Antonom Kalaicom, koji je cijelo vrijeme bio pri vrhu. Ion je prije dvije godine bio izvrstan četvrti. "Na orijentaciji sam se koliko-toliko snašao i nastavio utrku. Na kraju je pobjedio onaj koji je bio najbolji, tako uvijek i bude, svaka čast satniku koji je prošao vrhunsku trku. Čestitam svima koji su se uopće prijavili i završili natjecanje. Staza je zajedno s vremenjskim uvjetima bila jako zahtjevna, a nije bila dovoljna samo psihofizička spremnost nego i vojničke vještine te znanja. Bio sam četvrti, sad treći, a iduće godine... Uvijek kad smo ovako umorni kažemo da nećemo nikad više, ali to se onda promijeni," zaključio je Kalaica.

ONAJ DODATNI FAKTOR

Pogled na ukupni poredek u apsolutnoj kategoriji vjerojatno pruža veliko zadovoljstvo MUP-u. Među prvih deset bila su četiri njegova predstavnika, koja su zauzela 5., 6., 8. i 9. mjesto. Kako se čini, Hrvatskoj vojsci "bačena je rukavica" i na idućem će natjecanju njezini timovi morati "zapeti" još i više. ZSS je u top-10 imao tri pripadnika, a po jednog Inženjerijska (sjajno četvrti mjesto skupnika Kristijana Sušilovića) i Obavještajna pukovnija. Najbolji strani pripadnik bio je skupnik Sokol Ahmeti iz Kosovskih sigurnosnih snaga na apsolutnom 13. mjestu. Sjajne rezultate ostvarile su i policajci

Prolaziti desetke kilometara natovaren naoružanjem i opremom mase minimalno 17 kilograma teško je čak i najspremniјim vojnicima i policajcima, a vrućina je faktor koji još dvostruko povećava izazov

ke te vojnikinje, a najbolje pripadnica MUP-a Antonija Radeljić.

Kao i uvjek, natjecanje nas nije iznevjerilo. Bilo je uzbudljivo poput sportskog događaja i velika je povlastica pratiti ga "iz prvog reda". No, ima i onaj dodatni faktor, koji govori o hrabrim i posvećenim, vrhunski spremnim ljudima u odori koji se dragovoljno prijavljuju na "Prvi za Hrvatsku". Od nastupa, pa čak i od pobjede, ne dobivaju velike nagrade i privilegije. Dobivaju samo čast i prestiž, a vjerujemo da je trenutak kad dohvate konop i zazvone na cilju jedna velika pobjeda koju su postigli za same sebe, za svoju postrojbu, ali i za one kojima je posvećeno natjecanje: Davora Jovića i sve s kojima je obranio i oslobođio Hrvatsku. Pobjeda Ivana Gerenčira nije nikakvo iznenađenje. Prošli put izmagnula mu je za malo, i to na stranu mladeg pripadnika elitne postrojbe ZSS-a. Ovaj je put satnikova kombinacija sjajne izdržljivosti trkača i vojničkog iskustva gardista bila presudna. Iduće godine, tko zna...?

VOJARNA "LUČKO"

NAPREDNA PADOBRANSKA OBUKA U ZSS-U

“Napredna padobranska obuka preuvjet je kako bi se posebno obućeni pojedinci, u ovom slučaju pripadnici ZSS-a, koristeći padobranski skok mogli neprimjetno infiltrirati u određeno područje te odraditi zadaću s učincima na taktičkoj ili strateškoj razini,” objasnio je instruktor padobranstva 1. klase u Zapovjedništvu specijalnih snaga

TEKST
Martina Butorac

FOTO
Tomislav Brandt

VOJARNA "LUČKO"

Instruktori padobranstva Zapovjedništva specijalnih snaga od sredine svibnja u vojarni "Josip Jović" u Udbini i u vojarni "Lučko" provode naprednu padobrancu obuku, a ekipa Hrvatskog vojnika posjetila je vojarnu u Lučkom kad su polaznici izvodili skokove sa slobodnim otvaranjem padobranima tipa krilo uz izvođenje različitih elemenata. Riječ je o obuci koja je znatno zahtjevnija od temeljne padobranske jer se skokovi izvode na većoj visini, a od vojnih padobranaca traži i sposobnost upravljanja padobranom. U ovom ciklusu, uz pripadnike ZSS-a, obuku prolaze i pripadnici Obavještajne pukovnije.

"Prvi dio obuke provodi se na zemlji, a polaznici pritom uče osnovne tehnike skakanja s ovakvim tipom padobrana, prinudne postupke, parkiranje padobrana. U drugom dijelu obuke rade se skokovi, a počinje se sa skokovima 'na gurtnu' koja otvara padobran umjesto njih. Nakon toga prelazi se na slobodne skokove gdje polaznici samostalno otvaraju padobrane," objašnjava nam obuku njezin voditelj, instruktor padobranstva 1. klase. Tijekom obuke povećava se visina s koje se izvode skokovi te se uvode određene vježbe – počinje se sa stabilnim slobodnim padom, a potom slijede lijevi i desni zaokreti te različiti

Polaznici napredne padobranske obuke s kojima smo razgovarali istaknuli su njezinu zahtjevnost, ali i veliko zadovoljstvo nakon svake odradene faze. "U početku je bio prisutan strah, no nakon desetak skokova svi smo se opustili. Već smo odradili skokove 'na gurtnu', skakali smo noću, a danas smo uvežbavali lijevi i desni zaokret i salto. Za razliku od temeljne padobranske obuke, tijekom napredne padobranske obuke skačemo sa znatno većim visinama, padobrani su različiti, a odradimo i do 70 skokova. Što se tiče noćnog skakanja, iako imamo osvjetljenje, vidljivost je slaba pa ako nas ima više u naletu, moramo paziti da svaki od nas otvari padobran na određenoj visini," rekao nam je polaznik obuke te dodao kako operativni timovi moraju biti sposobni putem zraka infiltrirati se u neprijateljsko područje. "Svaki tim mora biti sposoban odraditi zadaće u zraku, na zemlji i u vodi," zaključio je.

Velika prednost padobrana tipa krilo jest što se skače s velikih visina pa padobranac može neopaženo preletjeti duboko u neprijateljsku pozadinu

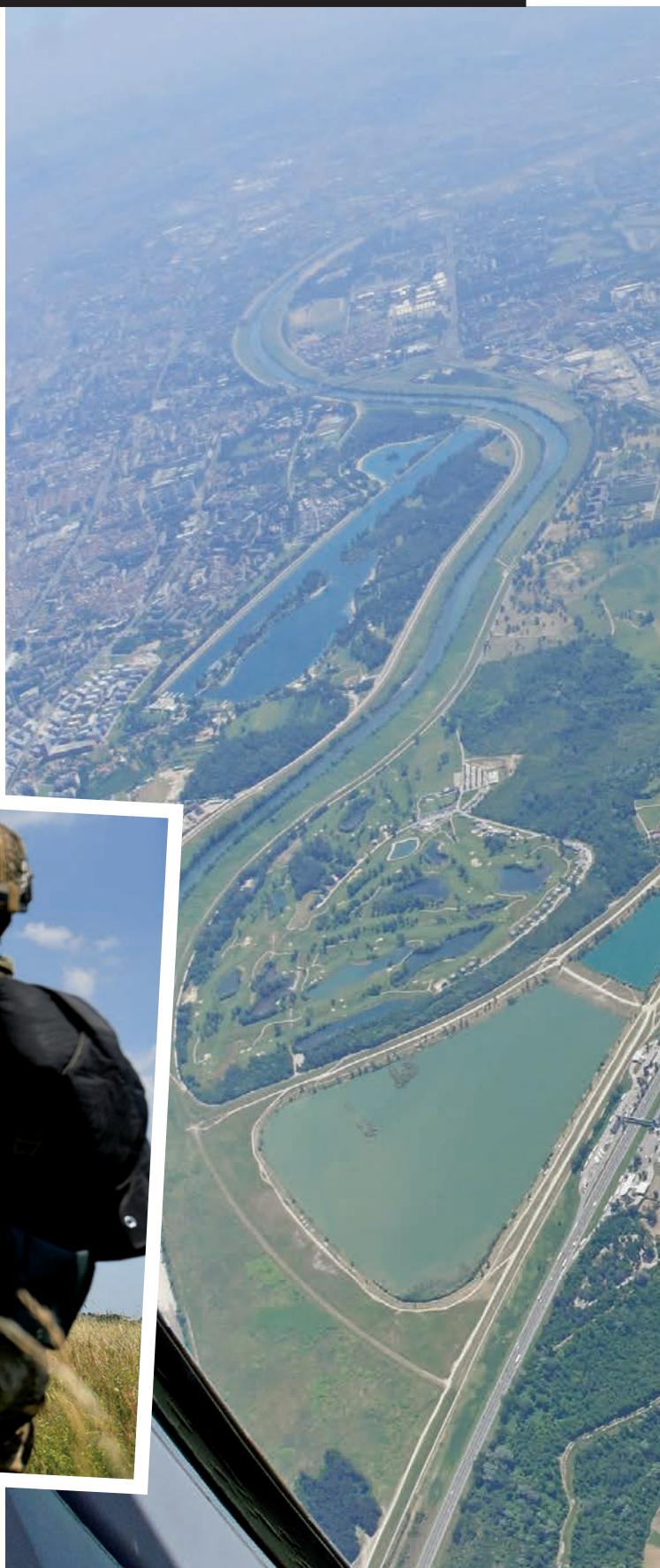
VOJARNA "LUČKO"

elementi. Svi se skokovi izvode uz potporu Hrvatskog ratnog zrakoplovstva.

NEPRIJATELJSKA POZADINA

"Skače se s visina od dvije, tri ili četiri tisuće metara, a kad polaznici obuke postanu sasvim sigurni u skoku, uvodimo i novi element – teret. Naime, zadaća vojnog padobranca napredne razine jest skok u uvjetima smanjene vidljivosti sa svom opremom koju vojnik koristi. Padobran je u ovom slučaju oblik prijevoza, a ne samo sredstvo za skakanje," tumači voditelj obuke. Dodaje kako je velika prednost ovog tipa padobrana što se skače s velikih visina pa padobranac može neopaženo preletjeti duboko u neprijateljsku pozadinu, a njegova je vidljivost još manja ako se skače noću. Nakon skokova u vojarni "Lučko" obuka se nastavlja u vojarni "Josip Jović" u Udbini te će polaznici na samom završetku obuke uvježavati skokove s teretom i prelete. U samu obuku uključeni su iskusni instruktori padobranstva ZSS-a, a polaznici prolaze četiri razine obuke od kojih je svaka eliminacijska.

"Napredna padobranska obuka preduvjet je kako bi se posebno obučeni pojedinci, u ovom slučaju pripadnici ZSS-a, koristeći padobranski skok mogli neprimjetno infiltrirati u određeno područje te odraditi zadaću s učincima na taktičkoj ili strateškoj razini," objasnio je instruktor padobranstva 1. klase u Zapovjedništvu specijalnih snaga.

Napredna padobrnska obuka znatno je zahtjevnija od temeljne padobrnske obuke jer se skokovi izvode na većoj visini, a od vojnih padobranaca traži i sposobnost upravljanja padobranom

PROTUPOŽARNA SEZONA

NOĆNO JE LETENJE ISTO KAO PO DANU,

TEKST
Željko Stipanović

FOTO
Tomislav Brandt

OSIM ŠTO
NIŠTA NE VIDIŠ

Letačke posade 855. protupožarne eskadrile provodile su trenažno letenje u noćnim uvjetima, a prigodu da se uvjere u posebnosti i težinu letenja u takvim uvjetima imala je i redakcija našeg časopisa

Svima je poznato koliki doprinos tijekom protupožarne sezone daju letačke posade Canadair i Air Tractor i koliko su puta možda bili i zadnja nadra stanovništvo na područjima ugroženim požarima. Nerijetko veliki požari traju i po nekoliko dana, a kako protupožarni avioni zbog ekstremnih uvjeta gotovo nigdje u svijetu požare ne gase noću, potrebno je osigurati da u svitanje sljedećeg dana avioni budu spremni za nastavak gašenja. U takvim okolnostima često se događa da se na udaljenim područjima od matične baze, požari gase do zalaska sunca te je nakon toga potrebno otici po gorivo pa se zbog toga povratak u bazu odvija noću. Zbog toga letačke posade moraju biti sposobne vizualno letjeti noću koristeći se zemaljskim orientirima, a da je uistinu riječ o ekstremnim uvjetima imali smo se prigodu i sami uvjeriti tijekom jednog od trenažnih letova koje su izvodile letačke posade 855. protupožarne eskadrile u susret novoj protupožarnoj sezoni.

U razgovoru s bojnikom Darkom Kučejom saznajemo kako postoji nekoliko uvjeta letanja - dnevno, instrumentalno dnevno, instrumentalno noćno i noćno letenje. "Naše je današnje letenje noćno vizualno letenje i na takav način uglavnom lete vojni piloti. To znači da polijećemo, letimo i slijedećemo vizualno, koristeći se zemaljskim orientirima." Nadopunjuje ga bojnik Danijel Kos koji kaže: "Letimo uz pomoć vizualnih orientirira koje vidimo na zemlji i zato je to moguće samo u vlastitoj zemlji gdje znate konfiguraciju terena, odnosno orientire na zemlji pomoći kojih možete letjeti."

SMANJENA VIDLJIVOST

Što ovakav tip uvježbavanja znači letačkim posadama, objašnjava nam bojnik Kučej ističući kako s avionima na kojima lete mogu provesti instrumentalni prilaz do određenog aerodroma, no slijetanje uvijek mora biti vizualno za što je potrebno znati skupiti sve podatke iz okoline da bi se sigurno sletjelo.

PROTUPOŽARNA SEZONA

"Tijekom noćnog letenja može doći do pojave iluzije ili pojave krivog položaja, čitanje krivog ubrzanja, pogrešno čitanje onog što se nalazi iznad ili ispod tebe i to se pilotima događa noću i zato je vrlo bitno ovo uvježbavanje i održavanje utreniranosti. U slučaju da se nešto od pobrojenog i dogodi vrlo je bitno da ste vi u stanju u vrlo kratkom roku ispravno prosuditi i donijeti točnu odluku te sami sebe ispraviti ako je potrebno. Bojnik Kos dodaje: "Piloti i na jednom i na drugom tipu aviona imaju obuku iz noćnog letenja. Najveća razlika u letenju na ova dva tipa aviona jest što ste u Air Tractoru sami i pilot sam obavlja sve radnje koje u Canadairu obavljaju tri člana posade. Svaki od tih triju članova posade zadužen je za određeni dio zadaća tijekom leta dok u Air Tractoru sve te zadaće odraduje jedan član posade i zato je letenje u ovom avionu u noćnim uvjetima još teže i složenije." Kao treći član posade u Canadairu uvjek je i letač tehničar, a jedan od

njih satnik Marin Zupčić pojašnjava kako u samom pregledu aviona i nema neke velike razlike između dnevnog i noćnog letenja. "Jedino su uvjeti u kojima se pregled odvija drugačiji jer je noću smanjena vidljivost i potrebno je puno više koncentracije da se uoče neke eventualne neispravnosti. Kao što postoje kategorije sposobnosti pilota tako postoje i kategorije sposobnosti letača tehničara, a to znači da takva osoba ima minimum letenja koji mora odraditi u noćnim uvjetima da bi ostao sposobljen za namjenske zadaće postrojbe. Letač tehničar zajedno s ostatkom tehničkog osoblja radi prijeletni, međuletni i poslijeletni pregled aviona i svojim potpisom jamči da je avion u ispravnom stanju i spreman za letenje. Noću je sve teže uočljivo i zato su mjere sigurnosti na mnogo višoj razini nego danju i vrlo je bitno da svatko zna svoju zadaću i kako je realizirati na najvišoj razini. Ključno je da su oko aviona samo oni koji su potrebni da se avion pokrene i odleti na zadaću, a svi su ostali oko hangara ili u hangaru."

SLIJEPO POZNAVANJE KABINE

"Postoji još jedan aspekt, koji mi piloti razumijemo, a to je aspekt kabine," kaže bojnik Kučej i nastavlja. "Po danu naravno ne koristite rasvjetu i ne razmišljate o nekim supozicijama koje vam se noću mogu dogoditi. Noći mogu biti s katastrofalnim uvjetima i ovisite isključivo o svjetlu kabine i svjetlu koje dolazi od instrumenata. I primjerice dogodi vam se otkaž nekog uređaja u avionu i rješenje morate tražiti u takvim otežanim uvjetima osvjetljenja. Zbog toga je svaki takav događaj noću puno izazovniji i stresniji nego da se to isto dogodi danju. Tijekom ovakvih letova provodimo i uvježbavanja takvih potencijalnih situacija kako bismo bili kompetentniji odgovoriti svim potencijalnim izazovima."

"Kad sjednete u avion noću, potrebno vam je određeno vrijeme adaptacije i zato je jako korisno slijepo poznavanje kabine," ističe bojnik Kos i dodaje: "Kad se priviknete na takve uvjete onda vam i to svjetlo koje u kabini imate nakon određenog vremena postaje prejako i 'bode vas u oči', pa ga prigušite dok vam na kraju ne bude dovoljno samo svjetlo od instrumenata." O još jednoj specifičnosti noćnog letenja govorit će bojnik Kučej: "Tipovi aviona na kojima letimo vrlo su glasni, nema neke izolacije, imaju otvorene kabine i vi čujete buku, strujanje zraka, zvuk motora, a u noćnim uvjetima uvijek 'čujete' i nešto što po danu nikad ne čujete i onda se pitate je li ovo neki novi zvuk, događa li se nešto s avionom, onda se nakon petnaestak minuta priviknete na te noćne uvjete i shvatite da ne čujete ništa novo i drugačije, nego je zapravo sve isto." Naši su piloti vrhunski sposobni i ako za tim bude potreba, kao i svake protupožarne sezone do sada, sve će zadaće odraditi na najvišoj razini. Sva zahtjevna uvježbavanja koja tijekom godine marljivo provode tome govore u prilog.

PROTUPOŽARNE SNAGE SPREMNE SU ZA OVOGODIŠNJU PP SEZONU

Zapovjednik Zapovjednog operativnog središta Glavnog stožera Oružanih snaga RH brigadni general Ivan Turkalj sudjelovao je na konferenciji za medije o spremnosti sustava za požarnu sezonu 2021., koja je održana u Državnoj vatrogasnoj školi Hrvatske vatrogasne zajednice u Zagrebu.

Uz generala Turkalja, konferenciji su nazočili glavni vatrogasni zapovjednik Republike Hrvatske Slavko Tucaković, pomoćnik ministra unutarnjih poslova za civilnu zaštitu Damir Trut, pomoćnik načelnika Sektora općeg kriminaliteta i međunarodne suradnje Predrag Brkopac, direktor Sektora za šumarstvo Krešimir Žagar i Lovro Kalin iz Sektora za vremenske i pomorske analize i prognoze.

General Turkalj istaknuo je da će Ministarstvo obrane i Hrvatska vojska i ove godine aktivno sudjelovati u protupožarnoj sezoni. Naglasio je kako će vatrogascima iz zraka potporu pružati zračne protupožarne snage, šest Canadaira CL-415 i šest Air Tractora AT-802, kao i jedan helikopter Mi-8 MTV-1. "U slučaju potrebe angažirat će se i Hrvatska ratna mornarica s po jednim desantnim brodom minopolagačem i desantnim jurišnim brodom te dvjema gumenim brodicama. Za zadaće izviđanja i dalje će na raspolažanju biti sustav besposadnih letjelica – izvidnički tim za rano otkrivanje požara i nadzor požarišta," rekao je general Turkalj te dodao kako će na raspolažanju tijekom PP sezone biti i 200 pripadnika Protupožarnih namjenski organiziranih snaga Oružanih snaga koji će biti spremni za brze intervencije.

Glavni vatrogasni zapovjednik Tucaković predstavio je sve sastavnice ovogodišnje protupožarne sezone te novosti u sustavu vatrogastva poručivši kako su sve snage spremne za protupožarnu sezonu koja službeno počinje 21. lipnja, a od operativnih snaga tijekom sezone na raspolažanju će biti 76 postrojbi s 2641 profesionalnim vatrogascem.

"Tijekom ovogodišnje PP sezone 101 vatrogasac s 13 vozila iz kontinentalne Hrvatske bit će raspoređen na rizičnim područjima, a raspoređivanje počinje 24. lipnja. Na raspolažanju će biti 1120 profesionalnih vatrogasaca u Javnim vatrogasnim postrojbama u priobalnim županijama, kao i 5000 dobrovoljnih vatrogasaca. Također, rasporedit će se i do 1000 sezonskih vatrogasaca," pojasnio je Tucaković.

Pomoćnik ministra unutarnjih poslova Damir Trut istaknuo je kako će od 1. lipnja do 30. rujna iz sustava Ministarstva unutarnjih poslova biti na raspolažanju i jedan helikopter za izviđanje iz zraka. Po broju požara u okviru 11-godišnjeg prosjeka istaknuta su i najugroženija područja, među kojima je na začelju Splitsko-dalmatinska županija, zatim Zadarska, Šibensko-kninska, Ličko-senjska i Istarska županija.

PROTUPOŽARNA SEZONA

HVU "DR. FRANJO TUĐMAN"

Nakon završetka još jednog ciklusa izobrazbi na Hrvatskom vojnom učilištu "Dr. Franjo Tuđman", u Hrvatskom vojniku predstavljamo vam najbolje polaznike vojnih škola 2020./2021.

NAJBOLJI POLAZNICI VOJNIH ŠKOLA 2020./2021.

Pripremila: Martina Butorac / **Foto:** Marija Sever i osobna arhiva

Kao i prethodna, i ova se akademska godina zbog pandemije koronavirusa odvijala u izvanrednim okolnostima. Učionička nastava prekidala se i prelazila na nastavu na daljinu, no svi nastavni procesi uspješno su privedeni kraju. U Hrvatskom vojniku predstavljamo vam najbolje polaznike vojnih škola Hrvatskog vojnog učilišta "Dr. Franjo Tuđman".

Bojan Goran Mikulec, pripadnik 392. eskadrile aviona 93. krila HRZ-a, najbolji polaznik 29. naraštaja Zapovjedno-stožerne škole "Blago Zadro"

Iznimna mi je čast što sam izabran za najboljeg polaznika u ovoj akademskoj godini, pogotovo jer ga biraju sami polaznici izobrazbe. Ova godina nije bila poput ostalih jer je pandemija koronavirusa prouzročila prekide učioničke nastave i prelaske na nastavu na daljinu nekoliko puta, kako su se mijenjali epidemiološki uvjeti. Samim tim bilo nam je otežano usvajanje gradiva, ali smatram da smo radom i požrtvovnošću to nadomjestili. Zahvalio bih svim nastavnicima, koji su također uložili dodatan napor kako bi nam u tim teškim uvjetima prenijeli što više znanja. Tijekom izobrazbe naučio sam puno stvari o kojima prije nisam previše razmišljao te smatram da će u budućem radu dobar dio naučenog i primjenjivati. Ono što će mi ostati u lijepom sjećanju na ovo školovanje nova su poznanstva i prijateljstva s kolegama iz drugih grana Oružanih snaga i prijateljskih zemalja. Kako smo puno vremena proveli na nastavi na daljinu, nismo se uspjeli potpuno upoznati, ali moram priznati da smo vrijeme koje smo imali na raspolaganju pokušali što bolje iskoristiti.

Na svečanoj promociji diplome će primiti ukupno 134 polaznika vojnih škola, a najboljima će biti uručene posebne nagrade i pohvale

Poručnik Ivan Topić, najbolji polaznik 20. naraštaja Temeljne časničke izobrazbe Časničke škole "Andrija Matijaš Pauk"

Biti proglašen najboljim polaznikom Temeljne časničke izobrazbe za mene znači veliku čast i zadovoljstvo, a upravo ovaj trenutak u mojoj vojnoj karijeri bit će snažan poticaj za što kvalitetniji nastavak usavršavanja. Dobivanje ovog priznanja za mene je još jedna potvrda da sam donio pravu odluku kad sam odlučio pristupiti Hrvatskoj vojsci. Cijeli proces izobrazbe ponudio mi je mnoštvo teorijskih i praktičnih izazova u kojima su kolege i mene vodili kvalitetni i iskusni instruktori i nastavnici. Uz takav pristup stvorila se i zdrava konkurenca među nama samima. Smatram da smo na taj način uspjeli usvojiti temeljna časnička znanja i vještine te smo spremni za prvu časničku dužnost. Generacijama koje dolaze savjetovao bih da ponajprije poštuju priliku koju su dobili te da što više aktivno sudjeluju na predavanjima i time se kvalitetno pripreme za buduću dužnost.

Desetnik Dario Sarić, pripadnik Topničko-raketne bojne GMBR-a, najbolji polaznik 58. naraštaja Temeljne dočasničke izobrazbe Dočasničke škole "Damir Tomljanović Gavran"

Samo priznanje za mene je iznimna čast, posebno zato što kod izbora najboljih polaznika, uz ocjene iz pojedinih predmeta i prijedloge instruktora, veliku važnost imaju mišljenja kolega polaznika. Da je izabran bilo tko drugi, ne bi bila pogreška jer smo svi dočasnici s velikim iskustvom i svi smo si tijekom školovanja međusobno pomagali. Sama izobrazba trajala je gotovo dva mjeseca, a zbog pandemije je bila specifična. Naime, zbog epidemioloških mjera dio nastave obavili smo tako da smo jedan tjedan bili na nastavi i predavanjima u Školi, a po dva tjedna radili smo od kuće. Samostalno smo učili te pisali eseje iz pojedinih predmeta, pripremali se za ispite. Pohvalio bih sve instruktore iz Škole, a posebno našeg voditelja skupine stožernog narednika Sinišu Rebića. Bili su nam na raspolaganju od 0 do 24 sata za bilo koju vrstu pomoći: od otklanjanja nejasnoća, pomoći pri izobrazbi, nabaviti materijala za učenje i slično. Dojmovi o samoj izobrazbi izvanredni su te smatram da će nam stečeno znanje uvelike pomoći u radu u matičnim postrojbama.

Stožerni narednik Mladen Stanković, prvi dočasnik Oklopno-mehanizirane satnije 1. Oklopno-mehanizirane bojne Sokolovi, najbolji polaznik 19. naraštaja Visoke dočasničke izobrazbe Dočasničke škole "Damir Tomljanović Gavran"

Biti najbolji polaznik naraštaja na kruni institucionalnog razvoja dočasnika operativno-strategijske razine za mene je iznimna čast i zadovoljstvo, ali i motivacija za buduće izazove. Ponosan sam što sam baš s ovom skupinom kolegica i kolega došao do cilja. Bez kohezije skupine bilo bi teško postići pojedinačan uspjeh zato što se velik dio izobrazbe provodio kroz timske zadaće i vježbe čiji su zaključci i proizvodi bili rezultat rada svih nas. Ova razina izobrazbe ne daje sve odgovore na vojna pitanja kroz definicije iz doktrina ili misli velikih vojnih vođa i teoretičara. Naučili smo da se do tih odgovora dolazi sagledavanjem puno čimbenika koji će, u odnosu na okolinu, kulturu, društvo i vrijeme u kojem živimo ponuditi više rješenja, te je potrebno umijeće da se odabere ono koje će najviše pridonijeti ostvarenju jedinstvenog ci-

lja. Ovo priznanje dugujem i stručnim te strpljivim instruktorima Odsjeka VDI-ja i predavačima, koji su nam prenijeli i usadili nova znanja i način vojnog promišljanja, a na nama je da ta znanja prenosimo u svojim postrojbama i nastavimo aktivno sudjelovati u razvoju Dočasničkog zbora i Dočasničkog lanca potpore u Hrvatskoj vojsci. Izobrazba na ovoj razini iznimno je kompleksna i zahtjevna te traži dobru organizaciju vremena. Posebno je vrijedna terenska nastava, tijekom koje smo obišli sva bojišta iz Domovinskog rata te spoznali svu težinu borbi i konfiguracije terena, ravnicu bez zaštite, krške i planinske teško svladive predjele. Izobrazba je zahtjevala proučavanje različite literature, pisanje radova, izradu multimedijskih prezentacija, razvijanje kreativnosti i kritička promišljanja. Određeni dio nastavnog programa proveden je učenjem na daljinu, no to nije umanjilo našu motiviranost za stjecanje novih znanja i vještina. Svakako želim istaknuti vrijednost razmjene iskustava s polaznicima iz prijateljskih partnerskih zemalja. Iznimno sam zadovoljan provedenom izobrazbom i vjerujem da će mi usvojena znanja puno značiti u budućem radu.

Stožerni narednik Eugen Kožul, viši instruktor u Dočasničkoj školi "Damir Tomljanović Gavran", najbolji instruktor 2020./2021.

Hrvatskoj vojski pristupio sam 28. listopada 1991. i otad sam obnašao različite dužnosti – od računatelja na minobacačima do prvog dočasnika Zapovjednog voda u 1. mb Sokolovi. Na mjesto višeg instruktora TDI-ja Dočasničke škole "Damir Tomljanović Gavran" prelazim u studenom 2016. U tekućoj akademskoj godini predavao sam na više različitih izobrazbi, među ostalim: Vojnu topografsku, Upravljanje i rukovanje vatrom, Upravljanje obukom, a bio sam i ispomoć instruktorma Kadetske bojne na Zimskom kampu kadeta 2. Voditelj sam 21. naraštaja Tečaja za instruktore te predajem predmet Vođenje malih skupina. Čast mi je prenosići znanje i vještine stečene u Domovinskom ratu, mirovnim misijama i općenito u vojnoj karijeri na mlađe generacije.

HRM

Zadaća zemlje koja predsjeda Forumom jest organizacija Plenarne konferencije i triju tematskih radionica. Teme radionica trebaju biti usmjerene na promicanje razumijevanja te razvoj pomorskih poslova od važnosti i zajedničkih interesa funkcije obalnih straža, a u cilju njihova unapređivanja

HRVATSKO PREDSJEDANJE FORUMOM EUROPSKIH OBALNIH STRAŽA

Pripremio: Domagoj Vlahović / **Foto:** Tomislav Brandt, Filip Klen

Republika Hrvatska od srpnja će ove pa do rujna sljedeće godine predsjediti Forumom europskih obalnih straža. Svrha Foruma jesu razvoj i koordinacija međunarodne, međuagencijske suradnje zemalja članica i agencija EU-a u cilju borbe protiv sigurnosnih izazova u područjima zaštite pomorskih granica, sigurnosti plovidbe, traganja i spašavanja, zaštite morskog okoliša, nadzora ribarstva i borbe protiv krijumčarenja ljudi, imovine, naoružanja i narkotika. O najbitnijim činjenicama vezanim uz Forum razgovarali smo s načelnikom Stožera i zamjenikom zapovjednika HRM-a komodorom Damirom Dojkovićem, koji će biti predsjedatelj Međuresornog predsjedništva, i zapovjednikom Obalne straže Republike Hrvatske komodorom Milanom Blaževićem, koji će biti čelnik Projektnog ureda.

Ciljevi Foruma su unapređenje razmjene informacija, međunarodne, međuresorne i međuagencijske suradnje, zajedničke obuke i implementacije zakona EU-a, uspostava povjerenja i razumijevanja između zemalja članica i europskih agencija, razvoj zajedničkih mjera i borba protiv najnovijih sigurnosnih prijetnji i ugroza kojima je EU sve više izložen

MOŽETE LI U KRATKIM CRTAMA OPISATI FORUM, KAD JE OSNOVAN, TKO GA ČINI, KOJA MU JE ULOGA...?

Forum europskih obalnih straža je samostalna, neovisna, neobvezujuća i nepolitička organizacija kojoj članice pristupaju na dragovoljnoj osnovi. Osnovan je 2009. na konferenciji zapovjednika obalnih straža zemalja članica Europske unije i Schengenske zone. Svrha Foruma jesu razvoj i koordinacija zajedničke međunarodne, međuagencijske suradnje zemalja članica i agencija EU-a u cilju borbe protiv sigurnosnih izazova u područjima zaštite pomorskih granica, sigurnosti plovidbe, traganja i spašavanja, zaštite morskog okoliša, nadzora ribarstva i borbe protiv krijumčarenja ljudi, imovine, naoružanja i narkotika.

Ciljevi Foruma su unapređenje razmjene informacija, međunarodne, međuresorne i međuagencijske suradnje, zajedničke obuke i implementacije zakona EU-a, uspostava povjerenja i razumijevanja između zemalja članica i europskih agencija, razvoj zajedničkih mjera i borba protiv najnovijih sigurnosnih prijetnji i ugroza kojima je EU sve više izložen. Forumom upravlja Tajništvo i Planska skupina. U cilju izrade planova rada, a sukladno smjernicama i ciljevima koje su definirale predsjedavajuće članice, ova tijela održavaju sastanke

i radionice najmanje triput godišnje. Sastav Tajništva čine predstavnici zemlje koja je predsjedala Forumom prethodnu godinu, predstavnici zemlje predsjedatelja za tekuću godinu te one koja će predsjedanje Forumom preuzeti sljedeće godine. Naravno, po potrebi je moguće angažirati i predstavnike drugih zemalja članica i eksperte iz vodećih europskih agencija koje se bave istom problematikom (EMSA, FRONTEX, EFCA i druge).

Planska skupina savjetodavno i organizacijski potpomaže i usmjerava rad Tajništva foruma. Sastoji se od tri stalna predstavnika EU-ovih agencija koji su kao ovlaštene osobe za kontakt zaduženi za planiranje i praćenje rada Foruma (jedan djelatnik EMSA-e, jedan FRONTEX-a i jedan EFCA-e). Planska skupina ustrojena je hijerarhijski na rotirajućoj jednogodišnjoj osnovi (trenutačno je predstavnik EFCA-e čelnik Planske skupine, a u rujnu 2021. tu će dužnost predati predstavniku FRONTEX-a).

Glavno tijelo Foruma je Predsjedništvo koje ustrojava zemlja članica predsjedateljica s funkcijom koordinacije aktivnosti tijekom mandata predsjedanja, donošenja Akcijskog plana i definiranja prioriteta. Predsjedništvo upravlja predsjedateljem. Glavni događaj Foruma je Plenarna konferencija koja se održava jednom godišnje, a na kojoj sudjeluju zapovjednici obalnih straža, direktori europskih agencija, članovi Tajništva i Planske skupine te predstavnici zemalja članica Foruma. Ovdje se raspravlja i odlučuje o planovima rada, trenutačnom stanju i razvoju budućih projekata, suradnji s europskim agencijama i drugim znanstvenim institucijama i forumima koji se bave istom problematikom u drugim područjima svijeta. Usto, ovdje se i dogovara o redoslijedu predsjedanja Forumom.

Zadaća zemlje koja je u svojstvu predsjedavajuće Foruma jest organiziranje Plenarne konferencije i triju tematskih radionica. Teme radionica trebaju biti usmjerene na promicanje razumijevanja te razvoj pomorskih poslova od važnosti i zajedničkih interesa funkcije obalnih straža, a u cilju njihova unapređivanja.

KOJA TIJELA EU-A I NA KOJI NAČIN DAJU POTPORU FORUMU?

Osim nacionalnih sudionika iz 25 zemalja EU-a i Schengena, na Forumu sudjeluju i tijela EU-a:

- FRONTEX (European Border and Coast Guard Agency) sa zadaćom nadzora granice područja Schengena u koordinaciji s graničnim i obalnim stražama zemalja članica Schengena
- EMSA (European Maritime Safety Agency), agencija EU-a zadužena za smanjivanje rizika od pomorskih nezgoda, onečišćenja mora s brodova i gubitaka ljudskih života na moru tako da pomaže u implementaciji zakonodavstva EU-a
- EFCA (European Fisheries Control Agency), agencija EU-a koja koordinira nacionalne aktivnosti u području ribarstva i pomaže zemljama članicama u primjeni zajedničke politike u ribarstvu
- DG MARE (Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries), tijelo Europske komisije odgovorno za politiku EU-a u području ribarstva, pomorskog prava i pomorskih poslova u EU-u

HRM

- DG MOVE – (Directorate-General for Mobility and Transport), tijelo Europske komisije odgovorno za transport unutar EU-a
- SATCEN – (EU Satellite Centre), agencija EU-a koja daje potporu donošenju odluka u EU-u području zajedničke vanjske i sigurnosne politike uključujući misije i operacije upravljanja krizama dajući proizvode i usluge koje su rezultat korištenja satelita i slika snimljenih iz zrakoplova.

Navedene agencije i institucije EU-a vrlo aktivno podržavaju, prate i potpođaju rad Forum-a, posebno u planiranju i sufinanciranju njegovih aktivnosti.

KOJI JE ZNAČAJ FORUMA ZA REPUBLIKU HRVATSKU OPĆENITO, A KOJI JE ZNAČAJ I CILJEVI PREDSJEDANJA?

Svaka ovakva inicijativa nosi benefite koji su uvjetovani obvezama koje je svaka zemlja članica dužna planirati i provoditi sukladno dogovorenim i

Ciljevi predsjedanja Forumom europskih obalnih straža pozicioniranje su i jačanje uloge RH u EU-u; aktivno sudjelovanje RH u unapređenju suradnje zemalja članica Forum-a u zaštiti pojedinačnih i zajedničkih interesa na moru; podizanje razine spremnosti u provedbi zajedničkih koordiniranih aktivnosti i provedbi sigurnosnih operacija na moru (MMO – Multiagency Multipurpose Operations) unutar i izvan vanjskih granica EU-a; razmjena informacija između operativnih središta zemalja članica u svrhu stvaranja zajedničke operativne slike (Common Operational Picture); prikupljanje iskustava i savjeta u opremanju i modernizaciji, u tehničkom i u finansijskom smislu; unapređenje međuresorne suradnje između tijela državne uprave u RH; povlačenje finansijskih sredstava iz fondova EU-a za provedbu aktivnosti Forum-a; promocija Republike Hrvatske kao sigurne turističke destinacije

potpisanim međunarodnim sporazumima. Njima se reguliraju organizacijske, operativne, kadrovske i logističke zadaće, posebno tijekom predsjedanja Forumom. U tom je smislu ovo predsjedanje od osobitog značaja za promociju Republike Hrvatske kao aktivne i punopravne članice EU-a i Forum-a. Naime, to je velik izazov za sve članove Međuresornog predsjedništva, Projektnog ureda i Projektnih timova. Vjerujem da ćemo zajedničkim naporima i dobrom međuresornom suradnjom uspješno predsjedati Forumom te ostvariti sve zacrtane ciljeve: pozicioniranje i jačanje uloge RH u EU-u; aktivno sudjelovanje RH u unapređenju suradnje zemalja članica Forum-a u zaštiti pojedinačnih i zajedničkih interesa na moru; podizanje razine spremnosti u provedbi zajedničkih koordiniranih aktivnosti i provedbi sigurnosnih operacija na moru (MMO – Multiagency Multipurpose Operations) unutar i izvan vanjskih granica EU-a; razmjena informacija između operativnih središta zemalja članica u svrhu stvaranja zajedničke operativne slike (Common Operational Picture); prikupljanje iskustava i savjeta u opremanju i modernizaciji, u tehničkom i u finansijskom smislu; unapređenje međuresorne suradnje između tijela državne uprave u RH; povlačenje finansijskih sredstava iz fondova EU-a za provedbu aktivnosti Forum-a; promocija Republike Hrvatske kao sigurne turističke destinacije.

OPIŠITE NAM HRVATSKO MEĐURESORNO PREDSJEDNIŠTVO TE PROJEKTNI URED.

Temeljem Odluke Vlade RH o predsjedanju Republike Hrvatske Forumom europskih obalnih straža, RH će predsjedati Forumom u od 1. srpnja 2021. do kraja rujna 2022. Usuglašeno je to s Francuskom koja trenutačno predsjeda.

Sukladno navedenoj Odluci ustrojeni su Međuresorno predsjedništvo i Projektni ured Forum-a. U ime Ministarstva obrane u Međuresornom predsjedništvu u ulozi sam predsjedatelja, dok su supredsjedatelji Mirna Kovač Bašić, voditeljica Nacionalnog pomorskog centra za prikupljanje podataka, predstavnica Ministarstva unutarnjih poslova, zatim kapetan Siniša Orlić, ravnatelj Uprave za sigurnost plovidbe, predstavnik Ministarstva mora, prometa i infrastrukture, te Mario Rogošić, načelnik Sektora za nadzor i kontrolu ribarstva, predstavnik Ministarstva poljoprivrede.

Projektni ured zadužen je za organizaciju i komunikaciju s članicama Forum-a, tijelima EU-a, kao i za koordinaciju s čelnicima projektnih timova skupina. Čelnik Projektnog ureda je zapovjednik Obalne straže RH komodor Milan Blažević. Projektni timovi sastavni su dio Projektnog ureda, a čine ih predstavnici MUP-a, MMPI-ja i MP-a sa zadaćom koordinacije pripreme i provedbe tematskih radionica u suradnji s tijelima EU-a (MUP – FRONTEX; MMPI – EMSA; MP/ Uprava za ribarstvo – EFCA), koji i financiraju veći dio troškova za provedbu radionica. Stručnu potporu Projektnom uredu daju nadležne službe MORH-a, MUP-a, MMPI-ja i MP-a (primjerice pravna pitanja, finansijska pitanja i druga pitanja sukladno nadležnostima).

U cilju organizacije i provedbe tematskih radionica u godini predsjedavanja, sudjelujuća ministarstva trebaju razraditi teme koje će obrađivati, definirati njihove sadržaje i ciljeve, metode i očekivane rezultate, kao i projicirane finansijske troškove radionica. Svaka tema mora imati europsku perspektivu te biti dodana vrijednost. Ciljevi radionica konkretni su proizvodi kao što su, primjerice, prijedlozi izrade standardnih operativnih postupaka, nove obučne aktivnosti, publikacije i drugo. Teme stručnih radionica (MP "Modern Technologies in the Fisheries Control System", Šibenik, studeni 2021.; MMPI: "RPAS Cross-Sectorial Cooperation and Regional Approach", Lisabon, siječanj 2022.; MUP: "Multipurpose Maritime Operation Training" Dubrovnik, travanj 2022.) usuglasile su i odobrile nadležne agencije EU-a tijekom svibnja 2021. i u tijeku je njihova temeljita razrada.

Osim aktivnosti nacionalnih tijela vezanih uz predsjedanje Forumom, Međuresorna radna skupina mora izraditi i Plan rada (Akciski plan) s kalendarom provedbe stručnih radionica, sastanaka Tajništva Forum-a, vježbe COASTEX 22 i Plenarne konferencije te ga usuglasiti s institucijama EU-a. Trenutačno smo u fazi izrade i usuglašavanja nacrta Plana rada koji ćemo prezentirati predstavnicima zemalja članica Forum-a i EU-ovih institucija na Plenarnoj konferenciji u Parizu 1. srpnja 2021.

Nakon konferencije provest će se i službena primopredaja funkcije predsjedatelja Foruma između Francuske i Hrvatske.

PANDEMIA JE ODGODILA PREDVIĐENO HRVATSKO PREDSEDJANJE, KOLIKO ŠU OKOLNOSTI DRUKČIJE NEGOT VRIJEME KAD JE RH TREBALA PREUZETI PREDSJEDANJE?

Pandemija je u znatnoj mjeri promijenila naše poimanje života i rada pa je sukladno tome promijenila i pristup planiranju svih aktivnosti u pripremi našeg preuzimanja predsjedanja Forumom. Pristup planiranju danas uvijek mora biti dvosmjeran. U ovom trenutku ne možemo znati hoće li u studenom 2021. ili tijekom 2022. godine biti moguća organizacija tematskih radionica i Plenarne konferencije tako da sve zemlje članice Foruma pošalju svoje sudionike ili će te aktivnosti biti organizirane putem videokonferencijskim sastancima. Naša je želja i primarni cilj sve aktivnosti organizirati i provesti uz nazočnost sudionika. Ipak, pripremamo se za dvije inačice djelovanja, što nam značajno usložnjava planski proces. No, s druge strane, tijekom proteklih godina dana na to smo se već navikli i to nam je postao normalan način pristupanja provedbi zadaća. Većinu naših sastanaka s predstavnicima drugih ministarstava te predstavnicima agencija Evropske unije u cilju pripreme za naše preuzimanje predsjedanja Forumom provodimo putem videokonferencijskim sastancima, što ima svojih nedostataka, ali ulaganjem dodatnih npora uspijevamo zaobići poteškoće. Iako otegotna, ova okolnost osigurala je kontinuitet rada Foruma uz uštedu finansijskih sredstava.

**čelnik Projektnog ureda
ECGFF-a, zapovjednik Obalne
straže Republike Hrvatske
komodor Milan Blažević**

Obalne straže RH kako bismo jednom dijelu djelatnika omogućili maksimalno se uključiti u rad Projektnog ureda. Osim toga, u sklopu Plenarne konferencije u Splitu u planu je, među ostalim, i provedba međuresorne vježbe. U pripremi i provedbi vježbe, gdje bi se prezentirale dostignute sposobnosti u zaštiti nacionalnih i interesa EU-a na moru, snage Obalne straže RH imat će ključnu ulogu.

KAKO SE OBALNA STRAŽA PRIPREMA ZA SKORAŠNJI ULAZAK RH U SCHENGENSKI PROSTOR?

Ovdje je bitno istaknuti da je na razini RH Ministarstvo unutarnjih poslova nadležno za potpunu pripremu i ostvarenje uvjeta za ulazak u Schengenski prostor. Obalna straže RH nije direktno uključena u taj proces, a prema potrebi i zahtjevu MUP-a pružamo potporu u nadzoru državne granice na moru.

Sukladno Konceptu pružanja potpore Oružanih snaga Republike Hrvatske u zaštiti državne granice i u skladu sa zakonskom regulativom, dio snaga HRM-a, a samim tim i Obalne straže RH, kao namjenski organizirane snage, spremne su u svakom trenutku dati potporu MUP-u u slučaju krizne situacije s migrantima na moru.

Evaluacija RH za ulazak u Schengenski prostor i predsjedanje RH Forumom obalnih straža EU-a nisu jedno s drugim u vezi.

JE LI HRVATSKO PREDSEDJANJE ECGFF-OM I SVOJEVRSNA PRILICA ZA OBALNU STRAŽU RH DA STEKNE NOVA ISKUSTVA I SPOSOBNOSTI?

U svakom slučaju, sudjelovanje u aktivnostima koje obrađuju teme iz domene funkcija obalnih straža, posebno ako su međunarodnog karaktera, ponajprije su izvjestan izazov za pripadnike Obalne straže RH, kao i prilika za usavršavanje znanja iz pojedinih područja rada.

Vezano uz naše predsjedanje Forumom, sa sigurnošću mogu reći da će se svi članovi Međuresornog predsjedništva, Projektnog ureda i projektnih timova suočiti s organizacijskim i koordinacijskim izazovima koje podrazumijeva jedan ovakav međunarodni projekt. Uspješnom realizacijom planiranih radionica, sastanaka i Plenarne konferencije, steći ćemo određena iskustva i znanja čime ćemo zasigurno dodatno pridonijeti razvoju sposobnosti u organizaciji i provedbi ovako zahtjevnih događaja, a samim tim i u provedbi zadaća OSRH.

KAKVE SU AKTIVNOSTI OBALNE STRAŽE PREDVIĐENE U NADOLAŽEĆEM RAZDOBLJU, A DA SU POVEZANE S PREDSJEDANJEM ECGFF-OM?

Pripremne aktivnosti za predsjedanje ECGFF-om započele su prije nekoliko godina kad se otvorilo pitanje mogućeg preuzimanja ove uloge, a sukladno načelu rotacije zemalja članica. To se intenziviralo donošenjem spomenute Odluke Vlade RH, od 30. siječnja 2020. Pripremne aktivnosti u proteklom razdoblju zasnivale su se na prikupljanju informacija i iskustava zemalja koje su prethodno predsjedale Forumom kroz sudjelovanje u radu radionica ili na sastancima tajništva. U idućem razdoblju izvršit ćemo manje organizacijske promjene u radu Zapovjedništva

U sljedećem razdoblju izvršit ćemo manje organizacijske promjene u radu Zapovjedništva Obalne straže RH kako bismo jednom dijelu djelatnika omogućili maksimalno se uključiti u rad Projektnog ureda. Osim toga, u sklopu Plenarne konferencije u Splitu u planu je, među ostalim, i provedba međuresorne vježbe. U pripremi i provedbi vježbe, gdje bi se prezentirale dostignute sposobnosti u zaštiti nacionalnih i interesa EU-a na moru, snage Obalne straže RH imat će ključnu ulogu

29. OBLJETNICA

ABECEDA AKCIJE

(21. lipnja 1992. – 21. lipnja 2021.)

Na inicijativu Zapovjedništva 113. brigade Hrvatske vojske provedena je u zaledu Šibenika ograničena akcija u kojoj je oslobođeno sedam sela s područja Miljevačkog platoa između rijeka Čikole i Krke. Tim je uspostavljena nova i povoljnija crta bojišta za nastavak napredovanja hrvatskih snaga prema Drnišu i Kninu u VRO Oluja

Tekst: Marinko Karačić / **Izvor fotografija:** Udruga 142. brigade HV – Drniš

a

AKTIVNOSTI UOČI POKRETANJA AKCIJE MILJEVCI

- Neprijatelj je na okupiranom području Miljevaca nastavio pljačku, paljenje kuća i maltretiranje civila.
- Neprijateljsko topništvo u svakom trenutku s Miljevaca moglo djelovati po Šibeniku, Skradinu i šibenskoj okolici.
- Radi smanjenja mogućnosti neprijateljskih napada na Šibenik, snage domicilne 113. brigade Hrvatske vojske (113. br HV) pokreću 2. ožujka 1992. napadnu akciju u kojoj oslobođaju Nos Kalik, naselje kod Skradina koje je bilo važno za daljnja napredovanja hrvatskih snaga prema Miljevcima.
- Neprijatelj je pokušao vratiti Nos Kalik, no hrvatske su snage odbrile napad. Iz osvete ubijeno je četvero civila na Miljevcima, a dvadesetak je odvedeno u kninski zatvor.

b

BEZ TOPNIČKE PRIPREME

Akcija Miljevci jedinstvena je i po činjenici što je provedena bez uobičajene topničke pripreme po neprijateljskim položajima. Umjesto toga poduzeta su kvalitetna izviđanja te ubacivanje prethodnice u dubini područja pod nadzorom neprijatelja.

CILJ AKCIJE MILJEVCI

- Zaustavljanje neprijatelja u ubijanju i zlostavljanju preostalog hrvatskog stanovništva u miljevačkim selima.
- Odbacivanje neprijateljskog topništva od mogućih napada na Šibenik, Skradin i okolna mjesta i stvaranje povoljnijih uvjeta za buduća napredovanja hrvatskih snaga prema Drnišu.
- Osiguranje sigurne opskrbe Šibenika vodom jer su šibenski vodovod i najstarija hidroelektrana u Europi – Jaruga na Krki – bili izloženi mogućem djelovanju neprijateljskog topništva.

Ć

ČELNI ZAPOVJEDNICI I SNAGE U OSLOBAĐANJU MILJEVAČKOG PLATOA

U akciji je sudjelovalo nešto više od 500 hrvatskih branitelja. Od postrojbi sudjelovale su sljedeće:

- snage 113. br HV-a iz Šibenika
- snage 142. br HV-a iz Drniša
- topništvo 141. br HV-a
- snage 72. bojne Vojne policije.

Akcijom je zapovijedao Krunoslav Mazalin, zapovjednik 4. bojne 113. br HV-a, dok je 113. br HV-a zapovijedao Ivan Bačić, a 142. br HV-a Luka Vujić.

MILJEVCI

d

DINAMIKA AKCIJE MILJEVCI

17. – 20. lipnja 1992.

Na područje Miljevačkog platoa, koji se nalazi između rijeka Čikole i Krke te planine Promine, ubacuje se nekoliko izvidničko-borbenih skupina 113. i 142. br HV-a u cilju prikupljanja podataka o stanju kod neprijatelja. Večer prije akcije ovladavaju ključnim objektima i točkama za uvođenje hrvatskih snaga u napadnu akciju.

Provđba akcije 21. lipnja 1992.

Hrvatske snage krenule su iz tri smjera: preko Krke, Čikole i Nos Kalika. Nakon žestokih bliskih borbi neprijatelj je poražen te je oslobođeno sedam miljevačkih sela na području od oko 90 četvornih kilometara. Posebno žestoke borbe vodile su se za selo Ključ, koje je ujedno i zadnje oslobođeno u akciji. Uz Ključ, oslobođeni su Drinovci, Brištane, Bogatić, Širitovci, Karalić i Kaočina. Usljedio je tenkovsko-pješački protunapad neprijatelja iz smjera Drniš – Trbounje – Miljevci koji su hrvatske snage zaustavile. Uz snage 113. brigade važan su doprinos u obrani oslobođenih područja dali dijelovi 142. brigade na čelu s Ivanom Vukićem-Niperom.

Nakon akcije Miljevci nova crta obrane protezala se na području rijeka Čikola – Vlajici – Lovrića Jare – Karalići – Mazalini – rijeka Krka.

ENERGIČAN ODGOVOR NA NEPRIJATELJSKU KOLONU TENKOVA

Nakon oslobađanja Miljevačkog platoa jedan od neprijateljskih zapovjednika general Milan Torbica predvodio je tenkovsku napadnu akciju, no energičnim odgovorom hrvatskih snaga iz Kaočina napad je odbijen čime je operacija Miljevci uspješno završena. Ona je ujedno prva veća napadna akcija hrvatskih snaga u zaleđu Šibenika u Domovinskom ratu.

F

FIZIČKA SPREMNOST I IZDRŽLJIVOST

Iako su hrvatske snage činili pripadnici pričuvnih snaga od 16 do 60 godina starosti, pokazali su iznimnu spremnost i izdržljivost s obzirom na to da su pod naoružanjem i opremom morali svladati kanjon rijeke Čikole. Sa sobom su imali i bestrzajni top koji su namjeravali odvuci na Miljevce. Uoči akcije proveli su vježbu hodnje pod punom ratnom opremom od Bilica do vojnog poligona u Jadrtovcu i ne znajući zašto to čine jer se akcija držala u potpunoj tajnosti. Posebno im je upala u oči vježba gađanja iz bestrzajnih topova pa je neizvjesnost još više rasla.

GUBICI NEPRIJATELJA

Neprijatelj je izgubio 70 pripadnika, a još 17 ih je zarobljeno. Uništena su tri neprijateljska tenka, dva oklopna transporterja i četiri kamiona te su zaplijenjeni jedan tenk T-55, dva oklopna BVP-a M-80, dva oklopna transporterja, šest haubica 105 mm, četiri ZIS-a 76 mm, dva minobacača 120 mm, sedam minobacača 82 mm, pet bestrzajnih topova, devet protuoklopnih raketnih sustava Maljutka, 17 motornih vozila te veća količina pješačkog naoružanja, sredstava za protuoklopnu borbu, pješačkog i topničkog streljiva.

HIMNA BRANITELJA

Pjesma *Battle Hymn* američke glazbene grupe Manowar za dio branitelja sudionika akcije bila je i svojevrsna borbena himna koja ih je opuštala i poticala u danima obrane domovine. Zbog toga su je rado i taj put pustili i tako čekali trenutak početka akcije.

E

g

h

29. OBLJETNICA

i IZNENAĐENI NEPRIJATELJ

Neprijatelja je iznenadilo brzo uvođenje hrvatskih snaga u dubinu područja pod njegovim nadzorom. Praktički, cijela jedna bojna u devet borbenih grupa podijeljenih u 26 borbenih skupina uspjela je neopušteno ući u okupirani prostor i početi akciju oslobađanja. Zadnja grupa koja je ušla poslala je šifriranu poruku: "Stigli smo u Split!", što je i bio znak za početak napada, a ostale grupe komunicirale su pod imenima: Japanci, Mambe, Žuti, Bitange, Rizle (iz Kaštela), G9, Oskar 8, kao i prateći vod/grupa.

j JEDINSTVENOST AKCIJE MILJEVCI

- Bez topničke pripreme.
- Bez sudjelovanja gardijskih brigada: sudionici su pričuvne snage sa šibenskog područja.
- Ubacivanje jačih snaga u dubinu područja pod nadzorom neprijatelja u cilju izviđanja i pripreme za napadna djelovanja. Sudionici akcije rado ističu presudnu ulogu izvidnika, u koje su imali puno povjerenje, uz rečenicu: "Dajte im zadatok i nemojte govoriti kako će ga izvesti, oni to najbolje znaju." Najbolja je potvrda toga to što su izvidnici imali svoju "točku" 20 km u dubini područja pod nadzorom neprijatelja.
- Desantiranje snaga rijekama Čikolom i Krkom.

k

KAKO JE AKCIJA MILJEVCI UTJECALA NA MORAL NEPRIJATELJSKIH SNAGA

Brza i učinkovito provedena napadna akcija izazvala je i popratne efekte kod neprijatelja. Iako je u blizini imao jače vojne snage stacionirane u vojarni Trbounje koja mu je bila sigurnosni branik, to mu nije pomoglo u organizaciji obrane. Uz gubitke u ljudstvu i tehnici, poraz je u znatnoj mjeri demoralizirao neprijateljske snage na tom području, o čemu govori i podatak kako nakon operacije odaziv vojnika na mobilizaciju nije bio na traženoj razini. Tako se spominje i izjava neprijateljskog obavještajca iz Drniša koji je iznio podatak kako je za VRO Maslenica odaziv na mobilizaciju bio poražavajući: "od 15 oficira odazvala su se samo tri, od 70 podoficira odazvalo ih se 13, a od 300 vojnika samo 20".

I LAKA IM HRVATSKA GRUDA

U akciji Miljevci poginulo je ili od posljedica ranjanja kasnije umrlo osam hrvatskih branitelja: Ivica Goreta, Petar Sedlar, Milan Novaković, Ivica Barišić, Mate Pučo, Nikola Cigić, Halid Kopić i Ante Škopljanc.

lij LJUDI PONOSA I STALNE INICIJATIVE

Hrvatski branitelji s područja Miljevaca teško su prihvaćali okupaciju svojih ognjišta te su živjeli za trenutak akcije oslobađanja. S ponosom su isticali spremnost na žrtvu za slobodu svojih Miljevaca te su još nekoliko mjeseci prije akcije u tajnosti provodili izviđanja s manjim skupinama dragovoljaca koje su zvali Mrgud, pod zapovijedanjem Željka Stojanovića.

M MILJEVAČKA OLUJA

Akciju oslobađanja miljevačkih sela branitelji i lokalno stanovništvo nazivaju i Miljevačkom olujom. U samo jednom danu život stanovnika sedam sela Miljevačkog platoa iz temelja se promijenio. Mogli su se vratiti u svoja razrušena i spaljena mjesta te početi obnovu i novi život. Za njihovu sigurnost na oslobođenom području briňule su se snage Ministarstva unutarnjih poslova RH, a kasnije je ustrojena i Miljevačka domobranska satnija.

m

NARANČE U NOĆNOM PREPADU

Glavni događaj koji je prethodio akciji Miljevci bilo je uspješno oslobađanje Nos Kalikom. U noćnoj akciji oslobađanja prednjačili su pripadnici samostalnog diverzantskog voda Ban Jelačić, poznatiji kao Naranče, po nadimku svojeg zapovjednika.

OBIČNI LJUDI – RATNICI POBJEDNICI

Zapovjednici svih razina u akciji Miljevci posebnu zahvalnost upućuju poginulim hrvatskim braniteljima i njihovim obiteljima, ali i ističu kako su akciju proveli obični ljudi – ratnici, većinom sa šibenskog i drniškog područja. Među njima dio je onih koji su do jučer kao ratari obrađivali polja i vinograde, a u akciji su postali ratnici pobjednici. Njihovo najjače oružje bilo je srce i ponos koji su osjećali za svoje Miljevce i Hrvatsku.

O

POKUŠALI GA ODVRATITI OD AKCIJE

Dean Božanić, zapovjednik borbene grupe Rizla iz Kaštela, bio je teže ranjen u akciji oslobađanja Nos Kalika te su ga prijatelji željeli odvratiti od akcije Miljevci stavljajući ga u pričuvu bude li negdje kritično. No hrabi Božanić akciju ne samo da nije propustio nego je dao i velik doprinos u ključnim trenucima obrane od neprijateljskog protunapada.

RATNI SANITET U POTPORI AKCIJI

Sanitetsku potporu akciji pružala su četiri sanitetska tima, dva na kopnu na smjerovima napada i dva na brodovima na Krki i Čikoli odakle su ranjeni branitelji dalje zbrinjavani u bolnici u Šibeniku.

r

SANDOKAN ZAUSTAVIO PROBOJ TENKOVA

Nakon oslobađanja sedam sela na Miljevačkom platou neprijateljske snage krenule su 23. lipnja 1992. u tenkovsko-pješački protunapad kako bi ponovno zauzele Miljevce. U zaustavljanju njihova proboga u Gornjim Vlajicima posebno se istaknuo zapovjednik borbene grupe Rizla – Dean Božanić zvan Sandokan, a kod dijela branitelja i Indijanac – koji je iz ručnog bacača pogodio čelnii tenk koji je predvodio neprijateljski napad. Taj je pogodak usmjerio nastavak borbi jer je napad slabio, a usto još je jedna neprijateljska "pedeset petica" odletjela u zrak. Neprijateljski napad zaustavljen je i prema Širitovcima. Neprijatelj stoga nije uspio vratiti niti jedan djelić oslobođenih Miljevaca.

Š

ŠPILJE KORISTILI ZA SKRIVANJE

Civilni koji su nakon okupacije ostali u miljevačkim selima svakodnevno su strahovali za svoje živote. Skrivali su se po špiljama i smrikama, a kad je počela akcija trebalo im je jedno vrijeme kako bi se uvjerili da je stigla Hrvatska vojska koja će im donijeti mir i slobodu.

t

TOPNIČKA POTPORA I VATRENI ZID

Iako je akcija Miljevci protekla bez topničke pripreme, topništvo je bilo važna potpora braniteljima u neprijateljskom protunapadu. Svojim djelovanjem stvorili su vatreni zid koji je pješačkim snagama olakšao borbu na prvim crtama obrane.

UZ MAJKU

Jedan od sudionika akcije Miljevci iz Šibenika, nakon što je saznao za početak akcije koja će za njega biti najveća u kojoj sudjeluje i usto na kućnom pragu, pokušao je nagovoriti majku na odlazak u sigurniju Grebašticu jer se očekivao neprijateljski topnički napad. Majka ga nije poslušala zato što bi tako prije saznao je li joj se sin vratio živ kući. Sve do početka akcije ostao je uz majku. Bio je to za nju najljepši poklon jer su zbog rata gotovo svakodnevno bili razdvojeni. No, sin je jedva čekao trenutak odlaska u akciju, a za majku su uslijedili sati iščekivanja njegova povratka. Kad je pripremao opremu za akciju, otkrio je kako mu je majka stavila kacigu u ruksak, a sve u brizi za njegov život.

U

V

VEČERALI PAŠTAŠUTU

Noć prije akcije branitelji su nakon okupljanja večerali paštašutu, popularno dalmatinsko jelo koje se često spominje još od filma *Kako je počeo rat na mom otoku*.

ZAHVALNOST I ODAVANJE POČASTI

Posebna zahvala svim sudionicima akcije, kao i odavanje počasti poginulim hrvatskim braniteljima, održava se svake godine kod spomen-obilježja u Drinovcima. Ondje se s puno emocija govori o jedinstvenoj akciji hrvatskih snaga u oslobađanju Miljevačkog platoa.

Z

ŽIVOT U MILJEVCIMA NIJE STAO

Unatoč okupaciji, dio civila ostao je u Miljevcima cijelo vrijeme do akcije, a o prkosu agresorskim snagama govori i podatak kako je miljevački fratar sve do uhićenja i zatočeništva služio mise na koje je dolazio nekoliko vjernika. Tako su i blagdani: Gospa od Anđela i Gospa od Milosti, slavljeni i u tim teškim danima okupacije Miljevaca.

S

HVU "DR. FRANJO TUĐMAN"

Izlagači na okruglom stolu održanom na Hrvatskom vojnom učilištu "Dr. Franjo Tuđman" bili su predsjednik Zbora udrug hrvatskih ratnih veterana umirovljeni brigadir Zvonko Sesar, Davor Marijan iz Hrvatskog instituta za povijest te Hrvoje Kamenjarin iz Ministarstva unutarnjih poslova

TEKST
Martina Butorac

FOTO
Mladen Čobanović

OKRUGLI STOL O STVARANJU HRVATSKE VOJSKE 1990. – 1991.

U povodu obilježavanja 30. obljetnice Hrvatske vojske održan je 11. lipnja na HVU-u "Dr. Franjo Tuđman" okrugli stol Stvaranje Hrvatske vojske 1990. – 1991.

Uz izlagače, predsjednika Zbora udruge hrvatskih ratnih veteranu umirovljenog brigadira Zvonka Sesara, Davora Marijana iz Hrvatskog instituta za povijest te Hrvoja Kamenjarina iz Ministarstva unutarnjih poslova, okruglom stolu nazočili su načelnik Glavnog stožera OSRH admirал Robert Hranj, zapovjednik HVU-a general-pukovnik Mate Pađen, zapovjednik Hrvatskog ratnog zrakoplovstva brigadni general Michael Križanec, zapovjednik Zapovjedništva specijalnih snaga brigadni general Perica Turalija, zapovjednik Zapovjedno-operativnog središta Glavnog stožera OSRH brigadni general Ivan Turkalj i načelnik Obavještajne uprave Glavnog stožera OSRH brigadni general Željko Živanović.

U uvodnom obraćanju admiral Hranj naveo je kako su prve godine stvaranja Hrvatske vojske bile najteže i najneizvjesnije te istaknuo važnost modernizacije. "Moramo razmišljati o prijetnjama koje se tek naziru. Treba proučavati kako dolazi do promjena i kako se na njih pripremiti," rekao je admiral Hranj te dodao kako su od početaka osnivanja Hrvatske vojske pa do danas ljudi ostali njezina najveća vrijednost i potencijal.

General Pađen u svojem je uvodnom govoru podsjetio na vojno nasljeđe na području Hrvatske, a govoreći o samim počecima Hrvatske vojske istaknuo je: "Hrvatska vojska imala je povijesnu priliku stvarati hrvatsku državu i istodobno se razvijati."

NEIZVJESNE OKOLNOSTI

Govoreći o temi Političko-pravni okvir formiranja oružane sile, umirovljeni brigadir Sesar, koji je u formiranju obrambenog sustava sudjelovao od samog početka, podsjetio je na političke okolnosti u Hrvatskoj tijekom 1990. i 1991. Istaknuo je kako se Hrvatska vojska stvarala u skladu sa zakonskim propisima, a hrvatski narod počeo se naoružavati samoinicijativno, posebno u gradu Zagrebu. "Hrvatska vojska stvarala se u posebnim okolnostima, a neizvjesna borba ujedinila je cijelu zemlju s jednim ciljem – stvaranje samostalne i neovisne Republike Hrvatske," rekao je, među ostalim, umirovljeni brigadir Sesar. O samom ustrojavanju Hrvatske vojske govorio je Davor Marijan, dok je Hrvoje Kamenjarin u svojem izlaganju posebno istaknuo neraskidivu vezu policije i Hrvatske vojske, prisjetivši se Jedinice za posebne namjene MUP-a, koja se kasnije transformirala u Zbor narodne garde. "Današnja profesionalna vojska proizišla je iz hrvatske policije," zaključio je Kamenjarin.

STRELIŠTE "VRAPČANSKI POTOK"

Na 25. prvenstvu Hrvatske vojske u streljaštvu najbolja natjecateljica bila je stožerna narednica Marijana Špirelja iz ZzP-a, u kategoriji pištolj za muškarce najbolji je bio pripadnik HRM-a pozornik Darko Vladić, a u kategoriji gađanje puškom pobjedu je odnio narednik Perica Obrovac iz ZzP-a

TEKST
Ivan Šurbek

FOTO
Mladen Čobanović

Na Prvenstvu je sudjelovalo 138 natjecatelja iz 17 postrojbi, a natjecalo se u trima kategorijama

25. PRVENSTVO HRVATSKE VOJSKE U STRELJAŠTVU

Pripadnici Zapovjedništva za potporu pobjednici su ovogodišnjeg prvenstva, drugo mjesto pripalo je postrojbi Počasno-zaštitne bojne, a treće mjesto Pukovniji Vojne policije

Na streljuštu "Vrapčanski potok" u Zagrebu 9. i 10. lipnja održano je 25. prvenstvo Hrvatske vojske u streljaštvu. Sudjelovalo je 138 natjecatelja iz 17 postrojbi.

Natjecalo se u trima kategorijama: puška, muškarci, veliki kalibar na udaljenosti 200 metara VHS D2, zatim pištolj u konkurenciji žena kalibra 9 mm na udaljenosti 25 metara te pištolj u konkurenciji muškaraca, također na udaljenosti 25 metara i to veliki kalibar.

Na natjecanju u kategoriji puške bilo je 15 ekipa, ukupno 45 natjecatelja. U kategoriji pištolj za vojnike bilo je 17 ekipa sastavljenih od 51 natjecatelja te u kategoriji pištolj za vojnikinje 14 ekipa, ukupno 42 natjecateljice. Za ukupnu pobjedu konkuriralo je 13 ekipa, koje su u svim kategorijama imale svoje predstavnike. Pripadnici Zapovjedništva za potporu pobjednici su ovogodišnjeg prvenstva, drugo mjesto pripalo postrojbi Počasno-zaštitne bojne, a treće mjesto Pukovniji Vojne policije.

MEDALJE NAJBOLJIMA

Najbolja je natjecateljica stožerna narednica Marijana Špirelja iz Zapovjedništva za potporu, koja je pobjedu odnijela s istim brojem pogodenih krugova kao i pripadnica Počasno-zaštitne bojne poručnica Rea Tomina Skender, ali u tom slučaju bitan je bio drugi dan natjecanja gdje je bolji rezultat ostvarila stožerna narednica Špirelja.

Najbolji natjecatelj u kategoriji pištolj za muškarce pripadnik je Hrvatske ratne mornarice pozornik Darko Vladić koji je i na prošlom prvenstvu briljirao te postavio teško nadmašiv rekord.

Najbolji natjecatelj u kategoriji gađanje puškom pripadnik je Zapovjedništva za obuku i doktrinu narednik Perica Obrovac, također strijelac koji je višegodišnji osvajač vojnih prvenstava. Ceremoniju dodjele medalja najboljim strijelcima vodio je satnik Željko Posavec, zapovjednik streljašta Vrapčanski potok, a medalje je najboljim natjecateljima uručio zapovjednik Zapovjedništva za potporu general-pukovnik Mladen Fuzul koji je u ime načelnika Glavnog stožera OSRH admirala Roberta Hranja zahvalio i čestitao svim sudionicima na njihovim nastupima. General Fuzul zahvalio je i Zagrebačkom streljačkom savezu za pomoć u pripremi i realizaciji natjecanja, ali i pohvalio zapovjednika automatiziranog streljašta satnika Željka Posavca te njegove djelatnike na iznimnom angažmanu oko pripreme streljašta za potrebe samog natjecanja kao i provedbu samog natjecanja. "Koliko je važna vrhunska tjelesna spremnost pripadnika Hrvatske vojske uvidjeli smo u ovo vrijeme prepuno izazova na koje vojnik uvijek mora biti spreman odgovoriti, a upravo mu sport pomaže u održavanju vještina. Čestitam svima na postignutim rezultatima i na dobroj sportskoj borbi," rekao je general Fuzul. Satnik Željko Posavec naglasio je kako je broj sudionika na Prvenstvu najveći do sada. "Sa svakim prvenstvom raste broj natjecatelja i to je ono što nas treba veseliti," poručio je satnik Posavec.

SASTANAK NA VRHU

Na samitu održanom 14. lipnja u Bruxellesu čelnici država i vlada potvrdili su zajedničke vrijednosti i interesu koje dijele saveznici

"Danas smo donijeli važne odluke kako bismo NATO učinili jačim u kompetitivnjem svijetu," zaključio je glavni tajnik Sjevernoatlantskog saveza Jens Stoltenberg nakon sastita održanog 14. lipnja u Bruxellesu na razini predsjednika država i vlada zemalja članica. Na sastanku na vrhu Republiku Hrvatsku predstavlja je predsjednik Republike i vrhovni zapovjednik OSRH Zoran Milanović.

PRIPREMIO
Domagoj Vlahović

FOTO
NATO

JASAN SMJER ZA

Prihvaćeno je sedam dokumenata: zajednička izjava, plan za reforme NATO-a do 2030., akcijski plan o utjecaju klimatskih promjena na sigurnost, dokumenti o kibernetičkoj obrani, sprečavanju spolnog nasilja i jačanju otpornosti te izješće o podjeli tereta troškova obrane.

U izjavi za medije nakon sastita, glavni tajnik Stoltenberg pozdravio je snažnu poruku kojom je američki predsjednik Joe Biden istaknuo odanost svoje zemlje NATO-u i saveznicama. Svi čelnici složili su se da Europa i Sjeverna Amerika moraju ostati čvrste zajedno kako bi obranile svoje

vrijednosti i interesu, posebno u kontekstu izazova koje postavljaju Rusija i Kina.

Među konkretnim odlukama koje je istaknuo glavni tajnik, najzanimljivije su one koje se odnose na proširenje NATO-a kao transatlantskog foruma za konzultacije i združene akcije u svim pitanjima koje se odnose na sigurnost, što znači jačanje i proširenje političkih konzultacija i koordinacija. Također, ojačat će se NATO-ove ukupne sposobnosti odvraćanja i obrane. Traži se i brži razvoj novih tehnologija na razini NATO-a, pa će saveznici utemeljiti organizaciju DIANA (Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic) koja će raditi zajedno s industrijom, znanstvenim institucijama i start-upovima te promovirati transatlantsku suradnju i premošćivanje razlika među saveznicama. Bit će uspostavljen i NATO-ov inovacijski fond koji će investirati u start-upove koji rade na novim tehnologijama. Uz daljnje jačanje suradnje s Europskom unijom,

BUDUĆNOST NATO-A

Savez će učvršćivati prijateljske veze i s drugim partnerima: Australijom, Japanom, Novim Zelandom i Južnom Korejom. Osobito je zanimljivo što je prvi put istaknuto da je važna zadaća za NATO i bavljenje sigurnosnim aspektima klimatskih promjena. Savez će redovito procjenjivati kako te promjene utječu na njegova postrojenja, misije i druge aktivnosti te integrirati stavku klimatskih promjena u vježbe te obrambeno planiranje i investicije. Planiran je i razvoj metodologije koja će procjenjivati emisiju stakleničkih plinova na vojnim aktivnostima, kako bi se ona u budućnosti smanjila. Na teritoriju Kanade bit će utemeljeno NATO-ovo središte izvrsnosti za klimu i sigurnost. Važna tema bila je kibernetička obrana i ta je domena zajedno sa svemirom jasno označena kao ravnopravna u vojnim doktrinama Saveza (uz kopno, more i zračni prostor). Stoltenberg je naglasio da plan za reforme 2030. (NATO 2030) postavlja višu razinu ambicija i

jasan smjer za buduću prilagodljivost Saveza. Odluke u tom planu moraju biti podržane obrambenom potrošnjom članica i zajedničkim fondom NATO-a. Konkretno, potrebno je održavati više zajedničkih vježbi i obuka, komunikacijsko-nadzorne sustave, kibernetičku obranu, infrastrukturu... Konačno, do samita koji će se održati 2022. godine bit će dovršen novi Strategički koncept NATO-a. On će potvrditi zajedničke vrijednosti koje dijele članice te odražavati bitne promjene koje su se dogodile u svjetskom sigurnosnom okruženju u proteklom desetljeću.

HRVATSKA VOJNA INDUSTRIJA

PUN

POGODAK NA JAMADOLU

Pripadnici ZSS-a prikazali su taktičko kretanje u timu te sinkroniziranim i preciznim pogodcima "skidali" automatske mete

Ključni događaj koji je karlovačku tvrtku HS Produkt stavio na svjetski vrh proizvođača streljačkog oružanja svakako je prodor na američko tržište. Vješt poslovni potezi, ali prije svega visoka kvaliteta i inovativnost koji stoje iza pištolja hrvatske proizvodnje doveli su do suradnje s američkim kolegama iz Springfield Armoryja. Njezin je rezultat impresivan: milijuni prodanih pištolja i nekoliko naslova pištolja godine na najvećem i najzahtjevnijem tržištu na svijetu.

HS Produkt je u suradnji s tvrtkom Springfield Armory u Hrvatsku pozvao skupinu izdavača, urednika i novinara iz najprestižnijih američkih medijskih grupa čija je specijalnost streljačko naoružanje. Gosti iz SAD-a ostali su impresionirani demonstracijom sposobnosti pušaka VHS-2 koju je proveo tim Zapovjedništva specijalnih snaga

TEKST
Domagoj Vlahović

FOTO
Tomislav Brandt

HRVATSKA VOJNA INDUSTRIJA

I to je trend koji još nije dosegnuo svoj vrhunac: iz Karlovca stalno dolaze i dolaze novi proizvodi, a njihov zadnji adut mikrokompaktni pištolj H11 Hellcat upravo je protresao konkurenčiju i postao globalni hit (opširnije v. H11 osvaja svijet, HV br. 595).

HS-ove jurišne puške VHS i VHS-2 posebna su priča. Njihov je razvoj bio logičan korak za brzorastuću tvrtku, a u svim segmentima kvalitete zapravo je pratio pištolje. Prvo ih je kao službene prihvatile Hrvatska vojska, koja je kao krajnji korisnik dala i značajan doprinos tom razvoju, a zatim su i s njima postignuti izvanredni izvozni rezultati. Ipak, treba uzeti u obzir da se automatsko streljačko naoružanje može prodavati samo državnim institucijama, pa "vehaesice" dosad nisu toliko primjećene u američkoj brojnoj populaciji ljubitelja i korisnika oružja. Jednako tako, povezanost sa Springfieldom često navodi na mišljenje da su HS-ovi pištolji američki proizvod, a hrvatska tvrtka želi svoje jasnije brendiranje na svjetskom tržištu. Upravo s ciljem svojeg detaljnijeg i šireg predstavljanja, HS Produkt je u Hrvatsku u surađnji sa Springfieldom pozvao skupinu izdavača, urednika i novinara iz najprestižnijih američkih medijskih grupa čija je specijalnost streljačko naoružanje. A "najprestižnijih" u tom slučaju znači da im časopise, web-stranice i videopriloge prate milijuni i milijuni ljudi, ne samo iz SAD-a.

ONI SU MEĐU NAJBOLJIMA

Naravno, u sklopu višednevnog posjeta HS Produkt je početkom lipnja za američke novinare i izaslanstvo Springfielda pripremio obilazak svojih postrojenja i druge sadržaje, uključujući posjet Muzeju Domovinskog rata Karlovac-Turanj te prezentaciju Specijalne policije MUP-a. No vjerojatno je najatraktivniji bio program prikazan u surađnji s Hrvatskom vojskom: demonstracija sposobnosti pušaka VHS-2 10. lipnja na vojnom streljuštu "Jamadol" u Karlovcu. I tu je prezentaciju velikim dijelom proveo tim Zapovjedništva specijalnih snaga. "Kad smo prošle godine krenuli u kampanju promocije Hellcata, počeli smo više isticati HS Produkt kao tvrtku. U tom

Direktor HS Produkta Željko Pavlin gleda pogotke na streljuštu

pravcu ide i ovaj posjet, no isto tako i u pravcu međunarodne promocije hrvatske vojske i policije. Mislim da je to pun pogodak za sve nas," rekao je za Hrvatski vojnik direktor HS Produkta Željko Pavlin.

Polusatna prezentacija pripadnika HV-ovih specijalnih snaga bila je impresivna: potpuno zamaskirani prikazali su taktičko kretanje u timu prilikom kojeg su sinkroniziranim i preciznim pogodcima "skidali" automatske mete. Sve je obavljeno bez ikakve priče, tek uz komunikaciju znakovima. Kratko ćemo reći: teško da ijedna prezentacija može biti vjerodostojnija. "Znamo da pripadnici naših specijalnih snaga konstantno surađuju i s američkim kolegama, no za američke novinare ovo je bila prilika da vide zašto su vojnici iz ZSS-a među najboljima. Prikaz nije bio samo profesionalan, nego i atraktivran, vrhunski. Siguran sam da će se u SAD-u pronijeti glas o tome," rekao je Pavlin.

Urednici i novinari američkih časopisa koji se bave naoružanjem gotovo su isključivo ljudi s bogatim vojnim, policijskim ili iskustvom u raznim streljačkim natjecanjima. Iain Harrison nekadašnji je satnik i zapovjednik izvidničkog voda u Britanskoj vojsci. U međuvremenu je stekao američko državljanstvo, a 2010. godine postao je globalno poznat pobijedivši na televizijskom streljačkom reality showu Top Shot originalno prikazivanom na History Channelu. Danas je glavni urednik časopisa Recoil, što naziva "najboljim poslom, poslom iz snova". Kako se čini, bio je impresioniran vojničkim sposobnostima, izgledom i ponašanjem pripadnika ZSS-a: "Rekao bih da su ovi momci iznimno profesionalni, vidi se da provode mnogo vremena u uvježbavanju, posebno s oružnim platformama. Bilo je sjajno vidjeti njihove tehnike paljbe u pokretu." Dan prije, Harrison je s kolegama obišao postrojenja HS Produkta. I tamošnji su dojmovi slični: kao urednik obišao je mnoge najpoznatije i najmoderne pješčane tvornice, no karlovačku je nazvao "svjetskom klasom, posebice kad je u pitanju istraživanje i razvoj te razina proizvodne tehnologije."

UREDNIČKA PRECIZNOST

Nakon pripadnika ZSS-a, na automatskom streljuštu s HS-ovim puškama iskušali su se i novinari. Uz pripadnike Hrvatske kopnene vojske zadužene za upravljanje objektom, savjete za sigurno gađanje davao je i predstavnik tvrtke Springfield Rob Leatham. Riječ je o pravoj "hodajućoj legendi" tzv. praktičnog streljaštva, od 1983. osvojio je više od stotinu (!) svjetskih i nacionalnih naslova na različitim natjecanjima u disciplinama s pištoljem.

Rob Leatham osvojio je više od stotinu (!) svjetskih i nacionalnih naslova na različitim streljačkim natjecanjima

Svima koji su pratili gađanje vrlo je brzo zapela za oko preciznost glavnog urednika časopisa Guns & Ammo. Dok je gađao, Eric R. Poole često nije želio koristiti optički ciljnik, a ponekad je zauzimao i prilično neuobičajene stavove gađanja, no mete su padale kao snopljе. "Imao sam priliku isprobati VHS-1, a VHS-2 je definitivno poboljšanje! Dodatna optika lako se može rabiti na udaljenostima većim od 400 m, no zanimljivo je da mi nije bila nužna. Mehanički ciljnik najbolji je koji sam ikad isprobao, rabio sam ga u deset hitaca zaredom na metama udaljenim 400 m s izvanrednom točnošću. To nije nešto što se lako postiže samo s takvim cilnjicima, bez optike, i to govori o kvaliteti i preciznosti izrade te detaljima poput diopterskog ciljnika. Ako su ciljnici toliko dobro izrađeni, zamislite kakav je ostatak puške! Puška se također pokazala pouzdanom, nije bilo zastoja i sličnih problema, imao sam prilike gađati i pojedinačnom i automatskom paljbom i sve se vrlo lako kontrolira. Kad sam proučavao usporenu snimku svojeg gađanja, impresioniralo me što se cijev nije podizala, nego ostala na mjestu, to znači da s puškom ne riskirate rasipanje streljiva ili kolateralnu štetu. To je vrlo precizan alat!" zaključio je Poole. Kako je riječ o nekadašnjem američkom marincu, lijepo su zazvučali i njegovi dojmovi o pri-padnicima ZSS-a: "Pratio sam ih cijelo vrijeme! Kreću se izvanredno, osobito je dojmljiv njihov timski rad te neverbalna komunikacija, baš kao i pokretljivost te brzina. Preciznost bih nazvao kirurškom." Za sve što je video u Karlovcu i okolicu, urednik je imao i druge riječi: "Mislim da vojska poput OSRH i tvrtka poput HS Producata u zemlji malo poput vaše nisu neobična stvar. Iskustvo iz rata za neovisnost jest nešto što su Amerikanci proživjeli prije gotovo 250 godina i na to su ponosni, a dirljivo je biti u zemlji koja ga je proživjela tako nedavno. Bio sam u muzeju Domovinskog rata koji realno priča vašu priču i prvo što me oduševilo bio je vanjski postav u kojem sam video kako su vaši ljudi pretvorili traktore i male kombije u oklopna vozila i to mi je pokazalo njihovu srčanost. Potom sam razgledao unutarnju izložbu i ostao dirnut na kraju, kad sam bio u memorijalnoj sobi sa slikama poginulih. Svi smo odjednom zašutjeli i osjetili duh cijele zemlje u tom malom prostoru. Nisam želio niti fotografirati sobu,

pomislio sam da bi to bilo nepoštivanje poginulih. Ukratko, mislim da mi je sve što sam video, uključujući i prezentaciju vaših specijalnih snaga, pokazalo da su ljudi ovdje svjesni povijesti i značaja vaše neovisnosti, to je nešto što dijele Amerikanci i Hrvati."

Zanimljiv dan u Karlovcu završio je obećavajućom izjavom Željka Pavlina: "Mogu najaviti naše nove proizvode koji će tek doći na tržište, krajem ove i u proljeće iduće godine. Bit će zanimljivi za hrvatsku vojsku i policiju, ali mislim da ćemo se njima još bolje pozicionirati na svjetskom tržištu." Kao i više puta dosad, Pavlin nije želio biti precizniji s najavom, no vjerujemo da će hrvatska tvrtka još jednom potvrditi svoju reputaciju i proširiti ionako veliku paletu uspješnih proizvoda.

**Urednik časopisa
Guns & Ammo Eric R.
Poole iskušao je i pušku
VHS-D2 s podcijevnim
bacaćem granata**

RATNO ZRAKOPLOVSTVO

Prema izjavama koje dolaze iz Američkog ratnog zrakoplovstva, grana želi potpuno novu i pouzdanu letjelicu koju će moći kupiti u velikom broju i koja će biti jeftina za proizvodnju i održavanje. Projekt je još u povojima, no zrakoplovni stručnjaci i analitičari već pokušavaju sastaviti moguće koncepte

STUDIJA TACAIR

BUDUĆI AMERIČKI BORBENI AVION

TEKST Mario Galić

Kad je u veljači 2021. načelnik Stožera Američkog ratnog zrakoplovstva (USAF) general zbora Charles Q. Brown Jr. najavio početak programa razvoja novog višenamjenskog borbenog aviona, istup je istodobno izazvao znatiželju i nevjericu. Naime, izjavio je da novi avion neće biti ni pete ni šeste, nego 4,5 ili –5 generacije te da će prije svega biti namijenjen zamjeni velikog broja USAF-ovih aviona F-16. Takav novi višenamjenski borbeni avion morat će zadovoljiti nekoliko temeljnih kriterija. Prvi je i osnovni što niži troškovi razvoja i proizvodnje. Drugi, podjednako važan, najkraći su mogući rokovi razvoja kako bi ušao u operativnu uporabu do kraja 2030. godine. General Brown rekao je da će zbog toga izrada studije izvedivosti biti u nadležnosti ureda Ministarstva obrane CAPE (Cost Assessment and Program Evaluation). Početna proračunska sredstva za pokretanje programa trebala bi se osigurati u proračunskoj 2023. godini. Brown je posebno istaknuo da novi višenamjenski borbeni avion ne bi bio tek modernizirani F-16, nego, kako Amerikanci kažu, "clean sheet design", tj. potpuno novi avion koji bi se uvelike oslanjao na postojeće tehnologije,

materijale te sustave pogona, avionike i naoružanja. Kako bi se skratilo vrijeme i troškovi razvoja, projektiranje bi se obavilo uz primjenu najnovijih informatičkih tehnologija i programa koji se već rabe na projektu aviona za obuku "e-series" T-7A Red Hawk. Tek za napomenu, malo slovo "e" označava da je avion projektiran gotovo isključivo s pomoću računala, za razliku od velikog slova "E", koje je i dalje oznaka za avione namijenjene elektroničkom djelovanju. Rabe se i kod projekta višenamjenskog borbenog aviona šeste generacije NGAD (Next-Generation Air Dominance). General Brown nazvao je studiju TacAir (Tactical Aircraft), a avion je zahvaljujući alternativnom zrakoplovnom magazinu Hush-Kit u medijima vrlo brzo dobio neslužbenu oznaku F-36 Kingsnake. Tu oznaku koristimo i u tekstu.

ZAŠTO 4,5 GENERACIJA?

Prvo je pitanje zašto bi USAF, koji operažira avionima pete generacije F-22 i F-35, želio napraviti korak unazad s razvojem aviona 4,5 generacije? Odgovor je – troškovi.

USAF trenutačno raspolaže sa 183 primjera F-22A Raptora, što je prema

Izvedenica Fighting Falcona F-16XL. Prvi od dva prototipa poletio je u srpnju 1982., ali avioni nisu postali operativni u USAF-u nego su predani NASA-i za aerodinamička istraživanja. Sad su na njih podsjetili magazin Hush-Kit i dizajnerski studio Teasel uzevši ih kao osnovu za svoj neslužbeni koncept F-36 Kingsnake

Ilustracija: Hush-Kit / The Teasel Studio / Twitter

za sve zadaće koje bi trebali izvršavati. Osim toga, ti su avioni sve stariji te ih je sve teže (i skuplje) održavati. Doduše, njih će zamijeniti avion koji će proizći iz programa NGAD, no veliko je pitanje kad će prvi primjerici tog aviona ući u operativnu uporabu? Iako smo prošle godine mogli čitati (pre)optimistične najave o toj temi, USAF je zasad naručio samo prvih osam aviona F-15EX Eagle II od planiranih čak 144. Isto tako, činjenica je da je F-15EX razvijen isključivo kako bi "popunio rupu" koja će nastati otpisom starijih F-15, a koju premali broj Raptora ne može popuniti. To istodobno upućuje i na činjenicu da USAF ne računa da će u skoroj budućnosti početi dobivati prve primjerke NGAD-a. U međuvremenu je Boeing počeo nuditi F-15EX potencijalnim stranim kupcima kao što su Izrael i Indija.

USAF trenutačno raspolaže s otprilike 780 aviona F-16C/D, od 2231 koliko je od 1978. godine ukupno isporučeno u svim inačicama i izvedenicama. Međutim, zbog prosječne starosti od gotovo 29 godina taj se broj neprestano smanjuje. Zadnji je F-16C Block 50 (01-7053) isporučen USAF-u 18. ožujka 2005. Kako Lockheed Martin i dalje serijski proizvodi F-16 u pogonu u Greenvilleu, Južna Karolina, USAF još uvijek može naručiti nove primjerke. Doduše, proizvodna linija prilično je zauzeta stranim narudžbama. Lockheed Martin zapravo je dugo namjeravao potpuno obustaviti pro-

RATNO ZRAKOPLOVSTVO

izvodnju F-16 u SAD-u te liniju preseleti u Indiju, gdje bi se proizvodio pod oznakom F-21. U Indiji bi se F-16/F-21 istodobno proizvodio i za sve druge kupce. No, Indija do danas nije odlučila želi li kupiti novi višenamjenski borbeni avion unutar programa MRFA (Multi Role Fighter Aircraft) ili će novac preusmjeriti u dodatni razvoj i proizvodnju domaćeg projekta Tejas. Iako je MRFA još aktivran, indijska vlada zasad znatno više sredstava usmjerava u kupnju Tejasa. Istodobno su potencijalni strani kupci izrazili zabiljnost vezano uz kvalitetu aviona koji bi se proizvodili u Indiji. Na kraju je Lockheed Martin morao uložiti novac i vrijeme u otvaranje proizvodne linije u Greenvilleu, a s obzirom na stalne nove narudžbe morat će povećati kapacitete.

PROBLEMI S F-35

Problem s otpisom F-16 iz USAF-a ne bi postojao da nije bilo problema s F-35. Prvo se razvoj Lightninga oduljio preko svih planova. Osim golemog povećanja troškova, produljenje razvoja prouzročilo je kašnjenje početka serijske proizvodnje te uvođenja u operativnu uporabu. Tako su prvi F-35A uvedeni u ograničenu operativnu uporabu tek 2. kolovoza 2016., deset godina nakon prvotnog roka. USAF je ispočetka namjeravao kupiti 1763 aviona F-35A procjenjujući da svaki Lightning vrijedi barem kao dva

Foto: U.S. Space Force / Airman 1st Class Alexus Wilcox

Boeingov testni inženjer Jordan Becker proučava opatu budućeg serijskog primjerka školskog aviona T-7A Red Hawk u tvornici u St. Louisu. Projektiranje novog borbenog aviona obavilo bi se primjenom najnovijih informatičkih tehnologija i programa koji se već rabe na projektu Red Hawk

Foto: Boeing

Fighting Falcona. No, kako se pokazalo s Raptorima, nije sve u kvaliteti, nego je ponešto i u kvantiteti. Iako je Lightning projektiran da bude što lakši za održavanje, posebno u usporedbi s Raptorom, iskustva operativnih postrojbi pokazala su nešto sasvim drugo. Zbog složenih sustava, prije svega avionike i pogona, održavanje se pokazalo dosta zahtjevnom zadaćom. Prve serije došle su u postrojbe bez potpuno razvijenog softvera, koji se naknadno poboljšavao. Složenost održavanja dovela je tijekom 2020. do operativnosti tek 69 % aviona, znatno manje od obećanih 80 %. Tek je 36 % cijelokupne flote F-35A bilo sposobno u svakom trenutku izvršiti bilo koju zadaću. Osim složenosti aviona, najveći je problem sustav distribucije pričuvnih dijelova. Lockheed Martin i Pentagon željeli su do maksimuma iskoristiti činjenicu da se Lightning nalazi u naoružanju zrakoplovstva, mornarice i Marinskog korpusa te objediniti postupak distribucije pričuvnih dijelova kroz sustav ALIS (Autonomic Logistics Information System). Na žalost svih uključenih, ALIS je zakazao te će se od 2022. godine rabiti novi sustav ODIN (Operational Data Integrated Network). I kad (ako) ODIN proradi i svi problemi s održavanjem budu riješeni, i dalje će ostati problem vrlo visokih troškova. Boeing je objavio da će sat naleta F-15EX korisnika stajati oko 20 tisuća dolara. Trenutačno sat naleta F-35A stoji američko zrakoplovstvo oko 44 tisuće dolara. Doduše, Lockheed Martin obećao je da će se ti troškovi s vremenom smanjiti na 25 tisuća...

PREVIŠE ZA SAMO JEDAN AVION

Lockheed Martin tvrdio je da će F-35A uspješno zamijeniti ne samo F-16 nego i F-15C te F-15E. Osim toga, tvrdio je da će Lightning biti dostatno dobar jurišnik da zamijeni A-10 u zadaćama bliske zračne potpore snagama na zemlji. F-35C trebao bi s letnih paluba američkih nosača potpuno istisnuti F/A-18, a F-35B zamijeniti AV-8B Marinskog korpusa. Velik je to izazov za samo jedan tip aviona, ma kako bio napredan. Na njihovu žalost, Marinski korpus i mornarica nemaju vremena i sredstava za traženje zamjene za Lightninge, no USAF ima. Iz spomenute izjave generala Browna jasno je da USAF nema

Načelnik Stožera USAF-a general zbora Charles Q. Brown izjavio je da novi avion neće biti ni pete ni šeste, nego 4,5 ili -5 generacije te da će prije svega biti namijenjen za zamjenu velikog broja USAF-ovih aviona F-16

namjeru svesti se samo na avione koji su skupi za nabavu, održavanje i korištenje, a to su današnji Lightning II, Raptor i Eagle II ili budući slični koncepti. Zrakoplovstvo želi "radilicu", pouzdan avion koji će moći kupiti u velikom broju te koji će biti jeftin i za proizvodnju i za održavanje. General Brown zapravo je najavio višenamjenski borbeni avion koji će biti svojevrstan nastavak zaboravljenog projekta Light Attack Experiment u kojem je USAF testirao mogućnosti razvoja lakih (jeftinih) jurišnih aviona na osnovama turboelisnih školskih (opširnije v. Laki jurišnik za USAF, HV br. 545).

Međutim, studija TacAir trebala bi urođiti znatno naprednijim višenamjenskim borbenim avionom na turbomlazni pogon. I ono najvažnije, morao bi ući u operativnu uporabu do 2030. godine. I pritom, naravno, po svim parametrima biti osjetno jeftiniji od Lightninga.

Počne li razvoj aviona na osnovi TacAira već 2022., projektanti će imati nikad veći izazov da za samo osam godina projektiraju, testiraju i pokrenu serijsku proizvodnju potpuno novog borbenog aviona. Ipak, to "potpuno novog" treba uzeti s rezervom. Već se najavljuje da će F-36 Kingsnake u sebi imati vrlo velik broj razvijenih i u operativnoj uporabi provjerenih sustava. Projektanti baš nisu oduševljeni idejama tipa "novi avion sa starim sustavima". Puno više vole kad novi avion ima i nove namjenski razvijene sustave. Tako dobijete Lightning (pre)nakrcan najsuvremenijim sustavima, ali koji često baš i ne djeluju uspješno kao cjelina.

CRVENI SOKOL KAO PRIMJER

Osim ugradnje postojećih sustava u novi avion, projektantima je puno zahtjevnija zadaća kako obaviti posao od

USAF trenutačno raspolaže sa 183 primjerka F-22A Raptora, što je preveliko za sve zadaće koje bi trebali izvršavati

idejnijih skica do serijske proizvodnje u manje od deset godina. Razvoj T-7A Red Hawk dokazuje da je to moguće, ali Red Hawk školski je avion za naprednu obuku, a ne višenamjenski borbeni avion. Međutim, treba naglasiti da je T-7A sposoban i za brzine do 1300 km/h. Ugradnjom snažnijeg motora (recimo General Electric F414 umjesto sadašnjeg F404) znatno bi se poboljšale letne značajke, ali i troškovi naleta.

Boeing i Saab počeli su razvoj projekta T-X u prosincu 2013. godine. USAF je točne specifikacije za program T-X objavio u ožujku 2015., a zahtjev za idejne ponude u srpnju te godine. Boeing i Saab već su 20. prosinca 2016. obavili prvi let prvog prototipa, deset dana prije nego što je USAF objavio službeni zahtjev za ponude. Odluka o odabiru Boeингova i Saabova prijedloga službeno je objavljena 27. rujna 2018. Serijska proizvodnja T-7A počela je 24. veljače 2021., a uvođenje u operativnu uporabu planirano je za 2024. godinu. Pritom se mora naglasiti da je tijekom programa T-X došlo do problema s proračunskim financiranjem što je produžilo vrijeme razvoja za minimalno dvije godine. Primjenom 3D digitalnog projektiranja i modeliranja Boeingovi i Saabovi projektanti uspjeli su potrebno vrijeme smanjiti za čak 80 %. Procesi u koje je nekad trebalo utrošiti tjedne skraćeni su na dane, a dani na sate. Zbog toga je, prema tvrdnjama Boeingga, prvi prototip zapravo bio predserijski primjerak, gotovo identičan serijskim. Upravo na pozitivnim iskustvima s razvojem Red Hawk general Brown temelji optimistična očekivanja da će razvoj F-36 Kingsnakea biti dostatno brz da se serijska proizvodnja pokrene najkasnije 2028. te da prvi serijski primjeri dođu u postrojbe 2030. godine.

IPAK... F-16?

General Brown jasno je naglasio da želi potpuno novi projekt, a ne tek poboljšani F-16. No gotovo se svi zrakoplovni analitičari slažu da bi, žele li se ostvariti zadani (neki bi rekli prekratki) rokovi razvoja, novi višenamjenski borbeni avion morao biti temeljen na postojećem projektu. A takvih trenutačno u SAD-u nema puno.

RATNO ZRAKOPLOVSTVO

Kako Kingsnake mora biti što jeftiniji u proizvodnji i uporabi, morat će biti jednomotorac. Stoga mogućnost da se novi projekt temelji na Boeingovu Super Hornetu ili na nekadašnjem (zaboravljenom) projektu F/A-18L ne dolazi u obzir. Zapravo bi Pentagon i USAF bili iznimno zainteresirani za avion koji bi uvelike nalikovao na nekadašnji projekt Northrop F-20 – jednomotornu izvedenicu lovačkog aviona F-5. Po svim svojim značajkama F-20 bio bi idealan za TacAir, osim što je razvijen krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih godina i odavno odbačen. Velika je prednost što su izrađena tri prototipa i uspješno testirana u letu pa Boeingovi projektanti ne bi počinjali od nule. F-20 bio je izvrstan avion, no tadašnja politika odlučila je da bi bio prevelika konkurenca General Dynamicsovu F-16.

Alternativni zrakoplovni magazin Hush-Kit zamolio je skupinu zrakoplovnih stručnjaka da osmisle kako bi Kingsnake mogao izgledati. Iako je Hush-Kitov avion tek ideja nekolicine zrakoplovnih stručnjaka, ipak jako dobro pokazuje u kojem će se smjeru kretati razvoj F-36. Ocjenjujući kako će vrlo kratki rokovi razvoja uvjetovati oslanjanje na postojeći projekt, oni su odlučili kao osnovu uzeti izvedenicu Fighting Falcona nazvanu F-16XL.

Projekt F-16XL nastao je krajem sedamdesetih godina. Prvi od dva prototipa poletio je u srpnju 1982., a u početku je bio tek demonstrator tehnologije. Međutim, zahtjev USAF-a za program ETF (Enhanced Tactical Fighter) potaknuo je General Dynamics da izradi drugi prototip prilagođen njemu. USAF je odabrao F-15E Strike Eagle, a oba prototipa F-16XL predana su NASA-i za aerodinamička istraživanja. Trenutačno su oba smještena u zrakoplovnoj bazi Edwards.

Kako se F-16 još uvijek proizvodi, projektanti i dalje intenzivno rade na njegovu razvoju. Oba su F-16XL uspješno prošla intenzivna testiranja, što je više nego solidna osnova za razvoj novog višenamjenskog borbenog aviona. Glavna je značajka F-16XL dvostruko delta (*cranked*) krilo. General Dynamics razvio ga je u suradnji s NASA-inim istraživačkim središtem u Langleyju u sklopu privatnog projekta

Foto: USAF / Ethan Wagner

F-15EX Eagle II fotografiran 14. svibnja. U kabini su piloti USAF-ove 40. eskadrile za testne letove. Zrakoplovstvo je zasad naručilo samo prvih osam aviona od planiranih čak 144

F-16 SCAMP (Supersonic Cruise And Maneuver Prototype). Novo je krilo trebalo osigurati manji aerodinamički otpor pri podzvučnim i nadzvučnim brzinama, a da se pritom ne izgubi pokretljivost aviona pri malim brzinama. Središnji dio krila postavljen je pod kutom od 70, a vrhovi pod kutom od 50 stupnjeva. Iako je u odnosu na F-16A raspon krila povećan samo za otprilike metar, njihova je površina povećana sa 27,87 na 60 m² (120 %). Masa praznog aviona povećana je za 1910 kg (dio izvora navodi povećanje od 1300 kg), čemu je pridonjelo i produljenje trupa za 142 cm. S druge strane, zapremnina spremnika za gorivo povećana je za čak 82 %. I bez ugradnje jačeg motora (uporabljen je General Electric F110-GE-100 potiska 76/129 kN), F-16XL mogao je na 27 nosača ponijeti dvostruko više korisnog tereta na 40 % veću udaljenost.

“STARI” AVION ZA NOVA RJEŠENJA

Uzme li se u obzir sve nabrojeno, ne iznenađuje što je stručni tim Hush-Kita odlučio kao osnovu za Kingsnake uzeti F-16XL. Doduše, njegov je prijedlog ponešto promijenjen. Prije svega, stavio je dva vertikalna stabilizatora u odnosu na jedan koji ima F-16XL. No to se može pripisati “autorskoj slobodi”. Ono što je važnije je kako su ga opisali. Uvezvi u obzir smjernice koje je iznio general Brown, prijedlog Hush-Kita

avion je koji ima smanjen radarski odraz. Međutim, on nije postignut primjenom materijala koji upijaju radarske zrake (Radar-Absorbing Material – RAM), nego isključivo oblikovanjem trupa. RAM materijali skupi su i teški za održavanje te bi znatno povećali cijenu aviona. Uostalom, general Brown nije ni spomenuo da će studija TacAir tražiti smanjen radarski odraz (nema ga ni F-15EX).

Posebno je zanimljiv prijedlog motora – Pratt & Whitney F119. Svaka se letjelica oblikuje oko pogonske skupine pa ni projektanti F-36 neće moći početi svoj posao prije nego što se odabere motor. Za USAF, mornaricu i Marinski korpus posebno je zabrinjavajuće to što je u SAD-u ostao samo jedan proizvođač motora za borbene avione. Doduše, formalno gledajući, uz Pratt & Whitney u tom segmentu još uvijek egzistira i General Electric s F414 i F110, no to su doslovno "zadnji trzaji". F414 razvijen je na osnovi motora F404 za ugradnju u Super Hornete i Growlere, a naknadno se našao i u JAS 39E/F Gripenu, Tejasu Mk2 i KF-X/IF-X-u. Motor F110 još uvijek se proizvodi samo zato što se još uvijek proizvode F-15 i F-16. U oba slučaja to su zastarjeli motori napravljeni na osnovi tehnologija iz sedamdesetih godina.

Nakon što nije dobio ugovore za motore za Raptore i Lightninge, General Electric odustao je od razvoja novih motora za borbene avione te se orijentirao na druge tržišne niše. Tako

Zbog složenih sustava, prije svega avioničke i pogona, održavanje Lightninga II pokazalo se dosta zahtjevnim

je ostavio Pratt & Whitney jedinim na tom području. Ako zanemarimo to što je Pratt & Whitney imao velikih problema s razvojem motora F135 koji se ugrađuje u F-35, činjenica je da ostanak samo jednog proizvođača ozbiljno ugrožava sposobnosti odabira motora za buduće projekte.

Upravo zato što je F135 skup za proizvodnju i održavanje, stručni tim Hush-Kita odlučio se za motor F119 koji se nalazi u Raptorima. Jedini je "problemčić" u tome što se F119 više ne proizvodi: zadnji od 507 naručenih motora isporučen je 17. siječnja 2013. Uza sve silne zahtjeve za povećanje isporuka za F135, veliko je pitanje bilo je Pratt & Whitney bio voljan ponovo pokrenuti proizvodnju. No, sama činjenica da je tim Hush-Kita odabrao za Kingsnake motor F119, a ne F135 najbolje pokazuje što stručna javnost misli o potonjem. Pričuvna je opcija motor F110-GE-132 koji se ugrađuje u F-16 Block 70/72.

NAJBOLJA MOGUĆA OPCIJA

S motorom F119, čiji je potisak 116 kN suhi i 156 kN s naknadnim izgaranjem, Kingsnake bi postizao maksimalnu brzinu veću od dva Macha i imao mogućnost krstarenja bez uključenog sustava za naknadno izgaranje od otprilike 1,4 Macha. Zahvaljujući malom opterećenju krila te dobrom odnosu mase i potiska (i bez sustava za vektorizaciju potiska motora), F-36 bi s tako snažnim motorom imao solidnu pokretljivost u bliskoj zračnoj borbi. Pritom treba istaknuti da bi osnovna namjena F-36 bila uništavanje ciljeva na zemlji, a zračna borba tek sekundarna. S motorom F110-GE-132 (suhog potiska 73,9 kN i s naknadnim izgaranjem 142 kN), letne značajke Kingsnakea bile bi znatno lošije, prije

Foto: USAF / Airman 1st Class Heather Leveille

RATNO ZRAKOPLOVSTVO

svega zato što ne bi mogao postići nadzvučno krstarenje bez uporabe naknadnog izgaranja, što bi uvelike smanjilo borbeni polumjer djelovanja. Snažan motor i veliko krilo omogućili bi postavljanje najmanje 17 nosača naoružanja te korisnu nosivost od najmanje devet tona tereta.

Iako bi s AESA radarem AN/APG-81 (s Lightningom) Kingsnake dobio najbolju moguću opciju, zbog držanja troškova pod kontrolom vjerojatnija je ugradnja AESA radara AN/APG-83 Scalable Agile Beam Radar (SABR). SABR se ugrađuje u F-16 Block 70/72 te je dio paketa modernizacije za američke F-16C i F/A-18C. S dometom motreća protiv ciljeva veličine Su-27 od otprilike 370 km, SABR omogućava i uporabu projektila zrak-zrak vrlo velikog dometa, kao što je AIM-260 Joint Advanced Tactical Missile (JATM) dometa oko 200 km. Istodobno ima odlične mogućnosti mapiranja terena te otkrivanja ciljeva na zemlji i morskoj površini. Kingsnake bi morao dobiti i pasivni infracrveni sustav motrenja (InfraRed Search and Track – IRST). Kako bi zadovoljio specifične zahtjeve indijskog zrakoplovstva, Lockheed Martin predložio je za F-21

Foto: USAF / Wikimedia Commons

Koncept nekadašnjeg Northropova aviona F-20 Tigershark mogao bi i danas biti zanimljiv za budući avion TacAir. Ta jednomotorna izvedenica aviona F-5 razvijena je krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih godina i odavno odbačena

sustav IRST integriran u nos aviona, dok ostalim kupcima nudi podvjesnik Legion-Embedded System.

TEŠKA KACIGA

Ono na čemu USAF neće moći "škrtariti" sustav je za digitalni prijenos podataka (datalink) jer će Kingsnake morati imati sposobnost sudjelovanja s drugim zrakoplovima, prije svega Lightningom. F-35 opremljen je sustavom AN/ASQ-242 CNI (Communications, Navigation and Identification) koji objedinjava 40 funkcija, od radiokomunikacije na VHF i UHF frekvencijama, IFF identifikacije, TACAN navigacije pa sve do pomoći pilotu tijekom slijetanja. Sastavni je dio sustava Multifunction Advanced Data Link (MADL). Kao osnova za razvoj MADL sustava poslužio je Link 16 kako bi se zadržala kompatibilnost s NATO-om, a sustav različitim vezama prenosi goleme količine digitaliziranih podataka na avion i s njega prema različitim primateljima i platformama. Kako bi se osigurala jednaka mogućnost uvezivanja u nadzorno-zapovjedni sustav, idealno bi bilo i da Kingsnake dobije takav sustav. Problem je u tome što je AN/ASQ-242 složen i skup. Još je jedno važno područje razina opremljenosti kabine. Lightning ima najnapredniju kabinu na svijetu, koja bi (barem teoretski), trebala znatno smanjiti opterećenje pilota tijekom borbenih misija. Lightning nema *head-up* prikaznik, nego se svi podaci kroz sustav F-35 Gen III Helmet Mounted Display System projiciraju na vizir pilotske kacige. Iako ima najnaprednije značajke, operativna uporaba pokazala je da ima i vrlo velike nedostatke. S obzirom na to da je prepun najsuvremenije tehnologije, ali i da se za svakog pilota mora proizvesti posebna kaciga, ne čudi da svaka stoji 400 000 dolara. Prema mnogim izvorima, piloti se stalno žale da im sustav istodobno predočuje previše informacija, ali i da je masa kacige prevelika (iako iznosi tek dva kilograma). Još je veći problem njezina veličina, zbog koje je pilotima ograničena mogućnost okretanja glave.

Što se tiče naoružanja, Kingsnake će moći nositi cijelokupan arsenal F-16 Block-70/72 plus pokoji sustav više. Zapravo bi preciznije bilo reći: sve što nosi F-35A i ponešto više. Za razliku od Lightninga, Kingsnake neće imati mogućnost nošenja naoružanja u trupu jer to usložnjava konstrukciju aviona te znatno povećava troškove razvoja i proizvodnje. Kako bi Kingsnake morao biti jeftiniji i jednostavniji od Lightninga, izglednija je uporaba "starinske" kabine s velikim višefunkcijskim prikaznicima osjetljivim na dodir,

Usporedba američkih jednomotornih borbenih aviona

	F-16XL/2	F-16 Block 70	F-35A
Prvi let	3. srpnja 1982.	F-16C lipanj 1984.	15. prosinca 2006.
Duljina	16,51 m	15,03 m	15,7 m
Raspon krila	10,44 m	9,45 m	10,7 m
Površina krila	60 m ²	27,87 m ²	42,7 m ²
Visina	5,36 m	5,09 m	4,38 m
Masa praznog	9980 kg	9207 kg	13 290 kg
Najveća masa pri polijetanju	21 800 kg	21 772 kg	31 800 kg
Pogonska skupina	General Electric F110-GE-100 suhog potiska 76 kN, s naknadnim izgaranjem 129 kN	General Electric F110-GE-129 suhog potiska 69,4 kN, s naknadnim izgaranjem 131 kN	Pratt & Whitney F135-PW-100 suhog potiska 125 kN, s naknadnim izgaranjem 191 kN
Najveća brzina na visini	2300 km/h (2,1 Mach)	2414 km/h (2,27 Macha)	1930 km/h (1,8 Macha)
Domet u preletu	4590 km	4220 km	+2220 km
Borbeni polumjer djelovanja	1340 km	oko 550 km	1093 km
Brzina uzdizanja	19 200 m/min	15 000 m/min	nije objavljena
Operativni vrhunac leta	15 000 m	>15 000 m	>15 000 m
Naoružanje	oko 18 000 kg	oko 7700 kg	8200 kg

širokokutnim head-up prikaznikom i, recimo, Joint Helmet-Mounted Cueing System (JHMCS) sustavom tvrtke Collins Aerospace.

Sasvim je sigurno da će serijski King-snake biti naoružan topom jer je USAF, za razliku od mornarice i Marin-skog korpusa, inzistirao da F-35A ima ugrađen top. Zbog uštede u nabavi streljiva, pričuvnih dijelova i opreme za održavanje prilično je vjerojatno da će F-36 dobiti top GAU-22/A Equalizer od 25 mm koji se ugrađuje u F-35A.

ZAPRAVO SE JOŠ NIŠTA NE ZNA

Ne ulazeći u ocjenu stručnosti Hush-Kitova tima, činjenica je da njegova promišljanja precizno otkrivaju trenutačno stanje američke zrakoplovne industrije i njezinih mogućnosti. No to je samo dio priče.

Ako program TacAir zaživi i dobije proračunska sredstva, nedvojbeno je da će drugi proizvođači snažno lobirati da se on ne dodijeli Lockheed Martinu. To će prije svih činiti Boeing, čiji je program proizvodnje borbenih aviona spao na izvedenice starih projekata F-15 i F/A-18. Uz školski avion T-7 Red Hawk, Boeing još ima projekt leteće cisterne KC-46 Pegasus, na kojem je zbog problema u razvoju i kašnjenja s isporukom do siječnja 2021. izgubio pet milijardi dolara. Tu su i besposadne letjelice MQ-25 Stingray (opširnije: MQ-25 Stingray, HV br. 571). Ostane li bez projekta TacAir, Boeing će doći na rub gašenja vojnog dijela proizvodnje. Njegov će najsnajniji argument zasigurno biti činjenica da je razvoj Red Hawka u sklopu programa T-X uspješno završen bez problema i u rekordnom roku, no to je učinjeno uz pomoć švedskog kooperanta Saaba.

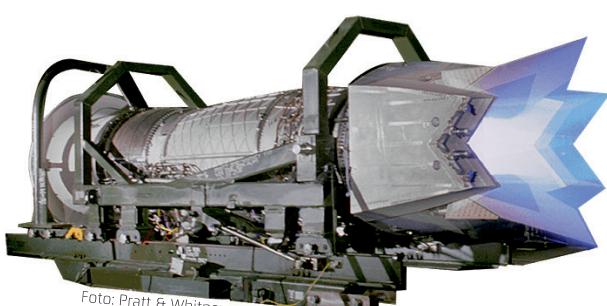
Foto: Collins Aerospace

Piloti TacAira vjerojatno bi mogli nositi kacigu sa sustavom Joint Helmet-Mounted Cueing System (JHMCS) tvrtke Collins Aerospace

Podsjetimo, na program T-X javio se i Northrop Grumman (u timu s tvrtkama BAE Systems, L-3 Communications i Rolls-Royce). Nekad najveći isporučitelj aviona za američku mornaricu sveo se na proizvođača bombardera B-2 i B-21. I njima je program TacAir prilika da se ponovno uvrste u proizvođače višenamjenskih borbenih aviona.

Rivalstvo Boeingu i Northropa izglednije je zato što po sve-mu sudeći Lockheed Martin nije previše zainteresiran za još jedan program. Osim što proizvode F-16 i F-35, uključeni su i u razvoj višenamjenskog borbenog aviona šeste generacije Next-Generation Air Dominance uz velike izglede da im se dodijeli serijska proizvodnja. Taj nevoljki pristup ulasku u nove projekte već se video u programu T-X, gdje su nudili poboljšani T-50 Golden Eagle. Avion bi zapravo proizvodila južnokorejska tvrtka Korea Aerospace Industries, dok bi se završno sklanjanje obavljalo u SAD-u s nešto izmijenjenom avionikom.

Ono što je sigurno jest da će budući proizvođač F-36 Kingsnakea (ili sličnog aviona drugog imena), pod uvjetom da Pentagon uspije dobiti proračunska sredstva za program TacAir, moći računati ne samo na narudžbe USAF-a nego i stranih kupaca kojima je F-35 preskup i presložen. To prije ako uspije zadržati cijenu ispod 80 milijuna dolara po primjerku. Ipak, zaključno se mora naglasiti da je prijedlog generala Browna zasad privukao puno veću pažnju zrakoplovnih analitičara i zaljubljenika nego Kongresa.

Stručni se tim Hush-Kita u osmišljavanju Kingsnakea odlučio za motor F119 koji se nalazi u Raptorima, ali više se ne proizvodi

KOPNENA VOJSKA

I DALJE U MASOVNOJ UPORABI

RUČNE BOMBE (II. DIO)

S obzirom na to da je proizvodnja ručnih bombi razmjerno jednostavna i jeftina, čak i tehnološki slabije razvijena industrija može brzo usvojiti tehniku njihove izrade i proizvesti ih u velikim količinama

Već tijekom napoleonskih ratova uočeno je da su najveći gubici pješaštva nastajali u povlačenju nakon neuspješnog napada. U tim okolnostima branitelj je dodatno koncentrirao paljbu na vojnike u povlačenju kako bi im nanio što je moguće veće gubitke i oslabio borbeni moral. Tako je preokretao taktičku inicijativu u vlastitu korist, ili barem omogućio sebi dovoljno vremena za dodatnu konstelaciju obrane. Taj problem napadača posebno je do izražaja došao tijekom Prvog svjetskog rata, kad su branitelji nakon neuspješnog napada gotovo neometano kosili njegove redove strojnicama. Kako bi se pješaštvo omogućilo uspješno izvlačenje nakon neuspjelog napada (ili probijenog sustava obrane), konstruirane su ručne dimne bombe koje su brzo izbacivale razmjerno veliku količinu dima i time prikrivale izvlačenje te smanjivale vidljivost protivniku. Punjenje prvih ručnih dimnih bombi izrađivano je od tzv. Bergerove smjese u raznim omjerima cinka u prahu, cinkova oksida i kloriranih ugljikovodika s raznim oksidatorima i flegmatizatorima. Nakon aktiviranja, stvarao se vrlo gusti oblak bijelog dima, a kasnije je utvrđeno kako se boja dima može mijenjati dodatkom različitih aditiva u punjenje, pa su ručne dimne bombe sve više korištene i u signalne

svrhe. Takva je praksa ostala do danas, kad se dimne ručne bombe primarno koriste za obilježavanje položaja vlastitih snaga te pojedinih objekata privremene infrastrukture, npr. mjesta za slijetanje helikoptera i slično. Razmjerno brzo te su ručne bombe poprimile cilindričan izgled s upaljačem na jednom kraju cilindra, kako bi se odmah izgledom, dimenzijsama i oznakama razlikovale od ubojnih ručnih bombi. Naravno, i to je u gotovo svim zemljama koje ih proizvode zadržano do danas. Nakon aktiviranja smjesa izgara u unutrašnjosti bombe stvarajući gusti dim koji obično izlazi kroz otvore na košuljici bombe nastale djelovanjem upaljača u trenutku aktiviranja.

UŽASNI OTROVI

Vrlo slično dimnim ručnim bombama, započelo je korištenje i kemijskih ručnih bombi punjenih raznim vrstama bojnih otrova. One su također proizvedene tijekom Prvog svjetskog rata, a ostale su u naoružanju većine suvremenih oružanih snaga do današnjih dana. Naravno, ručno bacanje bombi ili granata s najjačim bojnim otrovima poput iperita bilo je preopasno za vlastite postrojbe, pa su bojni otrovi korišteni u kemijskim ručnim bombama svedeni uglavnom na blaže, ones-

TEKST Marinko Ogorec

Pripadnik Lovačke bojne 1 njemačkog Bundeswehra ubacuje vježbovnu ručnu bombu kroz prozor objekta na vježbi Lightning Ace II u Velikoj Britaniji 20. rujna 2017.

posobljavajuće smjese kratkotrajnog djelovanja: suzavac, psihokemijske otrove i slično. Slične bombe danas imaju sve više policijsku primjenu pri gušenju nasilnih prosvjeda, masovnih prosvjeda ili masovnih sukobljavanja navijačkih grupacija.

Među specijalne bombe nastale tijekom Prvog svjetskog rata svakako je potrebno uvrstiti i zapaljive ručne bombe s punjenjem od bijelog fosfora ili termitne smjese. Za razliku od dimnih ili kemijskih ručnih bombi, zapaljive su u pravilu imale i slabije eksplozivno punjenje koje bi detonacijom omogućilo rasprskavanje zapaljive smjese na određenu udaljenost i na taj način njihovo zapaljivo djelovanje. Tijekom borbi u rovovima Prvog svjetskog rata fosforne su bombe imale zastrašujući učinak, jer su osim snažnog eksplozivnog efekta, jednakog efektu napadne (ofenzivne) bombe, izazivale i ozbiljne opeklane koje su se vrlo teško liječile. Osim toga, fosfor tijekom izgaranja stvara vrlo otrovni fosforni oksid koji u rovovskim uvjetima primjene može djelovati i kao

kratkotrajan bojni otrov. Srećom, razmjerno brzo veže se s vlagom iz zraka, stvarajući manje otrovnu fosfornu kiselinu u obliku gustog oblaka bijelog dima, zbog čega su ručne bombe s fosforom korištene i kao zadimljujuće sredstvo. Ručne bombe punjene termitnom smjesom razvijale su znatno veću temperaturu izgaranja uz manje otrovnih produkata, pa su načelno korištene za zapaljenje lako zapaljivih materijala i izazivanje požara.

OKLOP JE SVE JAČI

Krajem Prvog svjetskog rata i pojmom tenkova pješaštvo se našlo pred novim, vrlo ozbiljnim protivnikom, za koje nije imalo razvijeno protusredstvo. Njemačke postrojbe počele su koristiti protutenkovsku pušku T-Gewehr, a slična je oružja poslije preuzela i većina ostalih europskih oružanih snaga. Razvoj tenkova između dvaju svjetskih ratova vrlo je brzo pokazao kako protutenkovske puške ne mogu biti perspektivno sredstvo za borbu s njima, pa je novi zamah u razvoju protuoklopног naoružanja započeo korištenjem eksplozivnih punjenja s kumulativnim efektom. Iako je princip kumulativnog djelovanja otkrio američki kemičar Charles Munroe (1849. – 1938.) još 1890., praktično su ga ispitivali Nijemci tek 1930. godine i počeli koristiti u topničkom streljivu. Prva ratna primjena projektila s kumulativnim punjenjem zabilježena je u Španjolskom građanskom ratu (1936. – 1939.) u protuoklopnoj borbi, a isto tako primjenjena su inženjerijska kumulativna punjenja za razaranje protivničkih bunkera i jačih fortifikacija. Upravo tijekom tog rata

KOPNENA VOJSKA

Foto: Tomislav Brandt

uočeno je kako će protutenkovske puške "izgubiti bitku" s tenkovskim oklopom koji je postao sve deblji i kvalitetniji. Posebno se promašenom pokazala njemačko-poljska koncepcija laganog protuoklopog streljiva s iznimno velikim početnim brzinama leta. Stoga su sve zemlje nastojale razviti nove oružane sustave koji bi pješačtvu omogućili neposrednu borbu protiv tenkova i drugih oklopnih vozila.

HOPKINSONOV EFEKT

Velika je Britanija među prvima razvila protutenkovsku ručnu bombu No. 74, popularno nazvanu ljepljiva bomba (Sticky bomb) i počela je proizvoditi 1940. godine. Protuoklopno djelovanje bombe bilo je utemeljeno na tzv. Hopkinsonovu efektu: nakon detonacije eksploziva čvrsto prilijepljeno na metalnoj površini javlja se udarni val koji struji kroz prepreku do suprotne strane, a zatim se vraća kao povratni val. Sudar tih valova izaziva iznimno velika lokalna naprezanja unutar oklopa, zbog čega se unutarnja strana metalne ploče lomi u komade koji velikom brzinom i kinetičkom energijom ubijaju posadu u borbenom vozilu. Kako bi se ostvario Hopkinsonov efekt bomba je bila u obliku staklene lopte

Pripadnici Obavještajne pukovnije HKoV-a na vježbi. Dimne ručne bombe primarno se koriste za obilježavanje položaja vlastitih snaga te pojedinih objekata privremene infrastrukture

Američki vojnik sprema se za bacanje ručne bombe na vježbi u Fort Belvoir, Virginia u kolovozu 1942. godine

i punjena želatiziranim nitroglicerinom. Da bi se pouzdano učvrstila na tenk nakon bacanja, bila je premazana jako snažnim ljepilom. Takva je bomba iz razumljivih razloga bila upakirana u tanko limeno kućište. Prilikom uporabe morala se pripremiti tako da se prvim osiguračem limena oplata ambalaže razdvajala i otpadala otkrivajući ljepljivu staklenu loptu, a zatim se povlačio osigurač koji je armiraо detonator. Nakon bacanja na cilj, bomba se razbijala i želatinozni nitroglycerin prilijepio se za podlogu, a tome je dodatno pridonjelo i ljepilo na tijelu bombe. Nakon pet sekundi dolazio je do detonacije i smrti posade unutar oklopnog vozila Hopkinsonovim efektom. Masa bombe bila je 1,02 kg, a promjer oko 100 mm. Već pri eksperimentalnim ispitivanjima pokazao se cijeli niz nedostataka ovog oružja, počevši od nespretnosti i komplikiranosti pri rukovanju, do toga da je zahtijevalo gotovo idealne uvjete primjene. Naime, snijeg, blato ili prljavština u velikoj su mjeri otežavali razbijanje i "ljepljenje" bombe, te umanjivali učinak eksplozije. Isprva je britanski glavni stožer zbog toga odustao od njezine nabave, no na osobno inzistiranje premijera Churchilla bomba je uvedena u naoružanje i proizvedeno je oko 2,5 milijuna komada. Naravno, u borbenim uvjetima pokazala se razmjerno neučinkovitom, osim na afričkom ratištu gdje su ih britanske snage prilično uspješno koristile protiv slabo oklopljenih talijanskih borbenih vozila. Proizvodnja je prestala 1943. godine, a preostale bombe podijeljene su pokretima otpora po Europi, najviše francuskom.

KRATKA I DUGA INAČICA

Pred sam početak Drugog svjetskog rata i njemačka vojna industrija započela je proizvodnju ručne protutenkovske bombe, ali zasnovane na kumulativnom efektu, tzv. Panzerwurfmine. Ta je bomba morala pogoditi cilj tjemrenom bojne glave kako bi kumulativni mlaz mogao probiti oklop, pa nije bilo dovoljno samo ugraditi udarni upaljač, već i druge elemente koji su trebali osigurati takav udar na cilju. Konstruktori Panzerwurfmine su zbog toga na kumulativnu bojnu glavu dodali dugačku dršku u kojoj su bila smještena krila stabilizatora. Kad se s bombe skinuo osigurač i bačena je u smjeru cilja, otvorila su se tri platnena krilca koja su

Foto: Howard Liberman / US Library of Congress

služila kao stabilizator i omogućila udar bombe tjemenom na cilju. U borbenim je uvjetima ta bomba pokazala i pričan broj negativnih osobina za korisnike, a prije svega zahtijevala je dosta vještine u rukovanju. Stoga se koristila isključivo u posebnim zemaljskim postrojbama Luftwaffe i padobranskim snagama te odabranim protuoklopnim postrojbama. Osim toga, bila je prilično velikih dimenzija za ručnu bombu (dužine 53,3 cm i mase oko 1,36 kg) zbog čega je bila nespretna za nošenje, posebno kod jurišnih postrojbi prve bojne crte koje su je najviše i trebale koristiti. No najvažnije, prilikom bacanja bombe i otvaranja platnenih stabilizatora, brzina leta bombe naglo bi se smanjila, čime je i njezin učinkovit domet bio razmjerno kratak, bez obzira na to kojom je snagom vojnik mogao izbaciti tu bombu. Zbog toga je sredinom rata bomba (inače nazvana dugom - Panzerwurfmine Lang) zamjenjena kratkom inačicom. Ona je zadržala istu kumulativnu bojnu glavu, ali sa znatno kraćom drškom u kojoj se nalazila platnena vrpca pomoću koje se koliko-toliko stabilizirala pri letu do cilja. Dimenzije te inačice svakako su bile prihvatljivije od duge bombe, kao i nešto veća udaljenost bacanja, ali je učinkovitost na cilju bila jednakoputna zbog vrlo rijetke mogućnosti postizavanja optimalnog kuta udara u cilj.

MASOVNA SOVJETSKA PROIZVODNJA

Protuoklopnu ručnu bombu otprilike je u isto vrijeme počeo izrađivati i SSSR, a u njihovu slučaju radilo se o bombi manjih dimenzija (dužine 20 cm i mase 1,2 kg) i samim tim praktičnijoj za uporabu. No, probajna moć bombe koju je omogućavalo 760 g trolila bila je svega 20-25 mm čelične ploče, što je bilo dovoljno za rane njemačke tenkove i oklopna vozila na početku rata, međutim već je uvođenje suvremenijeg tenka PzKpfw III, a osobito PzKpfw IV tu bombu učinilo zastarjelom. Sredinom rata sovjetska vojna industrija konstruirala je novu bombu RPG-43 koja je mogla probiti oklop od 75 mm. Naime, nakon što je proučila zaplijenjene njemačke bombe Panzerwurfmine, princip protutenkovske bombe na kumulativnom efektu preuzeo je i Crvena armija, a konačni produkt bila je RPG-43. Bomba je imala kumulativnu bojnu glavu nasuđenu na drvenu dršku, a ispod nje bio je metalni konus u kojem su smještene platnene vrpcе.

Detalj iz tvorničke proizvodnje britanske protutenkovske ručne bombe No. 74, u II. svjetskom ratu popularno nazvane ljepljiva bomba (Sticky bomb)

Japanska bomba Type 3 u obliku stožaste posude sa snopom konoplje na kraju koji je trebao omogućiti da bomba udari na cilj širim tjemenom

Nakon vađenja osigurača, bomba je bila armirana, a u trenutku bacanja metalni je konus kliznuo niz dršku oslobođajući platnene vrpcе koje su trebale omogućiti udaranje bojne glave pod kutem najbližem 90° na cilju. To se oružje pokazalo vrlo učinkovitim u uvjetima urbanog ratovanja protiv gotovo svih njemačkih oklopnih vozila, pa je proizvedeno u golema količinama i masovno korišteno tijekom II. svjetskog rata, zaključno s Bitkom za Berlin. Nakon završetka rata, SSSR je velike količine tih bombi davao raznim savezničkim pokretima u okviru vojne pomoći, pa su kori-

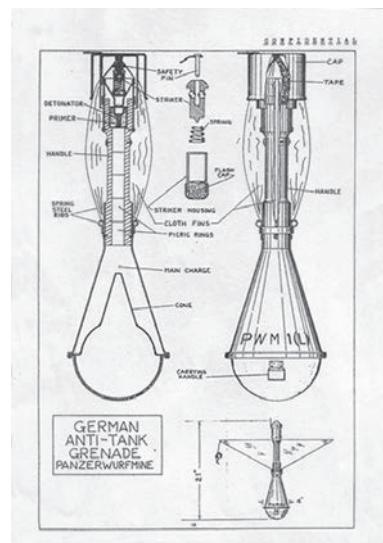

Foto: Wikimedia Commons

Američki crtež njemačke ručne protutenkovske bombe Panzerwurfmine, 1944. godina (gore)

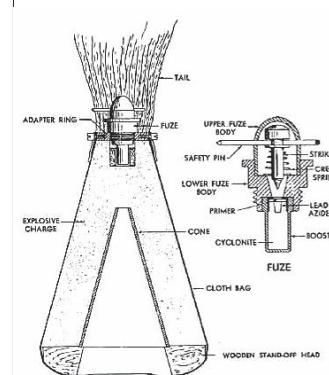

Foto: Wikimedia Commons

KOPNENA VOJSKA

štene u arapsko-izraelskim ratovima, Korejskom i Vijetnamskom ratu, te u brojnim terorističkim akcijama. Manja količina tih bombi korištena je i tijekom našeg Domovinskog rata, ali bez značajnijeg učinka.

UPITNA UČINKOVITOST

Vrlo specifičnu protuoklopnu ručnu bombu s bojom glavom na kumulativnom efektu razvio je i Japan sredinom Drugog svjetskog rata. Proizvodio je za potrebe svojih kopnenih snaga do kraja ratnih djelovanja. Ručna protuoklopna bomba bila je označena kao Type 3 i imala je tri podinacice – Ko (odnosno podinačica A), Otsu (podinačica B) i Hei (podinačica C). Sve tri bile su razmjerne jednostavnog oblika i konstrukcije u obliku stožaste posude sa snopom konoplje na kraju koja je trebala omogućiti da bomba udari na cilj širim tjemenom. Podinačice tog tipa bombe razlikovale su se isključivo u dimenzijama i eksplozivnom punjenju. Najmasivnija je bila podinačica Ko dužine 17,3 cm (ne računajući "rep" od konoplje), mase 1270 g i punjena s 853 g eksplozivne mješavine RDX/TNA, dok je najlakša bila podinačica Hei dužine 15 cm i mase 830 g, punjena sa 690 g eksploziva (čista pikrinska kiselina). Sve su inačice imale probojnost od oko 70 mm čelične ploče i bile su vrlo jeftine za proizvodnju. Kako bi se proizvodnja maksimalno pojednostavnila i pojefitnila, upaljač nije imao nikakav

Foto: Sittia/ Ministère des Armées

Ofenzivna ručna bomba Condor MB-900 brazilske proizvodnje tijekom eksplozije ne izbacuje krhotine nego bljeskom i bukom onesposobljava protivnika

Foto: UK Ministry of Defence

Britanski vojnici u zaklonu nakon aktiviranja ručne bombe na vježbi u listopadu 2008.

sigurnosni mehanizam, zbog čega su transport i uporaba tih bombi bili vrlo opasni prije svega za vlastite korisnike. Ne postoje relevantni podaci koliko je tih bombi proizvedeno, niti o njihovu borbenom učinku. Samim tim, može se pretpostaviti kako im borbena učinkovitost i nije bila dojmljiva, barem ne protiv američkih oklopnih snaga koje su sudjelovale u borbenim djelovanjima na Pacifičkom ratištu.

POTPUNO POTISKIVANJE

U drugoj polovini Drugog svjetskog rata većina sukobljenih strana već je raspolagala znatno učinkovitijim arsenalom protuoklopog naoružanja pješaštva. Primjerice, američke su snage imale tad već nadaleko poznatu Bazooku u kalibrima 57 i 90 mm, Britanci su imali svoj PIAT, a Nijemci Panzerschrek i Panzerfaust, pa su ručne protuoklopne bombe postupno napuštene, osim u Crvenoj armiji. Zapravo, Sovjeti su do kraja rata zadržali i protutenkovske puške, koje su u to vrijeme već odavno bile zastarjelo naoružanje (opširnije v. tekst Protutenvovske puške – zaboravljeno oružje, Hrvatski vojnik br. 128). Bilo je to prilično neobično s obzirom na vrlo dinamičan razvoj ratne tehnike tijekom rata i činjenicu da je SSSR u naoružanje razmjerno brzo usvojio projektile s kumulativnim efektom. Pred kraj rata SSSR je na temelju bombe RPG-43 razvio znatno probojniju RPG-6 koja je mogla probiti do 100 mm čelične ploče u idealnim uvjetima (udar pod 90°), a nakon rata nastavljen je razvoj ručne protuoklopne bombe u modelu RKG-3. Tu sovjetsku bombu preuzeila je vojna industrija bivše SFRJ i proizvodila je pod nazivom bomba ručna kumulativna (BRK) M-79. Masa te bombe bila je 1150 g, a probojna moć oko 220 mm čelične ploče. Ta je bomba početkom devedesetih u značajnim količinama došla u ruke hrvatskih branitelja i uspješno je korištena tijekom Domovinskog rata isključivo tijekom borbi u urbanim sredinama. Krajem XX. stoljeća suvremeni protuoklopni sustavi potpuno potiskuju ručne protuoklopne bombe iz naoružanja većine suvremenih oružanih snaga, iako još uvijek postoje primjeri učinkovitog korištenja tog oružja. Npr. prilikom nasilnih prosvjeda i nemira u Iraku s početka ovog stoljeća, Iračani su protiv američkih lakooklopljenih vozila Humwee, Stryker i MRAP s određenim uspjehom koristili protuoklopne ručne bombe među kojima i jugoslavenske BRK M-79.

KAKVA JE PERSPEKTIVA?

Nakon Drugog svjetskog rata u svijetu praktično više nisu postojale oružane snage koje u svojem naoružanju nisu imale različit arsenal ručnih bombi. Uglavnom je zadržana stara podjela na osnovne i specijalne ručne bombe. Pri tome se osnovne u većini slučajeva dijele na ofenzivne (napadne) i defanzivne (obrambene), dok su univerzalne (napadno-obrambene) rjeđe zastupljene i koriste ih tek pojedine suvremene oružane snage. Primjerice, još uvijek ih u svojem naoružanju ima njemački Bundeswehr. S druge strane, spektar specijalnih ručnih bombi još je povećan, pa se uz već opisane dimne, zapaljive i kemijske bombe još koriste signalne, šok-bombe, nesmrtonosne kombinirane bombe i slične.

Signalne bombe podvrste su dimnih bombi koje ispuštaju dim raznih boja i u pravilu služe za obilježavanje vlastitih

snaga, označavanje određenih pozicija ili davanja unaprijed dogovorenih signala djelovanja. Konstrukcijski su različito riješene, pa mogu osloboditi oblak obojenog dima jednokratno, slabijom detonacijom, a mogu određeno vrijeme (od nekoliko desetaka sekundi do nekoliko minuta) permanentno proizvoditi dim. Šok-bombe (engl. stun grenade) nesmrtonosne su ručne bombe koje danas najčešće koriste policijske i specijalne vojne snage za trenutačno onesposobljavanje protivnika snagom intenzivnog bljeska i snažnog praska, bez krhotina koje mogu izazvati ozljedu. U trenutku detonacije šok-bomba ispušta bljesak intenziteta oko 7 megakandela (ovisno o tipu i vrsti bombe) i prasak više od 170 dB. Samo za usporedbu, po kriterijima Svjetske zdravstvene organizacije, zvuk od oko 70 dB smatra se gornjom prihvatljivom granicom buke. Zvuk mlaznog motora aviona ostvaruje oko 120 dB, dok je prag bola kod prosječnog čovjeka oko 130 dB. Takav bljesak i prasak trenutačno dezorientiraju i onesposobljavaju osobe koje se nalaze u blizini bombe, bez smrtonosnih ozljeda. Naravno, ako bomba detonira u neposrednoj blizini čovjeka, tjelesne su ozljede ipak moguće. U zadnje vrijeme koriste se i kombinirane nesmrtonosne bombe koje imaju tijelo od gume. Osim šok efekta izazvanog snažnim praksom i bljeskom, tijelo takve bombe rasprskava se slično kao i kod osnovnih bombi, pri čemu gumene krhotine dodatno onesposobljavaju pogodenu osobu. Može ih se usporediti s gumenim metcima koje policija koristi za razbijanje nasilnih nemira i prosvjeda. Lako je riječ o prilično starom i dugovječnom oružju, nema nikakve sumnje da će ručne bombe raznih vrsta i dalje ostati u vrlo širokoj uporabi vojnih i policijskih snaga. U gotovo svim ratovima pokazale su se nezamjenjivima u okolnostima urbanih borbi i borbi na kanaliziranim prostorima (šume, teško prohodno zemljište i sl.). S obzirom na to da je njihova proizvodnja razmjerno jednostavna i jeftina, čak i tehnološki slabije razvijena industrija može brzo usvojiti tehniku njihove izrade i proizvesti ih u velikim količinama. Zato su lako dostupne doslov-

no na svim ratištima u svijetu. Kakav će biti daljnji razvoj tog oružja teško je prognozirati jer suvremene ručne bombe već duže vrijeme zadovoljavaju sve standarde sigurnosti prilikom uporabe, jednostavne su i vrlo pouzdane, kao i njihovi sustavi aktiviranja. Naravno, sukladno njihovoj temeljnoj namjeni, postoji cijeli spektar različitih oblika, dimenzija i mase ručnih bombi. Primjerice, tu je nizozemska V40 veličine golf loptice koja je vjerojatno najmanja ikad proizvedena. No, bez obzira na veličinu ručnih bombi njihova učinkovitost nikad nije dovedena u pitanje. Konkretno, kod male V40 promjer ubojnog djelovanja iznosi oko 5 m, iako je riječ o bombici ukupne mase 136 grama. To navodi na zaključak kako će i dalje jedno od najstarijih oružja ostati u masovnoj operativnoj uporabi u gotovo svim nasilnim sukobima suvremenog svijeta.

Američke fragmentacijske granate M67 Fragmentation spremne za obuku u zajedničkoj bazi Elmendorf-Richardson na Aljasci u rujnu 2020.

**REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
UPRAVA ZA LJUDSKE POTENCIJALE**

Na temelju članka 27. stavka 3. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 73/13, 75/15, 50/16, 30/18 i 125/19) i članka 10. Pravilnika o vojnim specijalistima (Narodne novine, br. 41/17), a u skladu s Popisom posebnih specijalističkih znanja vojnih specijalista u Oružanim snagama (KLASA: 033-01/20-01/1, URBROJ: 512-06-20-18 od 23. studenog 2020.), objavljuje

**INTERNI OGLAS
ZA POPUNU USTROJBENIH MJESTA VOJNIH SPECIJALISTA U OSRH**

HRVATSKA KOPNENA VOJSKA

TOPNIČKO-RAKETNA PUKOVNJA

- 1. TEHNIČAR ZA NAORUŽANJE, VSSp: 31AS31**, narednik vojni specijalist, mjesto službe: Bjelovar – 1 izvršitelj (redni broj 45 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika – tečaj za mehaničara za raketne sustave za vatrenu potporu)
- 2. TEHNIČAR ZA NAORUŽANJE, VSSp: 31AS21**, desetnik vojni specijalist, mjesto službe: Bjelovar – 1 izvršitelj (redni broj 46 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika – tečaj za mehaničara za topničko naoružanje)
- 3. TEHNIČAR ZA VOZILA, VSSp: 31BS21**, desetnik vojni specijalist, mjesto službe: Bjelovar – 1 izvršitelj (redni broj 59 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika – tečaj za mehaničara za vozila na gusjenicama)

HRVATSKA RATNA MORNARICA

POMORSKA BAZA SPLIT

- 4. GLAVNI MEDICINSKI TEHNIČAR, VSSp: 33AS61**, poručnik vojni specijalist, mjesto službe: Pula – 1 izvršitelj (redni broj 34 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS časnika)
- 5. GLAVNI MEDICINSKI TEHNIČAR, VSSp: 33AS61**, poručnik vojni specijalist, mjesto službe: Ploče – 1 izvršitelj (redni broj 34 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS časnika)
- 6. DOČASNIK ZA ODRŽAVANJE, VSSp: 31ES21**, desetnik vojni specijalist, mjesto službe: Split – 1 izvršitelj (redni broj 72 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika)
- 7. RUKOVATELJ SREDSTAVA KLASE V, VSSp: 31CS51**, stožerni narednik vojni specijalist, mjesto službe: Ploče – 1 izvršitelj (redni broj 67 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika)
- 8. MEDICINSKI TEHNIČAR, VSSp: 33AS11**, skupnik vojni specijalist, mjesto službe: Ploče – 1 izvršitelj (redni broj 106 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika)
- SREDIŠTE ZA OBUKU HRM-a "PETAR KREŠIMIR IV."**
- 9. DOČASNIK ZA ODRŽAVANJE, VSSp: 31ES31**, narednik vojni specijalist, mjesto službe: Split – 1 izvršitelj (redni broj 73 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika)

HRVATSKO RATNO ZRAKOPLOVSTVO

93. KRILA

- 10. ZRAKOPLOVNI TEHNIČAR, VSSp: 31JS21**, desetnik vojni specijalist, mjesto službe: Zemunik Donji – 1 izvršitelj (redni broj 84 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika)

ZAPOVJEDNIŠTVO ZA POTPORU

REMONTNI ZAVOD

- 11. TEHNIČAR ZA NAORUŽANJE, VSSp: 31AS11**, skupnik vojni specijalist, mjesto službe: Zagreb – 1 izvršitelj (redni broj 45 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika – mehaničar za topničko naoružanje)
- 12. TEHNIČAR ZA NAORUŽANJE, VSSp: 31AS11**, skupnik vojni specijalist, mjesto službe: Zagreb – 1 izvršitelj (redni broj 45 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika – mehaničar za raketne sustave za vatrenu potporu)
- 13. TEHNIČAR ZA VOZILA, VSSp: 31BS11**, skupnik vojni specijalist, mjesto službe: Zagreb – 2 izvršitelj (redni broj 58 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika – mehaničar za vozila na kotačima)
- 14. TEHNIČAR ZA VOZILA, VSSp: 31BS11**, skupnik vojni specijalist, mjesto službe: Zagreb – 2 izvršitelj (redni broj 58 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika – mehaničar za vozila na gusjenicama)
- 15. DOČASNIK ZA ODRŽAVANJE, VSSp: 31DS21**, desetnik vojni specijalist, mjesto službe: Zagreb – 1 izvršitelj (redni broj 69 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika – mehaničar za pogonsku opremu)
- 16. TEHNIČAR ZA AGREGATE I IZVORE STRUJE, VSSp: 31BS21**, desetnik vojni specijalist, mjesto službe: Zagreb – 1 izvršitelj (redni broj 57 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika – tehničar za aggregate i izvore struje)

BOJNA ZA OPSKRBU

- 17. PIROTEHNIČAR TEHNIČKE SLUŽBE, VSSp: 31CS21**, desetnik vojni specijalist, mjesto službe: Trbounje – 1 izvršitelj (redni broj 63 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika)

ORKESTAR OS

- 18. GLAZBENIK PRVI PULT, VSSp: 42AS41**, nadnarednik vojni specijalist, mjesto službe: Split – 1 izvršitelj (redni broj 115 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika – saksofonist)

BOJNA ZA OPĆU LOGISTIČKU POTPORU

- 19. TEHNIČAR ZA VOZILA, VSSp: 31BS11**, skupnik vojni specijalist, mjesto službe: Benkovac – 1 izvršitelj (redni broj 58 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika – mehaničar za vozila na kotačima)

PRISTOŽERNE POSTROJBE

ZAPOVJEDNIŠTVO ZA KIBERNETIČKI PROSTOR

- 20. ČASNICKA ZA INFORMATIKU, VSSp: 18PS71**, natporučnik vojni specijalist, mjesto službe: Zagreb – 1 izvršitelj (redni broj 2 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS časnika)

- 21. ČASNICKA ZA SIGURNOSNO TESTIRANJE SIGURNOSNO INFORMACIJSKIH SUSTAVA, VSSp: 18PS71**, natporučnik vojni specijalist, mjesto službe: Zagreb – 1 izvršitelj (redni broj 5 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS časnika)

- 22. DOČASNICKA ZA KORISNIČKU POTPORU, VSSp: 18CS21**, desetnik vojni specijalist, mjesto službe: Zagreb – 2 izvršitelja (redni broj 10 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika)

- 23. DOČASNICKA ZA INFORMACIJSKE SUSTAVE, VSSp: 18CS21**, desetnik vojni specijalist, mjesto službe: Zagreb – 1 izvršitelj (redni broj 8 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika)

- POČASNO-ZAŠTITNA BOJNA**
- 24. MEDICINSKI TEHNIČAR, VSSp: 33AS51**, stožerni narednik vojni specijalist, mjesto službe: Zagreb – 1 izvršitelj (redni broj 107 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika)

- 25. MEDICINSKI TEHNIČAR, VSSp: 33AS41**, nadnarednik vojni specijalist, mjesto službe: Zagreb – 1 izvršitelj (redni broj 107 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika)

- 26. MEDICINSKI TEHNIČAR, VSSp: 33AS41**, nadnarednik vojni specijalist, mjesto službe: Brijuni – 1 izvršitelj (redni broj 107 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika).

Stručna spremna i uvjeti za popunu navedenih ustrojbennih mjesta vojnih specijalista navedeni su u Popisu posebnih specijalističkih znanja vojnih specijalista u Oružanim snagama (KLASA: 033-01/20-01/1, URBROJ: 512-06-20-18 od 23. studenog 2020.).

Personalni djelatnici ustrojstvenih jedinica dužni su navedeni Popis dati na uvid svim zainteresiranim kandidatima.

Jedan kandidat može se javiti na više ustrojbennih mjesta vojnih specijalista.

Ustrojbenja mjesta navedena u ovom oglasu, u skladu s odredbom članka 46. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske, popunjavaju se prijmom osoblja iz kategorije vojnika/mornara, dočasnika, časnika, službenika i namještenika.

Kandidati moraju osim propisanih uvjeta ispunjavati opće i posebne uvjete za prijam u djelatnu vojnu službu propisane Zakonom o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 73/13, 75/15, 50/16, 30/18 i 125/19).

Zainteresirani kandidati prijave na interni oglas s dokumentima koji dokazuju da ispunjavaju sve propisane uvjete za prijam u kategoriju vojnog specijalista dostavljaju poštom, kao preporučenu pošiljkou, Središnjici za upravljanje osobljem, Ilica 256b, 10 000 Zagreb, **30 dana od dana objave oglasa u Hrvatskom vojniku**.

REPUBLIKA HRVATSKA MINISTARSTVO OBRANE

Na temelju članka 27. stavka 1. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 73/13, 75/15, 50/16, 30/18 i 125/19; u dalnjem tekstu Zakon), članka 4. stavka 2. Pravilnika o kriterijima i postupku odabira osoba koje se upućuju na osposobljavanje za časnika (Narodne novine, br. 158/13) i Plana prijma osoblja za 2021. godinu u Hrvatsku vojsku, s planom promjena kategorija postojećeg vojnog osoblja KLASA: 022-03/21-42/05, URBROJ: 50301-29/09-21-1 od 6. svibnja 2021., Uprava za ljudske potencijale Ministarstva obrane raspisuje

JAVNI NATJEČAJ

za prijam kandidata/kandidatkinja za časnike/časnice.

Izrazi koji imaju rodno značenje u ovom tekstu javnog natječaja odnose se jedнако na muški i ženski spol.

Ministarstvo obrane prima 50 kandidata za časnike, i to:

1. do 12 doktora medicine
2. jednog doktora dentalne medicine
3. jednog doktora veterinarske medicine
4. jednog magistra farmacije
5. do tri magistra psihologije
6. do tri magistra prava
7. do devet kandidata za popunu roda veze, kiber/IT stručnjaka: stručni prvostupnik, sveučilišni prvostupnik, stručni specijalist, magistar inženjer, sveučilišni magistar) za popunu roda veze, sljedećih vrsta studijskih programa, odnosno zvanja:
 - prediplomski stručni studij: stručni prvostupnik (baccalaureus) informatike, stručni prvostupnik (baccalaureus) informacijske tehnologije, stručni prvostupnik (baccalaureus) inženjer informacijske tehnologije, stručni prvostupnik (baccalaureus) inženjer računarstva, stručni prvostupnik (baccalaureus) inženjer elektrotehnike, stručni prvostupnik (baccalaureus) poslovne informatike
 - prediplomski sveučilišni studij: sveučilišni prvostupnik (baccalaureus) inženjer elektrotehnike i informacijske tehnologije, sveučilišni prvostupnik (baccalaureus) inženjer računarstva, sveučilišni prvostupnik (baccalaureus) inženjer elektrotehnike, sveučilišni prvostupnik (baccalaureus) informatike, sveučilišni prvostupnik (baccalaureus) informatike i tehničke
 - stručni diplomski studij: stručni specijalist inženjer elektrotehnike, stručni specijalist inženjer informacijske tehnologije
 - sveučilišni diplomski studij: magistar inženjer elektrotehnike, magistar inženjer računarstva, magistar inženjer informacijske i komunikacijske tehnologije, magistar inženjer elektrotehnike i informacijske tehnologije, magistar inženjer elektronike i računalnog inženjerstva, magistar inženjer komunikacijske i informacijske tehnologije, sveučilišni magistar informatike, magistar računarstva i matematike, magistar edukacije fizike i matematike
8. do 20 kandidata za vojne pilote sljedećih studijskih programa, odnosno zvanja:
 - prediplomski sveučilišni studij sveučilišni prvostupnik (baccalaureus) inženjer aeronautike, magistar inženjer aeronautike
 - prediplomski sveučilišni studij sveučilišni prvostupnik (baccalaureus) iz područja tehničkih znanosti, magistar iz područja tehničkih znanosti
9. Kandidati za ponovni prijam u skladu s člankom 34.b. Zakona, isključivo na nepotpunjena mjesta ako kandidata za popunu nekog od zanimanja od 1. do 8. ne bude za popunu traženog broja, najviše do ukupno traženog broja.

Broj kandidata za popunu roda veze, kiber/IT stručnjaka bit će povećan ako kandidata traženih pod 1. do 9. ne bude za popunu traženog broja, a najviše do ukupno traženog broja.

Kandidati moraju ispunjavati opće uvjete za prijam u Oružane snage Republike Hrvatske koji su propisani člankom 34. Zakona te ne mogu biti primljene osobe za čiji prijam postoje zapreke iz članka 35. Zakona.

Dobna ograničenja:

Kandidati mogu imati najviše navršenih 30 godina života do kraja 2021. godine; osim kandidata za vojne pilote koji mogu imati najviše navršenih 26 godina života do kraja 2021. godine.

Dobno ograničenje ne odnosi se na kandidate koji su doktori medicine i koji imaju završen program dragovoljnog vojnog osposobljavanja ili odslužen vojni rok, odnosno kandidati koji su doktori medicine i koji nisu završili program dragovoljnog vojnog osposobljavanja ili vojni rok, moraju biti vojni obveznici sukladno čl. 20. stavku 2. točki 1. Zakona o obrani (Narodne novine, br. 73/13, 75/15, 27/16, 110/17 i 30/18). Kandidati za ponovni prijam u skladu s člankom 34. b. Zakona, odnosno osoba kojoj je djelatna vojna služba prestala na osobni zahtjev uz častan otpust bez prava na mirovinu, ako nije starija od 40 godina života do kraja 2021. godine.

Svi kandidati uz vlastoručno potpisano prijavu moraju priložiti:
životopis

- dokaz o odgovarajućem stupnju obrazovanja (preslika diplome)
- potvrdu odnosno ispis iz elektroničkog zapisa podataka iz područja radnih odnosa koji vodi Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje
- dokaz o državljanstvu RH (preslika domovnice ili osobne iskaznice)
- dokaz da se protiv kandidata ne vodi kazneni postupak (ne stariji od 6 mjeseci).

Prije upućivanja na osposobljavanje kandidati prolaze posebni odabirni postupak.

Kriteriji i postupak za utvrđivanje uvjeta propisani su Zakonom, Pravilnikom o utvrđivanju zdravstvenih, psihičkih, tjelesnih i sigurnosnih uvjeta za prijam u službu u Oružane snage Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 13/14, 134/15 i 138/15) i Pravilnikom o kriterijima i postupku odabira osoba koje se upućuju na osposobljavanje za časnika (Narodne novine, br. 158/13).

Ministarstvo obrane će u postupku odabira isključivati kandidate koji nisu ispunili neke od uvjeta.

Odabir za vojne pilote uključuje i poseban letački program.

Kandidati koji nisu završili program dragovoljnog vojnog osposobljavanja ili vojni rok bit će upućeni u kolovozu 2021. na dragovoljno vojno osposobljavanje.

Odabrani kandidati za časnike bit će upućeni na Temeljnu časničku izobrazbu u **rujnu 2021.**

Nakon završetka časničke izobrazbe kandidati će biti primljeni u djelatnu vojnu službu, dodijeljen će im biti prvi časnički čin i bit će raspoređeni na časničku dužnost. Kandidati za ponovni prijam u skladu s člankom 34. b. Zakona o službi bit će izravno po prijmu raspoređeni na dužnost u skladu s osobnim činom i osposobljenošću.

Mjesto osposobljavanja i mjesto službe: teritorij Republike Hrvatske.

Prijave s dokazima o ispunjavanju uvjeta natječaja dostavljaju se na adresu: Središnjičica za upravljanje osobljem, Ilica 256b, 10 000 Zagreb. Dodatne informacije kandidati mogu dobiti na tel.: 01 / 3784-636 i 3784-814.

Rok za podnošenje prijave na natječaj je:

- za kandidate za vojne pilote **14 dana** od dana objave u Narodnim novinama
- za kandidate zdravstvene službe (doktor medicine, doktor dentalne medicine, doktor veterinarske medicine, magistar farmacije) **do 30. srpnja 2021.**
- za ostale kandidate **14 dana** od objave u Narodnim novinama.

VOJNA POVIJEST

U Klovićevim dvorima na zagrebačkom Gornjem gradu do 18. srpnja traje izvanredna izložba koja nam predstavlja srednjovjekovne mačeve iz zbirke Hrvatskog povijesnog muzeja, ali nas podsjeća i na činjenicu da je to oružje i danas snažno zastupljeno u institucionalnoj simbolici te popularnoj kulturi

***U znaku
križa - jedna
od ilustracija
Milana Trenca
koje su također
dio izložbe***

Svaki izloženi mač nalazi se u posebnoj, okomitoj vitrini, što olakšava ne samo razgledavanje, nego i čitanje popratnih informacija

Hrvatski povijesni muzej
kontinuirano priređuje
događaje povezane s
izložbom

Akcijska figura "Geralt
u borbi s grifonom"
(privatno vlasništvo)

MAC - JEDNOM DAVNO

TEKST
Domagoj Vlahović

FOTO
Ivana Asić / Hrvatski povijesni muzej

U vrijeme dok se nadamo da će zatiće u pandemiji COVID-a postati stalno, sve više i više počinjemo posjećivati i javne događaje. Pa, jedan od njih koji bismo svakako preporučili čitateljima Hrvatskog vojnika, među kojima ima mnoštvo ljubitelja miltarije i povijesti, jest izložba Mač - jednom davno. Kao što ime i govor, središte izložbe su stari, dapače srednjovjekovni mačevi, iskovani od XI. do početka XVI. stoljeća. Primjeri tog uvijek upečatljivog i nekad moćnog, a danas vrlo simboličnog oružja, njih 25, dio su dragocjenog fundusa Hrvatskog povijesnog muzeja. Međutim, izložba nije postavljena u sjedištu muzeja u palači Vojković – Oršić – Kulmer - Rauch na zagrebačkom Gornjem gradu, nego u susjednim Klovićevim dvorima. Naime, nekadašnji velikaški objekt teško je stradao u prošlogodišnjem potresu i trenutačno je neuporabljiv. Sreća je u nešreći da bi prirodna nepogoda mogla ubrzati dugogodišnji proces preseljenja izložbenog postava u primjereniji, veći prostor. Prema sadašnjim najavama, dio muzeja ostat će u (nadamo se brzo) obnovljenoj palači Oršić, koja će se reprezentativno otvoriti za posjetitelje prezentirajući bogatstvo muzejskih zbirki, a Stalni izložbeni postav realizirat će se u Palači Jelačić (Grič 3) kojoj, doduše, također treba obnova.

Nevolje s prostorom nisu spriječile autore izložbe Petru Braun, Leona Bošnjaka i Anu Filep da posjetiteljima svih dobi i različitih interesa pruže izvanredno iskustvo. U sve više muzejskih prostora u Hrvatskoj, najviše onih koji se bave poviješću, primjećuje se rad jedne nove generacije kustosa i drugih stručnjaka. Pristup je sve više interaktivn, stimulira vas ne samo intelektualno nego i osjetilno, što se vidi i u slučaju gornjogradskih mačeva. Prostor izložbe je u podrumu Klovićevih dvora, što daje dodatni srednjovjekovni, viteški "štih".

U RIJEČNI M KORITIMA

Obilazak možete započeti tako da se nakratko stavite u ulogu kralja Arthur (kako, nećemo vam otkriti, neke stvari trebate saznati sami). Zatim slijedi vojnička poslastica: prvi dio izložbe s 25 različitih mačeva. Svaki se nalazi u posebnoj, okomitoj vitrini, što olakšava ne samo razgledavanje, nego i čitanje popratnih informacija te primjećivanje pojedinih detalja vezanih uz određeni mač. Informacije su, vjerujte, detaljne, od onih općih do posebnih o svakom izloženom maču. Svako od tih jako starih oružja ima zanimljivu priču o svojoj vrsti, podrijetlu i uporabi i – mjestu pronalaska. To znači da će vas 25 vitrina zaokupiti prilično dugo vremena. Mačevi su zaista fantastični, u različitim su stupnjevima očuvanosti, a na nekim se čak vidi i drvena opłata. Gotovo svi su pronađeni na teritoriju današnje Hrvatske, uglavnom u riječnim koritima, na prijelazu iz XIX. u XX. stoljeće kad su se intenzivno radile regulacije riječnih tokova. Kako kažu autori, vrlo je vjerojatno da je u srednjem vijeku bila riječ o određenom običaju po kojem bi se ta često rijetka i skupa oružja na kraju svoje uporabe bacala u vodu. No, većina je mačeva

iskovana na teritoriju današnje Njemačke, neka srednjovjekovna hrvatska specijalizirana kovačnica ili majstorska radionica barem zasad nije poznata. Još jedan zanimljiv "dodatak" izloženim mačevima ilustracije su u boji sa srednjovjekovnim motivima obješene na okolnim zidovima. Autor ilustracija proslavljeni je hrvatski umjetnik Milan Trenc, po čijoj su slikovnici *Noć u muzeju* snimljeni holivudski blockbusteri.

VJERUJTE – ISPLATI SE!

Priču o mačevima Hrvatskog povijesnog muzeja ne priča samo "hladni čelik", odmah nakon vitrina moći ćete se interaktivno i multimedijalski podsjetiti na činjenicu da mač danas nije više udarno viteško oružje, ali je značajno zastupljen u nacionalnim, državnim i institucionalnim simbolima te "klasičnoj", konzumerističkoj i pop-kulturi. Marljivi i inovativni autori izložbe podsjetili su nas na činjenicu da su mačevi svuda oko nas, od državnih grbova i zastava, preko oznaka u Hrvatskoj vojsci i policiji, sve do filmova, kazališta, opera, knjiga, stripova, videoigara, fantasy igara, karata, figurica, slikovnica, heavy metal glazbe... Nakon što razgledate sve te predmete i neke videoklipove ili poslušate note Wagnera, grupe Queen ili Saxon, shvatit ćete da zapravo i niste svjesni koliko je mač i danas popularan. Izvanredno je i što Hrvatski povijesni muzej kontinuirano priređuje događaje povezane s izložbom. Iako je želja autora da izložba Mač - jednom davno otpušte i izvan Zagreba, zasad je sigurno da je u zagrebačkim Klovićevim dvorima možete obići do 18. srpnja. Vjerujte – isplati se, i to ne samo ljubiteljima povijesnog oružja.

REGIONALNA STABILNOST

U 25 godina provedbe Sporazuma o subregionalnoj kontroli naoružanja uništeno je ukupno 10 292 komada oružja, provedeno je 476 misija, 776 inspekcija i 129 inspekcija redukcije naoružanja

25 GODINA SPORAZUMA O SUBREGIONALNOJ KONTROLI NAORUŽANJA

Nakon ratnih zbivanja u bivšoj Jugoslaviji u prvoj polovini 90-ih, Daytonski mirovni sporazum označio je dogovoren prekid ratnih aktivnosti u Bosni i Hercegovini i stvorio preduvjete za stabilizaciju jugoistoka Europe kroz daljnje pregovore svih sukobljenih strana. Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini, poznatiji kao Daytonski sporazum, usuglašen je 21. studenog 1995. u zrakoplovnoj bazi Wright-Patterson u američkom gradiću Daytonu, savezna država Ohio. Potpisali su ga prvi hrvatski predsjednik dr. Franjo Tuđman, predsjednik Federacije Bosne i Hercegovine Alija Izetbegović i predsjednik Savezne Republike Jugoslavije Slobodan Milošević u ime SR Jugoslavije i Republike Srpske u Parizu 14. prosinca 1995., uz jamstvo međunarodne zajednice koju su predstavljali predsjednik španjolske vlade Felipe González, francuski predsjednik Jacques Chirac, američki predsjednik Bill Clinton, predsjednik britanske vlade John Major, njemački kancelar Helmut Kohl i predsjednik ruske vlade Viktor Chernomyrdin. Glavni cilj sporazuma, zajedno s jedanaest aneksa, bio je uspostaviti mir i stabilnost u Bosni i Hercegovini te osigurati regionalnu stabilnost.

Nedvojben je ključni doprinos Sporazuma stabilizaciji jugoistočne Europe i okončanju krvavog rata na tim

TEKST
Svetlana Šimičić
FOTO
OJI

Sporazum o subregionalnoj kontroli naoružanja dao je velik doprinos stabilnosti i predvidljivosti u regiji i jugoistočnoj Evropi u cijelini.

prostorima te zaustavljanju nasilja, uništavanja i patnje. Također, podržao je teritorijalnu cjelovitost i suverenost BiH, geopolitički je odredio entitete u BiH (Republika Srpska i Federacija BiH) i predviđao međunarodne snage za provedbu Sporazuma (IFOR – Implementation Forces). Dakle, uspostavio je jednu državu, dva entiteta i tri konstitutivna naroda te obuhvatio četiri najvažnija područja: vojno područje, ustav Bosne i Hercegovine, povratak izbjeglica i raseljenog stanovništva te izgradnju demokracije i demokratskih institucija Bosne i Hercegovine kao jedinstvene suverene države.

USPOSTAVA REGIONALNOG REŽIMA NADZORA NAORUŽANJA

U kontekstu vojne dimenzije, Aneks 1B – Članak IV osigurao je okvir za uspostavu režima nadzora naoružanja između Republike Hrvatske, Savezne Republike Jugoslavije u to vrijeme

i Bosne i Hercegovine kao države s dva entiteta: Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska. Pregовори o tekstu sporazuma, koji bi uspostavio vojnu ravnotežu na području donedavno zahvaćenom ratnim razaranjima, trajali su do sredine lipnja 1996. godine.

Strane su se složile da se Sporazum o kontroli naoružanja temelji na sljedećim kriterijima: veličini stanovništva, trenutačnim veličinama oružanih snaga, obrambenim potrebama i relativnoj razini snaga u regiji. Ključna je bila spremnost strana za uspostavljanje novih oblika suradnje na području sigurnosti usmјerenih na izgradnju transparentnosti i povjerenja, uspostavu vojnog balansa te izbjegavanje utrke u naoružanju na ovom području.

Sporazum o subregionalnoj kontroli naoružanja potpisani je 14. lipnja 1996. u Firenci i od tada je jedan od ključnih mehanizama za očuvanje i promicanje sigurnosti i stabilnosti u regiji, a svakako jedan od najuspješnijih elemenata Daytonskog sporazuma. Sporazum uspostavlja sustav mјera i procedura za smanjenje broja naoružanja na dogovorenu razinu. Prava i obveze koje proizlaze iz Sporazuma pravno su obvezujuće, a sadrži sljedeće mјere: konkretna numerička ograničenja za pet kategorija naoružanja (borbeni tenkovi, oklopna borbena vozila, topništvo kalibra 75 mm i više, borbeni zrakoplovi i jurišni helikopteri); odredbe o mehanizmu nadzora kroz režim inspekcija, razmjene informacija i verifikacije.

Također, Sporazum sadrži i druge institucionalne aranžmane za nadzor njegove primjene, uključujući ulogu i funkcije Osobnog predstavnika predsjedavajućeg OEŠ-a za članak IV, Kontaktну skupinu (predstavnike država: Francuske, Italije, Njemačke, Ruske Federacije, Sjedinjenih Američkih Država i Ujedinjenog Kraljevstva) i asistente u provedbi inspekcijskih aktivnosti. Od samog početka, OEŠ i Kontaktna skupina posvetili su posebnu pozornost prvo provedbi i zaključenju pregovora, a zatim i uspješnoj implementaciji Sporazuma.

IMPLEMENTACIJA ODREDBI

Implementacija Sporazuma započela je odmah i prvih 18 mjeseci uglavnom bila usmjerenja na smanjenje količina naoružanja na terenu. U ovom razdoblju uklonjeno je više od 6500 komada teškog naoružanja. Razdoblje od 1999. do 2010. bilo je vrlo turbulentno i zahtjevno za sve države stranke. Kosovska kriza 1999. rezultirala je izuzećem teritorija Kosova iz zone primjene Sporazuma. Od 1999. do 2001. godine vodili su se intenzivni pregоворi pod okriljem članka V Aneksa 1B Daytonskog sporazuma, koji pokriva mјere izgradnje povjerenja i sigurnosti među državama bivše Jugoslavije, njezinim susjedima i zainteresiranim državama u cilju uspostave regionalne ravnoteže unutar i u susjedstvu bivše Jugoslavije. Osim toga, vodili su se pregоворi temeljem članka II Aneksa 1B u uspostavi mјera za izgradnju povjerenja i sigurnosti u Bosni i Hercegovini između Republike Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske s ciljem povećanja uzajamnog povjerenja i smanjenja opasnosti od sukoba. Od 2001. do 2004. puna implementacija mehanizama nadzora naoružanja koji se temelje na člancima II, IV i V Aneksa 1B, zahtijevala je velike napore svih stranaka.

Važna prekretnica u implementaciji Sporazuma bila je 2006. godina. Prije svega "vojno ujedinjenje" Bosne i Hercegovine, kojim su dva entiteta (Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska) prenijeli prava, obveze i odgovornosti na Bosnu i Hercegovinu kao jedinstvenu državu. Drugi važan događaj bio je proglašenje neovisnosti Crne Gore od dotadašnje države Srbije i Crne Gore, čime je promijenjen broj stranaka Sporazuma, što je dovelo do današnjeg broja od četiriju država stranaka: Bosna i Hercegovina, Republika Hrvatska, Crna Gora i Republika Srbija.

PREUZIMANJE VLASNIŠTVA

Razdoblje od 2010. do 2015. bilo je primarno usmjereni na planiranje i provedbu procesa preuzimanja država stranaka vlasništva nad Sporazumom. Pokretanje ovog procesa bio je rezultat dostignute visoke razine znanja i stručnosti stranaka u izvršenju preuzetih obveza. Sama ideja o prijenosu vlasništva nad Sporazumom predstavljena je tijekom redovitog izvještavanja Osobnog predstavnika predsjedavajućeg OEŠ-a za članak IV, talijanskog generala Periotta Stalnom vijeću OEŠ-a u rujnu 2009. Prijenos vlasništva

REGIONALNA STABILNOST

izvršen je u dvije faze. Prva faza, zaključena 2011. godine, bila je usmjerenica na smanjenje međunarodne pomoći povlačenjem Osobnog predstavnika predsjedavajućeg OESS-a i otvaranjem provedbe Sporazuma za goste promatrače OESS-a umjesto asistenata u provedbi inspekcijskih aktivnosti.

Druga je faza bila izazovnija jer su se odgovornosti Ureda osobnog predstavnika predsjedavajućeg OESS-a prenijele na države stranke. Usto, tijekom ove faze morale su se ažurirati politički obvezujuće odluke, a stalna pravna pitanja zahtijevala su nekoliko izmjena i dopuna, što je ovu fazu učinilo mnogo duljom od prve. Zadaci Ureda osobnog predstavnika predsjedavajućeg OESS-a podijeljeni su među strankama. Tijekom cijelog procesa OESS i Kontaktarna skupina pružali su punu političku podršku i pomoći u pripremi potrebnih dokumenata za prijenos vlasništva. Stalno vijeće OESS-a donijelo je u studenom 2014. odluku o prijenosu vlasništva na stranke Sporazuma, o čemu je usvojena Deklaracija. Cеремонија потписivanja Izmjene i dopuna Sporazuma održana je tijekom 21. sastanka Vijeća ministara OESS-a, u prosincu 2014. u Baselu, u Švicarskoj. Četiri ministra vanjskih poslova: Zlatko Lagumdzija, Igor Lukšić, Vesna Pusić i Ivica Dačić potpisala su Izmjene i dopune Sporazuma čime je okončan mandat Osobnog predstavnika predsjedavajućeg OESS-a za članak IV. Daytonskog mirovnog sporazuma.

MONITORING MEĐUNARODNE ZAJEDNICE

Prije preuzimanja vlasništva nad Sporazumom, Osobni predstavnik predsjedavajućeg OESS-a za članak IV imao je značajnu ulogu u njegovoj provedbi. Na početku je pomagao strankama u pregovorima i provedbi mirovnih sporazuma, kao i sporazuma o nadzoru naoružanja. Imao je ulogu posrednika u postizanju političkog konsenzusa, jamčio je nesmetano odvijanje postupka i pružao pomoći u prevladavanju prepreka u provedbi preuzetih obveza. Bio je također odgovoran za koordinaciju inspekcija, organizaciju tečajeva za in-

Doprinos uspješnoj provedbi Sporazuma daju njegova glavna tijela - Stalna radna skupina (SRS) kao stručno tijelo i Subregionalna konzultativna komisija (SRKK) kao političko tijelo

spektore, pomoći verifikacijskim centrima u održavanju kvalitete dokumenata za razmjenu informacija i obavijesti, promicanje usvajanja OESS-ove komunikacijske mreže i koordinaciju povremenih ažuriranja Sporazuma s ciljem usklajivanja sa svim relevantnim izmjenama i dopunama SRKK koje su stranke usvojile. Općenito, nadzirao je i pomagao najvažnija pitanja provedbe. Od 1. siječnja 2015. ova je funkcija ugašena.

U skladu sa statusom Kontaktne skupine u Općem okvirnom sporazumu za mir u Bosni i Hercegovini, države članice bile su svjedoci i kod Sporazuma o subregionalnoj kontroli naoružanja. Sudjelovale su u pregovorima o Sporazumu te aktivno pratile i pomagale u njegovoj provedbi. Kontaktna skupina i danas je prisutna u procesu implementacije SSKN-a kroz aktivan angažman na sastancima Subregionalne konzultativne komisije i upućivanje gostiju promatrača u inspekcijske aktivnosti.

Od svojeg osnutka RACVIAC podržava provedbu Sporazuma organizacijom tečajeva za inspektore svake godine. Međutim, RACVIAC se koristi i kao forum za raspravu ne samo o SSKN-u već i o regionalnoj provedbi ostalih mjera nadzora naoružanja i neproliferacije, kao što su Bečki dokument, Ugovor o otvorenom nebnu ili aktivnosti posvećene novim sigurnosnim izazovima. Također organizira značajan broj aktivnosti o temama iz područja sigurnosti i stabilnosti jugoistočne Europe. Ova je organizacija osnovana na njemačko-hrvatsku inicijativu kao regionalni forum za raspravu o sigurnosti jugoistočne Europe, a 2010. godine postala je međunarodna organizacija u regionalnom vlasništvu. RACVIAC i danas aktivno prati obučne potrebe implementacije Sporazuma, a povodom obilježavanja 25. obljetnice njegova potpisivanja organizirat će Simpozij o nadzoru naoružanja s temom implementacije Sporazuma.

Poseban doprinos njegovoj uspješnoj provedbi daju njegova glavna tijela. Naime, Sporazum je definirao upravljačka tijela za provedbu: Stalna radna skupina (SRS) kao stručno tijelo i Subregionalna konzultativna komisija (SRKK) kao političko tijelo. SRKK je formirana od po jednog visokog predstavnika svake stranke te vojnih eksperata, a odluke se donose konsenzusom. Predsjedaju joj stranke po načelu rotacije, po abecednom redu, a promjena se obavlja nakon svakog sastanka.

Stranke na sastancima planiraju i analiziraju aktivnosti po Sporazumu, raspravljaju o aktualnim pitanjima i rješavaju moguću problematiku te daju i uskladjuju prijedloge za poboljšanje provedbe. Na SRS-u sudjeluju eksperti stranaka koji na stručnoj razini raspravljaju o svim predloženim temama te ih pripremaju za raspravu i odobrenje SRKK-a. Godišnje se održavaju dva redovna sastanka SRS-a i dva redovna sastanka SRKK-a te u prosincu svake godine jedan izvanredni sastanak SRKK-a za razmjenu godišnjih vojnih informacija. Osim toga, u okviru nadzora primjene Sporazuma sudjeluju i predstavnici Kontaktne skupine (na sastancima Konzultativne komisije) te gosti promatrači OEES-a (u provedbi inspekcijskih aktivnosti). Obveza je svake države stranke izrada i razmjena godišnjih vojnih informacija koja se organizira u prosincu svake godine. Također, svake dvije godine u Beču se održava Pregledna konferencija koja potvrđuje sve odluke upravljačkih tijela Sporazuma. Za praktičnu provedbu izrađen je Priručnik sa svim protokolima, obrascima i prilozima potrebnim za provedbu.

UČINAK I BUDUĆNOST

U 25 godina provedbe Sporazuma uništeno je ukupno 10 292 komada oružja, provedeno je 476 misija, 776 inspekcija i 129 inspekcija redukcije naoružanja, smanjen je broj objekata inspekcije i broj inspekcijskih kvota, te oko 1300 asistenata i 140 gostiju promatrača iz 29 zemalja članica OEES-a svojim je sudjelovanjem podržalo provedbu inspekcija. Ovo potvrđuje predanost stranaka, ali i međunarodne zajednice, jačanju suradnje u području sigurnosti kako bi se ojačala transparentnost i povjerenje u regiji.

Suočene s novim izazovima zbog krize uzrokowane COVID-om 19, države stranke u 2020. godini prvi put nisu provele inspekcije prema Sporazumu. Ipak, predstavnici stranaka održali su niz sastanaka u formi videokonferencija s ciljem dogovora o dalnjem djelovanju u tim promijenjenim okolnostima te s ciljem održavanja postignute razine transparentnosti i međusobnog povjerenja.

To su zasigurno impresivni rezultati iz perspektive današnje situacije kad smo suočeni s nezapamćenom erozijom europske sigurnosne arhitekture. Sustav nadzora konvencionalnog naoružanja i oružja za masovno uništenje, kojem su bila potrebna desetljeća za izgradnju, brzo se urušava, a ništa ne zauzima njegovo mjesto. Incidenti tijekom vojnih aktivnosti i različite vrste sukoba između zemalja (često uključuju i nevojne aktere) prijete eskalacijom. Ideja multilateralnog poretka, utemeljenog na jasnim pravilima koja reguliraju uporabu sile i ispunjavanje obveza jednakih za sve, danas je uglavnom upitna. Globalni sigurnosni okvir značajno je promijenjen. Rizici i prijetnje rastu i postaju sve raznolikiji. Istodobno svjedočimo novoj, puno sofisticiranoj utrci u naoružanju. Ako tome dodamo nevjerojatno nisku razinu povjerenja među državama i sve veći broj aktera u sigurnosnoj arenii, rezultat je nesigurnost i nepredvidljivost, konfrontacija i izgubljeno povjerenje, što nas može dovesti do novih sukoba.

U takvim uvjetima potrebno je postići široku svijest da nije moguće nadoknaditi gubitak sporazuma i konvencija o nadzoru

naoružanja te o diplomaciji i dijalogu kao ključnim stupovima naše sigurnosne arhitekture. U protivnom, mogli bi se vrlo brzo naći u situaciji globalne utrke u naoružanju nevidenih razmjera i na štetu svih nas. Pronalaženje zajedničkog odgovora na izazove i nove prijetnje europskoj stabilnosti, koji utječe na našu sigurnost i mijenja naš uobičajeni i ustaljeni način života, zahtijeva zajednička rješenja svih relevantnih aktera i saveznika.

U kontekstu rastuće zabrinutosti za sigurnost našeg kontinenta, Sporazum o subregionalnoj kontroli naoružanja prepoznat je kao jedan od rijetkih i jedinstvenih mehanizama koji se kontinuirano i dosljedno primjenjuje od svojeg potpisivanja i ispunjava svoju svrhu, ali također stvara mostove gdje ih je rat uništilo. Države stranke žele nastaviti daljnju afirmaciju i prijenos iskustva u provedbi Sporazuma, ali i održati ga relevantnim u XXI. stoljeću, surađujući ne samo s OEES-om već i s drugim međunarodnim partnerima poput NATO-a, EU-a, RACVIAC-a, kroz bilateralne kontakte, ali i kroz mogućnost poboljšanja suradnje s nevladnim sektorom i podizanje svijesti donositelja odluka o važnosti nadzora naoružanja kao alata u funkciji nacionalne, regionalne i globalne sigurnosti.

Sporazum o subregionalnoj kontroli naoružanja dao je velik doprinos stabilnosti i predvidljivosti u regiji i jugoistočnoj Europi u cjelini. Iskustva i lekcije naučene tijekom pregovaračkog procesa i njegova uspješna provedba tijekom četvrt stoljeća mogu biti koristan doprinos široj raspravi o budućnosti nadzora konvencionalnog naoružanja u Europi, posebno u svjetlu činjenice da je ovaj Sporazum jedini OEES-ov mehanizam koji ostaje dosljedno i kontinuirano u primjeni. Ono što je Europi danas potrebno više nego ikad jesu jedinstvo, sigurnost i dobrobit njezinih građana. Taj cilj zahtijeva uporabu svih dostupnih alata, uključujući postojeće (ili nove) mehanizme nadzora naoružanja. Prijenosom vlastitih iskustava u provedbi Sporazuma, stranke će dati svoj doprinos jačanju mira i stabilnosti u Europi te revitalizaciji nadzora naoružanja utemeljenog na jasnim pravilima ponašanja, pravilima koja su jednaka za sve zemlje članice OEES-a. Takva pravila mogla bi poslužiti i kao dobro polazište globalnom uređenju područja nadzora naoružanja.

DOMOVINSKI RAT

IZVOR O RAZMIRICAMA U NEPRIJATELJSKIM SNAGAMA U LICI, STUDENI 1991.

TEKST

dr. sc. Ante Nazor, ravnatelj Centra

Dopis zapovjednika 2. ličke brigade pukovnika Petra Trbovića koji je 19. studenog 1991. iz Vrhovina upućen Općini Korenica s prilogom – dopisom poslanim dan ranije Ratnom predsedništvu Zajednice mjesnih zajednica Vrhovine svjedoči o razmiricama u neprijateljskim snagama i stanju na okupiranom području (ograničavanje kretanja vozila u zoni borbenih djelovanja, nestašica goriva i korištenje benzinske postaje u Vrhovinama, reguliranje prodaje stoke i drugo). Uz opravdavanje postupaka "Komande" Brigade, znatan dio sadržaja dopisa posvećen je jedinici za posebne namjene SAO Krajine i njezinu zapovjedniku Predragu Baklačiću.

OPŠTINI KORENICA

U prilogu akta šaljemo vam dopis kojeg smo uputili Ratnom predsedništvu Zajednica mjesnih zajednica Vrhovine o zajedničkim akcijama i koordinacijom u izvođenju borbenih dejstava protiv ustaša u zoni brigade.

Mišljenja smo da su naši stavovi podređeni akciji i borbi protiv ustaša i da ćemo samo zajedničkom akcijom oslobođiti narod. (...)

(...)

Vašim aktom br. 2/91. od 16. novembra 1991. kojega ste uputili Komandi 6. ličke divizije izneli ste niz neproverenih, nepouzdanih i sumnjivih činjenica na račun Komande i komandanta 2. ličke brigade, na što vam želimo odgovoriti i upoznati nadležne organe u opštini Korenica i SAO Krajina u celini.

U navedenom aktu tražite od K-de 6. ličke divizije da se ponisti 3 naredbe ove komande, a da potpisnik tih naredbi (akata) snosi posledice.

Na neke činjenice moramo vam skrenuti pažnju kako biste bili primorani da o njima razmišljate:

- 1) Pre dolaska sadašnje K-de 2. ličke brigade na ovaj prostor, iako je rat trajao nekoliko mjeseci, nije bilo formirano ratno predsedništvo ZMZ – Vrhovine niti su legalni organi vlasti funkcionali. Na inicijativu K-ta

HRVATSKI MEMORIJALNO-DOKUMENTACIJSKI CENTAR DOMOVINSKOG RATA
U SURADNJI S HRVATSKIM VOJNIKOM OBJAVLJUJE AUTENTIČNE DOKUMENTE
I MEMOARSKO GRADIVO VEZANO UZ DOMOVINSKI RAT

brigade prišlo se tome radu. Vojnici, dobrovoljci, narod – sirotinja, čje su kuće spaljene, bili su mesećima prepusteni na milost i nemilost i svoje životne sudbine i probleme rešavali su mimo organa vlasti koja nije funkcionalna.

2) Našom naredbom 1/68 od 14. 11. ograničeno je kretanje motornih vozila i ljudi posle 20.30 časova. Izgleda da neko ko živi u Korenici i dalje – van dometa artiljerijske vatre ustaša ne shvaća da je ovo RAT u kojem svakodnevno strada veliki broj nedužnih ljudi. Svetla-farovi automobila osvjetljavaju naselja, pokrete jedinica i oruđa. Diverzantske grupe ustaša koje se mogu uočiti sa okolnih visina mogu osmatrati ciljeve i vršiti korekciju vatre (dokaz za to je dejstvo iz haubice 105 mm sa 19 granata po Vrhovinama pre 10 dana, i svakodnevna dejstva po selima na frontu). Sem toga ima vojnih obveznika koji bez odobrenja napuštaju položaj i svoje dužnosti, a pretpostavlja se da ima i krađe, šverca i drugih nedozvoljenih radnji. To moramo sprečiti i narodu na ovome prostoru povratiti mir i spokoјstvo koje mu je nužno i koje je zasluzio. Niko ne uvodi policajski čas i ograničava kretanje ljudi i njihovih delatnosti, ali treba najzad shvatiti da je ovo Zona gde se izvode borbena dejstva. Za donošenje takvih naredbi nije nužno konsultirati organe vlasti jer je ovo oružana borba, a starešine komande brigade znaju svoje pravo, dužnost, obaveze i odgovornost – spašavanje ljudskih života.

3) Komanda brigade nije samovoljno i u potpunosti zabranila korišćenje goriva na benzinskoj pumpi Vrhovine.

U opštoj nestaći goriva na ovome prostoru, i šire, mi smo iz vojnih vozila sipali gorivo u rezervoar na benzinskoj pumpi i dozvolili da gorivo, pored JNA, koristi stanica milicije, štab civilne zaštite, preduzeće koje funkcioniše i privatna lica sa posebnim razlogom. O količini goriva koja je zatečena u pumpi postoji zapisnik od nadležnih organa K-de brigade. Ako se govori o nezadovoljstvu građana zbog takve restrikcije, to su građani ove ZMZ – Vrhovine koji imaju svoj ratni raspored u jedinicama brigade koji bi, radi se o pojedincima, koristili gorivo za privatne poslove, pa čak i zloupotrebu.

4) Kada se radi o "Zabranji prodaje stoke" što je navedeno u vašem aktu, vaš navod nije istinit. Naime po našem dolasku ovamo utvrđeno je da je bilo nezakonitih radnji, oko prodaje stoke, krađe i bogaćenja na račun sirotinja koja ostaje bez i gde ičega svoga. Prodaja stoke nije ukinuta, ali je prethodno pregleda veterinar, utvrđuje njen vlasništvo i preuzimaju i druge mjere.

5) O jedinici posebne namene SAO Krajine čiji je starešina Predrag Baklaić činjenice su sledeće:

- do našeg dolaska ovamo jedinica je izvršavala niz zadatka u borbi protiv ustaša, što je neosporno i da se dokazati,
- jedinica je dobro osposobljena i obučena za specijalne zadatke,
- u zoni borbenih dejstava mora postojati samo jedan koordinator svih akcija i borbi kako ne bi bilo nesporazuma, a posebno da se pripadnici JNA i te jedinice međusobno ne "potuku" ili da naša artiljerija dejstvuje po toj jedinici,
- jedini zadatak koji je organizovan sa Baklaićem i sve oko te akcije dogovoren, nije izvršio - nije ni pristao u njeno izvršenje već se prebazirao u Korenicu,
- na ovome prostoru se nalazi već 7-8 dana, ne izvode nikakve borbene akcije, a ima prianjevanja pojedinaca i nepotrebogn otvaranja vatre po naselju Vrhovine o čemu smo poslali dopis nadležnim organima.

Mi prihvaćamo obetučke da ta jedinica bude u našoj Zoni, da izvršava specijalne zadatke, uz našu svrsihodnu pomoć, ali uz ograničenja koja se odnose na samovolju, nedisciplinu i upotrebu alkohola. Moramo zajednički pripremiti i izvoditi akcije.

Čudno je da potpisnik vašeg akta upozorava K-de brigade i ostale starešine da smo se trebali uključiti u borbu ovog naroda kada i Baklaić. Mi smo pripadnici JNA, dobrovoljci za borbu, ali treba znati da mi imamo svoje predpostavljene koji odlučuju što ćemo raditi. Mi smo mogli, da smo hteli, sada slobodno šetati po Beogradu, Nišu, Skoplju i dr. mjestima u Srbiji i šire. Mi smo došli ovde, ako treba i da poginemo za slobodu ovog naroda do konačne pobjede nad ustaškom vlašću.

6) I još nekoliko bitnih napomena za objašnjenje naših rešenja i postupaka:

- u zoni smo borbenih dejstava
- sprečavamo prodor ustaša i svaki dan im nanosimo gubitke
- želimo da se svi subjekti uključe u ovu borbu i otpor i da dijele sudbinu svoga naroda ovde, a ne u foteljama na drugim mjestima
- ratno predsedništvo ZMZ mora funkcionisati u svim delatnostima uz našu pomoć
- organi vlasti, ako budu svakodnevno funkcionisali, obezbediće bolje uslove za borbu 2. ličke brigade, uz manje žrtava,
- da sada sprečimo, borbu za stranke, za vlast, za bogaćenjem već svi zajednički u borbu protiv ustaša.

Nadam se da prihvataćete naše poruke (HR-HMDCDR, 59., kut. 5).

**REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
UPRAVA ZA LJUDSKE POTENCIJALE**

Na temelju članka 4. stavka 1. Pravilnika o kriterijima i postupku odabira osoba koje se upućuju na osposobljavanje za časnika (Narodne novine, br. 158/13) i Plana prijma osoblja za 2021. godinu u Hrvatsku vojsku, s planom promjena kategorija postojećeg vojnog osoblja (KLASA: 022-03/21-42/05, URBROJ: 50301-29/09-21-1 od 6. svibnja 2021.)

objavljuje

INTERNI OGLAS

za upućivanje djelatnih vojnika/mornara i djelatnih dočasnika na osposobljavanje za časnike

Izrazi koji imaju rodno značenje u ovom tekstu oglasa odnose se jednako na muški i ženski spol.

Na osposobljavanje za časnike (kandidati za časnike) u 2021. godini bit će upućeno do 20 kandidata iz kategorije djelatnih vojnika/mornara i djelatnih dočasnika Oružanih snaga Republike Hrvatske prema rodu/službi/struci i njihovim specijalnostima;

Uvjeti:

- završen najmanje stručni studij ili preddiplomski sveučilišni studij
- najviše navršenih 30 godina života do kraja kalendarske godine u kojoj se upućuje na osposobljavanje za časnika
- djelatni vojnik/mornar mora imati najmanje jednu službenu ocjenu.

Osim propisanih uvjeta kandidati moraju ispunjavati i uvjete iz članka 34., 35. i 43. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 73/13, 75/15, 50/16, 30/18 i 125/19).

Svi kandidati uz prijavu s dokazima o ispunjavanju traženih uvjeta trebaju priložiti i dokaz da se protiv njih ne vodi kazneni postupak (ne stariji od 6 mjeseci).

Ako broj kandidata iz kategorije djelatnih vojnika/mornara i djelatnih dočasnika koji udovoljavaju općim i posebnim uvjetima bude veći od broja kandidata utvrđenog godišnjim planom prijma osoblja, provest će se vrednovanje kandidata prema rodovima/službama/strukama, a odabir će izvršiti Povjerenstvo, u skladu s odredbama Pravilnika o kriterijima i postupku odabira osoba koje se upućuju na osposobljavanje za časnika (Narodne novine, br. 158/13).

Očekivano upućivanje na osposobljavanje za časnike je rujan 2021. godine. Osposobljavanje traje do deset mjeseci. Rodovi, službe, struke odnosno specijalnosti za koje će se odabrani kandidati osposobljavati bit će određeni do početka osposobljavanja sukladno potrebama Oružanih snaga. Raspored nakon uspješno završenog osposobljavanja bit će sukladno rodu, službi, struci i specijalnosti te potrebama službe na području cijele Republike Hrvatske.

Prijave s dokazima o ispunjavanju traženih uvjeta dostavljaju se u Središnjicu za upravljanje osobljem, Ilica 256b, 10 000 Zagreb. Dodatne obavijesti kandidati mogu dobiti na tel: 01/3784-812 i 3784-813.

Rok za podnošenje prijava je 14 (četrnaest) dana od objave oglasa u Hrvatskom vojniku.

Brodomaketarstvo je u XVII. st.
postalo profesionalna djelatnost u
engleskoj mornarici

FILATELIIJA

S pomoću maketa, umanjenih statičnih modela građevina, strojeva, vozila, oružja izrađenih od različitih materijala, može se pratiti vojna povijest

MARKE – MAKETARSTVO

TEKST
Ivo Aščić

Vojna vozila jedna su od zanimljivijih tema među kolezionarima kad je u pitanju vojno maketarstvo

Makete vjerno prikazuju različite vrste oružja, kopnena vozila, zrakoplove, brodove, ali i vojnike i bojna polja s rasporedom snaga. Često su zanimljivije od drugih vizuala (npr. fotografije) zato što mogu dati više podataka o određenom razdoblju ili događaju. O važnosti maketarstva govori i podatak kako je ono u engleskoj mornarici u XVII. st. bilo profesionalna djelatnost. Za izradu maketa koriste se različiti materijali, poput drva, kama i mesinga (slitina bakra i cinka). Osnovni alat za izradu maketa čine skalpeli, škare, klješta, pincete, različite vrste turpija i fini brusni papir. Danas se sve više koristi plastika, odnosno razvija se plastično maketarstvo koje se javilo u SAD-u sredinom prošlog stoljeća. Na taj je način omogućena serijska proizvodnja određenih dije-

lova maketa s obzirom na to da se rastopljena plastika ubrizgava u čelične kalupe. Maketarstvom su pokrivena gotovo sva povjesna razdoblja, od figura prvih ljudi, antičkih vojski, preko srednjeg vijeka do najnovijih sukoba u XXI. stoljeću. Čini se kako maketare zaljubljenike u vojnu povijest ipak najviše privlače teme vezane uz Drugi svjetski rat,

Maketarstvo potiče na kreativnost i razvoj tehničke kulture te razvija interes za povijest

Zahvaljujući
razvoju plastičnog
maketarstva
pokrivena je
gotova cijela vojna
povijest

prije svega zbog dostupne literaturе, ali i poznавanja okolnosti u vezi s određenim događajem (npr. bitkom) ili predmetom (npr. različitim vrstama oružja). Vjerne i unikatne replike nekih predmeta ili događaja često završavaju u muzejima, gdje se čuvaju kao nacionalno blago. Najbolji je primjer kod nas Pomorski i povjesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka u kojem se nalaze različite zbirke maketa i modela jedrenjaka i parobroda od XII. pa do početka prošlog stoljeća. Zaljubljenici u maketarstvo okupljaju se kroz različite udruge i klubove. U Hrvatskoj je među poznatijim Hrvatski savez brodomaketara, koji kao član Hrvatske zajednice tehničke kulture i Svjetske organizacije brodomodelara (engl. World Organisation for Modelshipbuilding and Modelshipsport – NAVIGA) okuplja sedam udruga. Na poseban je način zanimljiva i Hrvatska udruga vojnih minijaturista. Ona okuplja zaljubljenike u plastično maketarstvo, odnosno hobi čiji je cilj od plastičnih dijelova makete izraditi što vjerniju repliku zrakoplova, plovila, figura, vozila i sl. Spomenuta udruga izdaje i maketarski časopis, prvi u Hrvatskoj takve vrste.

Vjerno napravljena
maketa često
završi kao muzejski
eksponat

Backo Mini Express, najveća maketa željeznice u jugoistočnoj Europi, nalazi se u Zagrebu

